

xrite

colorchecker CLASSIC

ANTIQUITATUM
CHRISTIANARUM
INSTITUTIONES
NOVA METHODO
IN QUATUOR LIBROS TRIBUTÆ
AD USUM SEMINARII NEAP.

AUCTORE
JULIO LAURENTIO SELVAGIO

PRESBYTERO NEAP.

ET IN EODEM SEMINARIO J. U. ANTECESSORE.

EDITIO SECUNDA

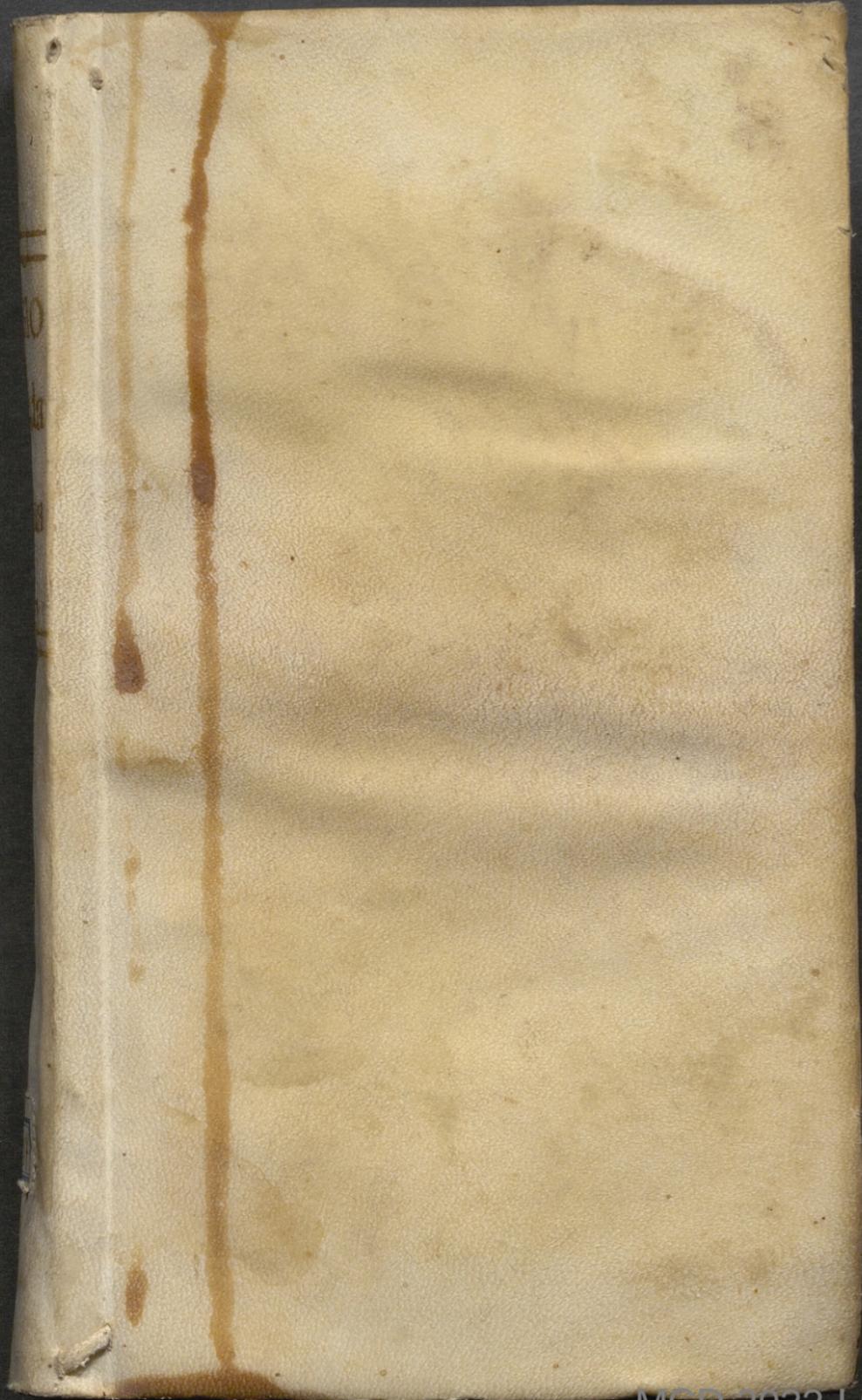
Omni diligentia, & cura emendata.

TOM. II. LIB. I. PARS II.

VENETIIS MDCCXCIV.
Typis DOMINICI DE MAZO
SUPERIORUM PERMISSU.

100mm

SELVAGIO

Antigueda

Christiana

no. 2

4487

ANTIQUITATUM
CHRISTIANARUM
INSTITUTIONES

NOVA METHODO
IN QUATUOR LIBROS TRIBUTÆ
AD USUM SEMINARII NEAP.

AUCTORE
JULIO LAURENTIO SELVAGIO
PRESBYTERO NEAP.

ET IN EODEM SEMINARIO J. U. ANTECESSORE.

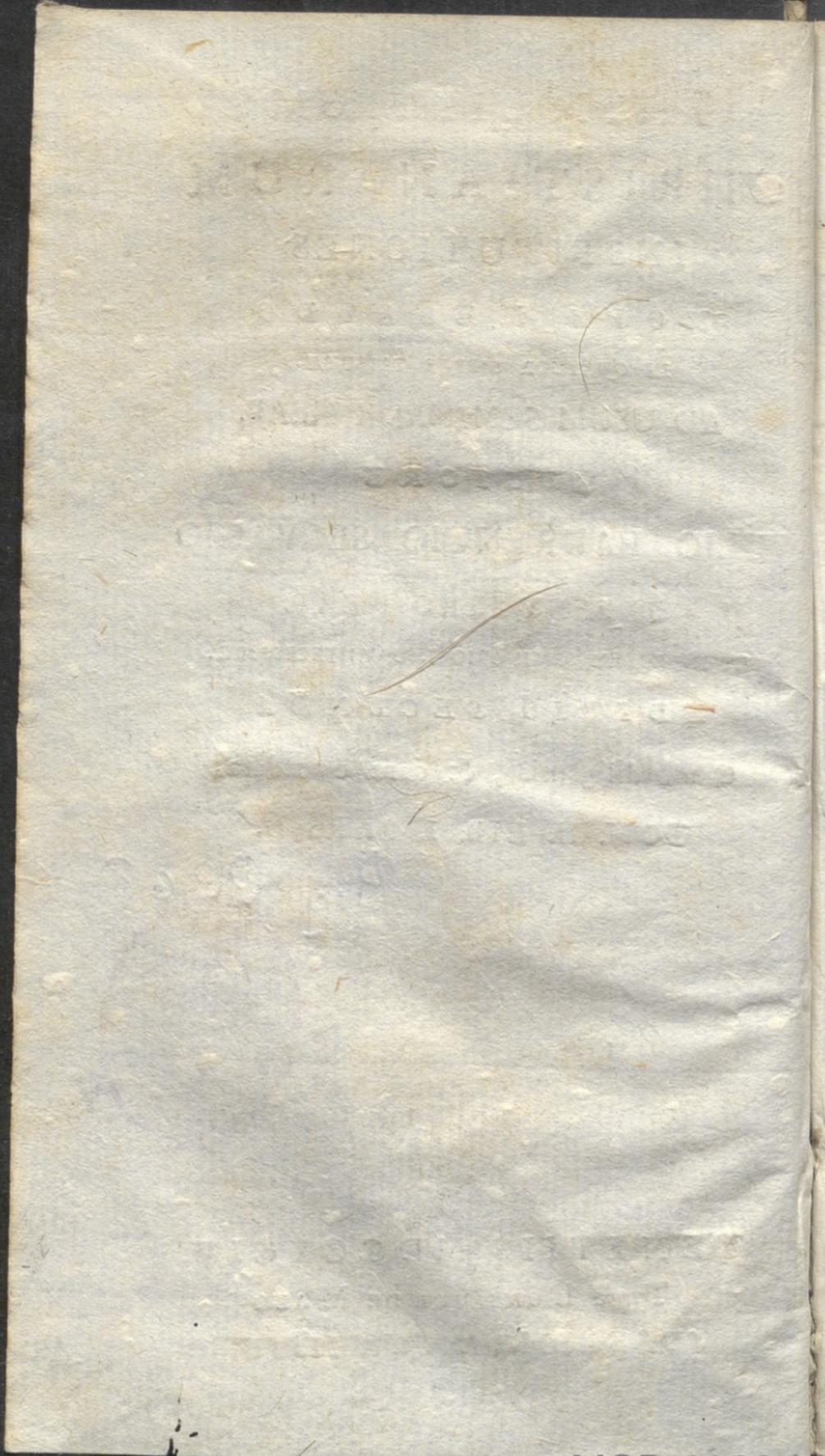
EDITIO SECUNDA

Omni diligentia , & cura emendata.

TOM. II. LIB. I. PARS II.

VENETIIS MDCCXCIV.
Typis DOMINICI DE MAZO
SUPERIORUM PERMISSU.

ANTIQUITATUM CHRISTIANARUM
 INSTITUTIONES,
 LIBRI I.
 PARS ALTERA.

De Clericis secundi Ordinis, Fidelibus
 Laicis, & Cathecumenis.

CAPUT I.

De Presbyteris.

§. I. De vocis Presbyteri significatione,
 & usu.

I. **A**lterum ab Episcopis gradum
 tenent *Presbyteri*: nomen quod
 græci *peculii* est, latine *Senio-*
rem significat; Senio*rem*, in-
 quam, sapientia magis, & do-
 ctрина, quam ætate. Neque
 enim *πρεσβύτερος* ita majorem natu significat,
 ut non aliquando gravitatem potius notet, &
 dignitatem, quæ grandævos comitatur, nulla

ætatis ratione habita. Hac notione vocabulum *Senator* apud Romanos istiusmodi conditionis hominem sine ullo ætatis ejus respectu significabat. Quia enim *τιλιώτατον τὸ πρεσβύτατον*, ut in *Problem.* Aristoteles, hinc simpliciter *πρεσβύτατον* dictum legimus, quod maximo haberetur in pretio, essetque maxime venerandum. Adhæc Hesychio *πρεσβυτάτη* est *ἐντιμότητι*. Nec aliter ad *Odys. XIII.* 142. ubi Jupiter Neptunum fratrem adpellat *πρεσβύτατον*: *Schol. ἐντιμότητον, ἀλλὰ χῆ γὰρ λίγη.* Ἀλλὰ Ζεὺς πρότερος ἐγγενεῖ, h. e. maximo honore prosequendum. Alibi enim ait (*Iliad. XIII.* 355.) *At prior Jupiter natus.* Ita illud Homero frequens: *Πρεσβα θεὰ veneranda Dea.* Hujusmodi nomen primis sæculis Episcopis quoque commune erat (1); atque, ut notat Balsamon ad *Can. XV.* Concilii Ancyrani, aliquando omnibus Clericis datum fuit. Senior igitur, sive Presbyter in Ecclesia Christiana is est, qui non propter ætatem, sed propter animi dotes, & merita sub Episcopo jus habet omnia pæne ecclesiastica obeundi ministeria. Hac notione jam inde ab ætate apostolica voce *presbyter* in suis epistolis sæpissime usus est Ignatius. Confer *Part. I. Cap. XII. §. III. num. III. Not. 1.*

II.

(1) *Chrysost. Hom. 1. in Philipp. I.* Antiquitus ipsi etiam Presbyteri vocabantur Episcopi, & Diaconi Christi, & Episcopi Presbyteri. *Eadem habet Hom. XI. in I. ad Timoth. III.* Tum Hieron. ad Titum I. Hac propterea ut ostenderemus apud veteres eisdem fuisse Presbyteros, quos & Episcopos. *Et in Epist. LXXXII. ad Ocean.* Apud veteres item Episcopi, & Presbyteri. *Atque adeo ipsi etiam Apostoli Presbyteri adpellationem haud repudiassent videntur.* Joannes enim alteram suam Epistolam sic inscribit: *senior Ἡ εἰς βύτατος Ἐκκλῆς Δομῆς.* Porro ut distinctio Episcopos inter, & Presbyteros aliquo etiam adpellationis vocabulo significaretur, haud raro eodem Apostolico avo Episcopi Apostoli adpellati sunt, uti *Part. I. Cap. XII. §. IV. num. V. Not. 2. jam observavimus.*

II. Dici quoque consueverunt Sacerdotes, & quidem a sacris, quibus operantur. Profecto hoc nomine Episcopi quoque haud raro donati sunt: *Codex Canon. Eccles. Afric.* Episcopos Alexandrinum, & Antiochenum *venerabiles sacerdotes* adpellat (2). Qua de re distinctio- nis nomine Episcopi summi Sacerdotes, vel in summo, aut in primo sacerdotii gradu consti- tuti, Presbyteri vero Sacerdotes minores, vel secundi ordinis nonnunquam dicti sunt. Unde Hieron. adversus Lucif. Cap. VI. *Ecclesiae sa- lus in summi sacerdotis dignitate pendet.* At in Hierem. III. 13. de Presbyteris sic loquitur: *Sacerdotes quoque ipsi, secundus in eccle- siastico ordine gradus.* Eandem loquendi ratio- nem & alii Patres servarunt. Videsis Suice- rum in voce *Ἐπίσκοπος Sacerdos.* Eodem adjecto *primi, & secundi ordinis* discrimine dicti et- iam sunt Antistites tam Episcopi, quam Pres- byteri. Sidonius Apollinaris *Lib. IV. Ep. II.* de Mamerto Claudiano fratre Mamerti Episc. Viennensis cecinit:

*Antistes fuit ordine in secundo
Fratrem fasce levans Episcopali.*

Postremo Presbyteros Nazianzenus absolute *προεσώτους Antistites*, sive *Præpositos* adpellat (3): & Presbyteri Romani *Epistola ad Cle- rum Carthag.* semetipsos vocant *Præpositos*, quo nomine eisdem etiam donavit Celerinus *Epist. ad Lucianum* (4)

A 3

III.

(2) *Codex Africanus can. CXXXIV.* Scribere etiam di- gneris ad illarum partium Sacerdotes, hoc est Ecclesie Antiochena, Alexandrina, & Constantinopolitana.

(3) *Nazianzenus Orat. I.* Subditi *Προεσώτους Antisti- tis* improbitate celerrime impleri solent, & quidem multo facilius, quam virtute.

(4) *Epist. III. al. VIII. inter Cyprianicas; Quum in- eum*

III. Jam vero quemadmodum ætate Apostolica nomen Presbyteri cum Episcopis communicatum est; ita quoque nomen Episcopi Presbyteris quoque tribuebatur. Ad rem Theodoretus ad vers. 1. Cap. I. ad Philipp. *Episcopos adpellat presbyteros. Utrumque enim nomen illo tempore habebant.*

IV. Non vacat heic in primæva Presbyterorum origine inquirenda diutius immorari. Quum enim *Part. I. Cap. XII.* jam a nobis demonstratum sit, Presbyteros jure divino ab Episcopis distingui, atque adeo ex divina institutione Presbyteros Episcopis subijci; profecto nihil reliqui videtur, quod heic de Presbyterorum origine subnectendum videatur. Illud tantummodo observandum autumo ex Epiphaniï sententia (5), nimirum Apostolos, quum recens adhuc esset Christiani dogmatis propagatio, non ubique Episcopos, Presbyteros, & Diaconos constituisse, sed plerumque vel solos Presbyteros, & Diaconos, vel solos Episcopos, & Diaconos: quum Episcopus sine Presbytero quidem esse posset, haud

cumbat nobis, qui videmur *Præpositi* esse, & vice Pastoris custodire gregem. *Celerinus Episc. XXI. inter Ciprianicas.* Præceperunt eos *Præpositi* tantisper sic esse, donec Episcopus constituatur.

(5) *Epiphanius Hæres. LXXV de Aërio in hunc modum scribit:* Sed nimirum veritatis iste seriem ignorans, non intelligit Apostolum, quum recens adhuc esset Christiani dogmatis propagatio, pro re nata scripsisse. Nam ubi jam Episcopi constituti fuerant, ad Episcopos, & Diaconos scribebat; neque enim subinde omnia ab Apostolis ordinari poterant; & quidem Presbyteris in primis, & Diaconis opus erat, a quibus videlicet ambobus Ecclesiastica negotia administrari possunt. Quare ubi nondum Episcopatu dignus aliquis occurrerat, nullus ei loco propositus est Episcopus. At ubi & necessitas postulabat, nec eorum, qui Episcopatu digni erant, copia deerat, ibi Episcopi constituti sunt: sed quum haud magna multitudo foret, reperiri nulli potuerunt, qui Presbyteri crearentur: unde solo Episcopo contenti fuerunt. Sine Diacono autem Episcopus esse non potest.

haud vero sine Diacono. Pro hac Epiphaniï sententia pugnant acerrime non modo plures Catholici eruditissimi Auctores, verum & Pearsonius in vindiciis Epist. S. Ignatii Cap. XIII. Eandem heic indicare operæ pretium ducimus; id enim abunde refellit plura, quæ a Presbyterianis objiciuntur.

§. II. De Presbyterorum Potestate, & Prærogativis.

V. Et sane jam inde ab ætate Apostolica baptizabant, concionabantur, Eucharistiam conficiebant, & administrabant, Ecclesiasticam Pœnitentibus communionem impartiebantur, aliaque id genus peragebant munia; at non nisi Episcopo vel absente, vel, si præsens esset, ipsis ejusmodi officia committente. Presbyterorum enim potestatem in omnibus ab Episcopo pendere universa Ecclesiastica tradit antiquitas. Sic Ignatius Epist. ad Smyrn. *Sine Episcopo nemo quidquam faciat eorum, quæ ad Ecclesiam pertinent.* Et Tertullianus Lib. de Baptismo Cap. XII. *Dandi quidem baptismum jus habet Summus Sacerdos, dehinc presbyteri, non tamen sine Episcopi auctoritate.* Idem passim præferunt veteres Ecclesiastici Canones. Jam vero pauca heic subnectere liceat de honoris, & observantiæ indiciiis, quæ ipsis tribuebantur, ubi una cum Episcopo Christianam plebem rexerint. Vix enim aliquid Episcopus sine consensu, & amica Presbyterorum opitulatione moliebatur.

VI. Ac primo Presbyteris una cum Episcopo in Ecclesia sedere licebat (quod Diaconis non erat concessum) hoc tantum cum discrimine, quod Episcopi Sedes *Thronus celsus*, Presbyterorum vero sellæ *Throni secundi* di-

cerentur (6). Hinc phrasæ illæ frequentes apud veteres Patres, & in Conciliorum Canonibus, *Confessu, & sedere in Presbyterio* (7). Quod vero ad rationem sedendi attinet illud constat: nimirum Presbyteros ad utrumque Episcopi latus sedentes figuram Semicirculi repræsentasse. Unde sicut thronus Episcopi dictus est thronus medius, vel sedes media a Theodoro, & ab Auctore Constitutionum; ita Ignatius, & ipse Auctor Constitutionum Presbyteros *Spiritualem Coronam, Circulum Presbyterii, Coronam Ecclesiæ* nuncupant (8). Eandem Semicirculi figuram cum media Episcopi Sede exhibet Presbyterium a S. Paulino extractum, quod nostris quoque temporibus in antiqua Basilica Nolana visitur.

VII.

(6) *Gregorius Naz. in Somnium de Templo Anastasiæ describens quo pacto ipse cum suis Presbyteris, & Diaconis sederet, sic cecinit.*

Sede alta, haud alia considerare mente videbar:

Nam neque per somnum mente superbus eram:

Presbyterique graves *sellis utrimque sedebant*

Demissis, aras læta, duceique gregis.

Vestibus in niveis at stabat turba ministra

Splendorem referens agminis Angelici.

Constantinus Epist. ad Chrestum Syracusanum apud Eusebium Eib. X. cap. 5. Adjunctis tibi duobus secundi ordinis, quos tu eligendos putaveris.

(7) *Concilium Carthag. IV. can. XXXV. Ut Episcopus in Ecclesia in confessu Presbyterorum sublimior sedeat.*

Origenes Hom. II. in Cantic. Vidit & sedem puerorum ejus, Ecclesiasticum, puto, ordinem dicit, qui in Episcopatus, vel Presbyterii sedibus habetur.

Conc. Ancyran. can. XVIII. Si velint in Presbyterio residere.

(8) *Constit. Apost. Lib. II. cap. 57. Sit solum Episcopi in medio positum, & ex utroque ejus latere sedeant Presbyteri.*

Theodoreus Lib. V. cap. 3. Quod si cathedra in medio posita contentionem facit, eam ego auferre conabor.

Ignatius Epist. ad Magnes. num. XIII. Cum dignissimo Episcopo vestro, & digne contexta spiritali corona Presbyterii vestri.

Auctor Constit. Apost. Lib. II. cap. 27. Presbyteri, .. . tanquam Consilarii Episcopi, & Ecclesiæ corona.

VII. Quam Episcopi, ut alibi observavimus, nihil magni momenti, nisi Presbyterorum consiliis, & consensu adhibitis, facerent, hinc iidem *Senatus Ecclesie, Senatus Christi, Consilarii Episcopi, & Consilium Ecclesie* dicti sunt (9). Profecto æque in Occidentalibus, ac in Orientalibus Ecclesiis tanta fuit antiquitus Presbyterorum Potestas, ut sive de *ordinandis Clericis*, sive de *recipiendis Pœnitentibus*, sive de *hæresibus condemnandis*, sive de alio quopiam gravi Ecclesiastico negotio ageretur, omnia Episcopus, ipsiusque Clerus communi consilio decernerent. Ejusmodi disciplinam jam inde ab Apostolorum ætate in Romana Ecclesia fuisse servatam *Part. I. Cap. XV. §. IX.* jam satis demonstravimus. De reliquis Ecclesiis juvat heic pauca subnectere.

VIII. Ac 1. Presbyteri, uti modo observavimus, ab S. Ignatio, Pio I., Origene, Cypriano, Hieronymo, aliisque antiquissimis Patribus *Consilium, & Senatus Ecclesie, Consilarii Episcopi* dicti sunt. At cur his, aliisque similibus honorificis titulis decorati fuerint, profecto nihil aliud in causa esse potuit, nisi quod Episcopo eorundem consilio utendum fuerit in expediendis gravioribus suæ Ecclesie negotiis.

2. Ecclesiam Carthaginensem quod spectat, ex pluribus Cypriani testimoniis manifesto liquet, ejusmodi morem in ea perpetuo servatum, ut nil grave Episcopus sine Cleri sui Consilio perageret. Et sane *Epist. XXXIII.*

A 5 al.

(9) S. Hieronymus in *Isai. cap. III.* Et nos habemus in Ecclesia *senatum nostrum* cœtum Presbyterorum.

Pius I. *Epist. II. ad Iustum Vienn.* Salutatur te *Senatus pauper Christi* apud Romam constitutus.

Constitut. Apost. ibidem Consilarii Episcopi . . . Consilium, & Senatus.

Cyrr. *Epist. LV. al. LIX. ad Cornelium*: in Cleri nostri sacrum, venerandumque confessum.

al. XXXVIII. de Clericorum ordinationibus hæc habet: *In ordinandis Clericis solemus vos ante consulere, & mores, ac merita singulorum communi consilio ponderare.* Et *Epist. XXIV.* al. XXIX. *Omni Actu ad me perlatō, placuit contrahi Presbyterium. . . . ut firmato consilio, quid circa personam eorum observari deberet, consensu omnium statuere-mus.* Tum generatim de universo Ecclesiastico regimine *Epist. VI.* al. XIV. scribit: *Ut ea, quæ circa Ecclesiæ gubernaculum utilitas communis exposcit, tractare simul, & plurimorum consilio examinata limare possimus.*

3. De universis Africanis Ecclesiis *Conc. Carthag. IV. Can. XVIII.* sic decrevit: *Ut Episcopus nullius causam audiat, absque presentia clericorum suorum: alioquin irrita erit sententia Episcopi, nisi Clericorum presentia confirmetur.*

4. Eandem Regulam tum Ephesi in condemnando Noeto, tum Alexandria in prima Arii ejectione fuisse servatam testatur Epiphanius (10). Tum Cotelarius in suis Adnotationibus ad Constitutiones sic dictas Apostolicas formulam quandam depositionis Arii ex antiquo quodam Manuscripto erutam evulgavit, quæ æque Episcopos Dicoeseos Ægyptiacæ, ac Presbyteros Alexandrinos Arii depositioni suffragatos exhibet.

5. Idem quoque in Origenis condemnatione obtinuisse testatur Pamphilius, qui *Lib. II.*

Apo-

(10) *Epiphanius Hæres. LVII. num. 1.* In Presbyterium adductus Noetus . . . Presbyteri ejecerunt ipsum Noetum ex Ecclesia. *Et Hæres. LXIX.* Alexander Episcopus Alexandriae habito Presbyterorum, ac quorundam Episcoporum, qui aderant, conventu, de eo quæstionem habet, ac diligenter examinat. Tum veritati cedere detestantem eiecit ex Ecclesia.

Apolog. pro Origene apud Photium *Cod. CXVIII.* narrat *Synodum Episcoporum, & Presbyterorum adversus Origenem* fuisse habitam, cujus Decreto Alexandria ejiciendum sancitum est, nec ipsi permittendum, ut ibi vel doceret, vel habitaret.

6. Tandem Antiochiam ad Pauli Samosatani causam discutiendam, eundemque deponendum plurimos quoque Presbyteros cum Episcopis convenisse testatur Eusebius *Lib. VI. Cap. 28.* Verum tanta Presbyterorum Potestas primum paululum imminuta, dein profus collapsa est: cujus vicissitudinis ea potissimum causa fuisse videtur, quod communis Clericorum cum suo Episcopo vivendi ratio, quæ diu viguit, tandem secutis temporibus omnino disjuncta sit.

IX. Reliqua Presbyterorum munia paucis dabimus. Igitur 1. in Presbyteri cujusdam ordinatione omnes qui aderant Presbyteri manus ei imponendi jure fruebantur. Ita Synodus Carthaginensis IV. & Constitutiones Ecclesiæ Alexandrinæ (II). Ejusmodi morem perpetuo in Ecclesia Latina servatum fuisse illud profecto indicat, quod Canon Carthagin. a Gratiano in suum Decretum investus sit: *Dist. XXIII. Can. VIII.*

2. Adhæc etiam quarto, & quinto Sæculo cum Episcopis suis in Senatu Ecclesiastico sedisse

A. 6

disse

(II) *Conc. Carthag. IV. can. III.* Presbyter quum ordinatur, Episcopo eum benedicente, & manum super caput ejus tenente, etiam omnes Presbyteri, qui præsentibus sunt, manum suam juxta manus Episcopi super caput illius teneant.

Constit. Eccl. Alex. apud Bevereg. Not. in Can. Apost. can. II. Quum vult Episcopus ordinare Presbyterum, manum suam capiti ejus imponat, simulque omnes Presbyteri illum tangant.

diffe constat ex Synodo Illiberitana, Siricio, & Synesio (12).

3. Etiam in Conciliis Provincialibus una cum Episcopo sedisse: necnon Conciliaribus definitionibus post Episcopos subscripsisse, manifestissima probant quarti, & sequentium etiam sæculorum monumenta (13).

4. Non desunt exempla, quæ Presbyteros etiam in Conciliis Generalibus cum Episcopis sedisse, ac definitionibus subscripsisse indicant. Quod sane Concilia Constantinopolitanum, & Chalcedonense potissimum præferre videntur (14); uti observavit doctissimus Haber-

tus

(12) *Conc. Illiber. Proam.* Residentibus etiam viginti, & sex, al. triginta & sex Presbyteris, adstantibus Diaconibus, & plebe, Episcopi dixerunt. *Siricius Epist. II. ad Eccles. Mediol.* Facto Presbyterio constitit nostræ, id est Christianæ legi esse contraria unde omnium notorum tam Presbyterorum, & Diaconorum, quam totius Cleri unam scitote fuisse sententiam, ut Jovinianus, Auxentius &c. in perpetuum damnati extra Ecclesiam remanerent.

Synesius Epist. LVII. Jam quibusnam pœnis de Concilii sententia in Andronici furorem sit animadversum, atterdite.

(13) *Nimirum Conc. Romanum sub Hilario ann. 461.* Residentibus etiam universis Presbyteris. *Con. Rom. sub Felice ann. 487.* Ex Presbyteris Rustico, Laurentio &c. heic recensentur nomina septuaginta sex Presbyterorum, qui cum Episcopis sederunt. *Conc. Rom. sub Symmacho ann. 502.* Residentibus etiam Presbyteris Proiectio, Martino &c. heic nominantur Presbyteri triginta sex, qui in ea Synodo sederunt.

Conc. Romanum sub Symmacho an. 499. Subscripserunt numero LXVII. Cælius Archipresbyter tituli Prædixedis heic subscripsi, & consensu &c.

Conc. Rom. sub Gregorio II. an. 715. Sifinnius Presbyter huic Constituto a nobis promulgato subscripsi &c.

Conc. Toletanum I. Convenientibus Episcopis in Ecclesia confidentibus Presbyteris, adstantibus Diaconis.

Conc. Bracarense II. Confidentibus simul Episcopis, presentibus quoque Presbyteris, adstantibusque Ministris.

(14) *Consilio Constantinopolitano I. una cum Episcopis.*

tus in Notis ad Librum Pontif. Græcorum. Ceterum in Conciliis Occidentalibus OEcumenicis Abbates, qui nonnisi meri Presbyteri sunt, cum Episcopis sedisse, ac suffragium dedisse neminem latebit, qui eorundem Acta perlegerit.

X. Hactenus explicatæ Presbyterorum Prærogativæ in causa fuere, cur multi honoris tituli ad Episcopos propius pertinentes Presbyteris quoque aliqua ratione tribuerentur. Hinc primo ipsos adpellatos invenies *Προΐδης*, *Προσώτας*, *Προσάτας*: quæ nomina tantundem valent ac *Præpositi*, *Præsides*, *Duces* (15); expresse *Præpositi* dicuntur in Epistolis Cleri Romani ad Cyprianum, & in Epistola Celerini ad Lucianum (16). Verum negandum non est *indicatis locis* Præpositorum nomine fuisse donatos, quod defuncti Episcopi vices gererent. Tum *Antistites* vocantur ab Hilario, & ab Auctore Quæstionum Veteris, & Novi Testamenti sub nomine Augustini (17). Rectius Sidonius Apollinaris distinguit inter *Antistites Primi*, & *Secundi Ordinis* (18). Quæ sane distinctio, quotiescunque Presbyteri dicuntur

cun-

pis tres etiam Presbyteri subscribunt: Tyrannus Presbyter Amorii, Auxanon Presbyter Apameæ. Helladius Presbyter Commanensis. In Concilio Chalced. Philippus Presbyter Ecclesie Constantinopolitanæ fert sententiam. In Concilio Nicæno I. Leo Presbyter Ecclesie Constantinopolitanæ, ac etiam plurimi Archimandrita, & Hegumeni, ut Presbyteri subscribunt &c. Confer. Habert. Not. in Lib. Pontif. Græcorum.

(15) Synesius Epist. XII. Eusebius Lib. X. cap. 4. Narsarianus Orat. I. Basilius Reg. Moralium Lib. LXX. cap. 36. Chrysostomus Hom. XI. Timoth. Cap. 4. &c.

(16) Epist. Cler. Rom. ad Cyprianum inter Cyprian. III. al. VIII. Celerinus Epist. XXI. inter Cyprian. Confer. supr. §. II. Not. 4.

(17) Ambrosius, sive Hilarius Comment. in I. Timoth. Cap. 4. & Auctor Quæstionum Vet. & Nov. Testamenti Cap. Cl.

(18) Sidonius Apollin. Lib. IV. Epist. XI. Confer. supr. num. II. pag. 234.

cuntur Antistites, Præpositi, Præsides &c. etiamsi expresse non addatur, semper tamen subintelligenda est.

XI. At sere oblitus omiseram Optati testimonium, qui æque Presbyteros, ac Episcopos Sacerdotes, eorumque officium Sacerdotium nuncupat (19). Cum istoc tantum discrimine, ut *Diaconos in tertio, Presbyteros in secundo Sacerdotii gradu constitutos* dicat, dum *Episcopi omnium Apices, & Principes* ei audiunt. Quærenti autem curnam Optatus æque Presbyteris, ac Diaconis Sacerdotium tribuat, in promptu responsio est. Quia videlicet præcipuum Diaconorum munus perpetuo in eo fuit, ut Presbytero Sacris operanti proxime adficerent. Quinimmo juxta antiquos Ecclesiæ Canones, ut mox dicemus, non licebat Presbytero sine Diacono Sacrificium offerre. Hinc æque Presbyteri, ac Diaconi, diverso licet gradu, Sacrificium participare videbantur. His addeſis Diaconis ex Episcoporum, vel Presbyterorum delegatione semper licuisse quædam Sacerdotii munia obire, uti *Baptizare, Concionari, S. Eucharistiam administrare, Pœnitentiam exomologesim recipere*, uti *Part. I. Cap. XIV.* jam vidimus. Ceterum tum ex Sacro Novi Fœderis Códice, tum ex antiquis Conciliorum Canonibus, ac Veterum Patrum Testimoniis illud omnino constat, nonnisi Episcopis, & Presbyteris, nunquam vero Diaconis Eucharistiam offerre, ac Ss. J. Christi Corpus, & Sanguinem consecrare licuisse. Quæ de re sermo redibit *Lib. III.*

XII.

(19) *Optatus Lib. I. pag. 39.* Quid commemorem Diaconos in tertio? Quid Presbyteros in secundo Sacerdotio constitutos Ipsi Apices, & Principes omnium alii qui Episcopi Instrumenta divinæ legis impie traderunt.

XII. Tandem Presbyteris honorificum *Mediatoris Deum inter, & homines* titulum datum fuisse ex Origene, Chrysoſtomo, Baſilio, aliisque compluribus demonſtrat Cotelarius (20). Quam ſane adpellationem licet in Parmeniano reprobaverit Auguſtinus, propterea quod non ſit alius quiſpiam mediator præter *Chriſtum Dominum* (21); eo tamen ſenſu illam uſurparunt Græci Patres, ut Sacerdotes tantummodo miniſterialis deprecationis mediatores agere ſignificarent, quo ſenſu Moyſen Mediatorem a Paulo adpellatum fuiſſe plerique Interpretes docent (22). Poſtremo adferre juvat verba Auctoris Constitutionum *Lib. II. Cap. 25.* quibus Sacerdotes adloquitur: *Vos eſtis, inquit veſtris laicis Prophetæ, Principes, Duces, Reges, Mediatores Dei, & Fidelium ejus.*

XIII. At neque heic omittendum, quod Morinus ex antiquis monumentis docet: *Part. I. de Sacris Ordinat. Exerc. VIII. cap. I* eum nimirum antiquitus morem apud græcos æque, ac latinis obtinuiſſe, ut ſimul plures Presbyteri cum ſuo Epifcopo celebrarent; dum interea Diaconi ac reliqui clerici ſinguli in ſuo ordine ſacris myſteriis miniſtrarent. Atque hanc fuiſſe advertit laudatus Vir communionem eccleſiaſticam paſſim ab antiquis Patribus memoratam; cujus privatio pœna erat in Clericos delinquentes, utpote qui pro criminis ratione modo ad inferiorem ordinis gradum, modo

(20) Cotelar. Not. in Conſt. Apoſt. Lib. II. Cap. 25.

(21) Auguſtinus contra Parmen. Lib. II. Cap. 8.

(22) Baſilius de Spiritu S. Cap. XIV. Data eſt lex diſpoſita per Angelos in manu Mediatoris, videlicet Moyſis, juxta adhortationem populi dicentis: Loquere tu nobis, & non loquatur nobis Deus. Theodoret. Comm. in Galat. Cap. III. verſ. 19. Lata eſt lex adminiſtrantibus Angelis, & ad eam ferendam Moyſe deſerviente. Ipſum enim Mediatorem adpellavit.

modo ad infimum deducerentur. Quod si ita postulante facinoris gravitate omnino illius exsortes essent, ad laicam communionem reducti censebantur. Exstat hodie hujus disciplinæ vestigium in ordinatione Episcoporum, & Presbyterorum, qui cum Episcopo ordinatore concelebrant.

§. III. *De quibusdam Dignitatibus, Officiis Presbyterorum propriis, ac primo de Archipresbyteris.*

XIV. Archipresbyterorum originem quod spectat inde videtur deducenda, quod jam inde a primis Ecclesiæ sæculis usu recepta, & communis ea lex fuerit, ut inter ejusdem Ecclesiæ Presbyteros, & Diaconos ille primus Presbyter, sive *Archipresbyter*, & primus Diaconus, sive *Archidiaconus* haberetur, qui ratione Ordinationis reliquos anteciret. Profecto ordinatis a Meletio Schismatico Presbyteris suum quidem servavit ordinem, & locum Synodus Nicæna, at ea conditione, ut inferiores semper essent Presbyteris ab Alexandro Episcopo Alexandriæ ordinatis: *Inferiores tamen esse omnibus Presbyteris, quos Alexander ordinavit: Ὁ ἀρχὴς ἕνα πᾶσι τῶν*. Tum Sede Nolana vacante universa Plebs Felicem Presbyterum Episcopum enixe postulabat. At Felix meritis maximus, animi vero demissione non minor, contendere cœpit, Quintum Compresbyterum suum sibi esse jure præferendum, utpote natu, & ordinatione majorem. Nimirum Quintus hebdomada omnino una ante Felicem Presbyter fuerat ordinatus.

Felicis nomen totum balabat ovile

... Velut indignus non audet honore

Crescere, testaturque seni mage debita Quinto,

Quod

Quod prior ille gradum socii meruisset honoris.

Presbyter, hæc septem distabat summa dierum.

Ergo sub hoc etiam Felix Antistite vixit Presbyter.

S. Paulinus Nat. V. de S. Felice.

XV. Primus qui Archipresbyterorum meminerit fortasse Hieronymus est; qui Epist. ad Rusticum: *Singuli*, inquit, *Ecclesiarum Episcopi, singuli Archipresbyteri*. Ubi observandum unum in unoquoque Episcopatu Archipresbyterum fuisse, cui omnes Presbyteri tam urbani, quam vicani subiciebantur. At vero post Hieronymum Archipresbyterorum crebra injicitur mentio apud Socratem, Sozomenum, aliosque (23).

XVI. Archipresbyteri dignitas antiquitas in Ecclesia num pro ætate, & antiquitate ordinationis, an vero pro personarum merito delata sit, quæstio est inter eruditos. Porro non eadem hac in re videtur fuisse Græcæ, & Latinæ Ecclesiæ disciplina. In Latina enim ea religiosissime lex custodiebatur, ut seniores junioribus præferrentur. Et sane Leo Papa cum Doro Episcopo Beneventano graviter conquestus est, quod primum ante alios honoris gradum Epicarpio presbytero recens ordinato detulerit: quo facto Presbyterii ordinem turbatum scribit (24).

XVII.

(23) *Socrates Lib. VI. cap. 9.* Petrus quidem fuit Alexandrinæ Ecclesiæ Protopresbyter. *Sozomen. Lib. VIII. Cap. 12.* Objurgavit Theophilus eum, qui tunc erat Archipresbyter. . . . At Petrus; id enim nomen erat Archipresbytero.

(24) *S. Leo Ep. LVII. ad Dorum Beneventi Epif.* Cognovimus apud te novo ambitu, fædoque colluvio Presbyterii ordinem fuisse turbatum, ita ut unius festina, & immatura provectio, quædam eorum dejectio facta sit, quos ætas commendabat, & nulla culpa minuebat.

XVII. At in Græca Ecclesia contrariam viguisse consuetudinem plura, quæ occurrunt, exempla demonstrant. Et sane Liberatus de quodam Proterio meminit, quem disertis verbis scribit a Dioscuro Episcopo Ecclesiæ Alexandrinæ Archipresbyterum fuisse constitutum (25); tum Gregorius Naz. *Orat.* XX. de se narrat, quod Basilio volenti sibi primum inter presbyteros locum assignare non adqueverit (26). Jam vero secutis temporibus mos inolevit, ut Episcopi in Archipresbyteris constituendis non ætatem spectarent, aut ordinationis antiquitatem, sed potissimum pietatem, doctrinam, & ad munia exercenda dexteritatem.

S. IV. *De Præcipuis Archipresbyterorum muniis.*

XVIII. De Archipresbyterorum muniis pauca habent Canones; id quod, recte observante Thomassino *Part. I. Lib. II. cap. 3.* argumento est, ad omnia Episcopalia ministeria, quæ a Presbytero exerceri queunt, ab Episcopo suo, prout ei videbatur, potuisse delegari. Igitur Archipresbyter erat Episcopi ceu Vicarius Generalis, & veluti proprius ejusdem Cathedralis Ecclesiæ Parochus, quæ sola per plura sæcula in Episcopali civitate fuit Ecclesia. Hoc autem interest veteres Archipresbyteros, & nostros Vicarios generales, quod illi non nisi absente, ægotante, aut alias

occu-

(25) *Liberatus Breviar. Cap. XIV.* Utique cui Proterio & Dioscorus commendavit Ecclesiam, qui & eum Archipresbyterum fecerat.

(26) *Nazianzenus Orat. XX.* Quum ad eum venissem, & Cathedræ honorem, insignioremque honoris locum inter Presbyteros τῶν τῶν πρεσβυτέρων προτίμην recusassem, &c.

occupato Episcopo ejusdem ministeria obirent, eaque peragerent, quæ ipsis præcipiebantur: præcipue vero missæ sacrificium celebrare, fontem baptismalem benedicere, infirmos oleo perungere, populo ab Ecclesia dimittendo benedictionem impertiri, aliaque id genus. At nostri Vicarii generales omnia, veluti proprio jure, implent munia præter ea, quæ sibi reservata Episcopus voluerit.

XIX. Porro sunt etiam externa quædam munia a Canonibus Archipresbyteris concredita, uti I. Archipresbytero aliquando commissa videtur cura viduarum, pupillorum, peregrinorum: id præscribit Concilium Carthaginense IX. (27).

2. Archipresbyteri cura erat providere, ne Judices sæculares, quod jam facere cœperant, Parochias, aut monasteria visitarent, aut aliquid quocunque intuitu in iis præsumerent. Ita Concilium Cabilonense (28).

3. Archipresbyteri quoque potestati tributum est animadvertere in Presbyteros, Diaconos, ceterosque Clericos, si quid in Ecclesiasticos Canones committerent: adeo ut Concilium Turonicum II. in monasterium detrudi jubeat Archipresbyterum, qui strenuam operam non navaverit, ut Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi caste viverent (29). Tum Synodus.

(27) *Conc. Carthag. IV. Can. XVII.* Ut Episcopus gubernationem viduarum, & pupillorum, & peregrinorum non per seipsum, sed per Archipresbyterum, vel per Archidiaconum agat.

(28) *Conc. Cabil. II. Can. XI.* Si judices publici præsumptione, vel potestate qua pollent, excepta invitatione Abbatis, vel Archipresbyteri, in ipsa monasteria, vel parochias aliquid fortasse præsumserint, a communione omnium sacerdotum eos convenit sequestrari.

(29) *Conc. Turonicum II. Can. XIX.* Illi vero Archipresbyteri, qui talem cautelam super juniores suos habe-

nodus Antifiodorensis *Can. XX.* Archipresbytero præcipit, ut Episcopum moneat, si quando carnalibus inquinamentis sese deturpent Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi. Si id negligat, annuam ei infligit pœnitentiam; *integro anno non communicet.*

4. Eadem Synodus a communione arcendos decernit laicos quoscunque, qui Archipresbyteri monitis non paruerint; tum & ea pœna multandos, quam ejusmodi contumaciæ Rex adfixerat (30).

5. Tandem ejusdem Synodi *Canone XLIII.* excommunicationis pœna in iudices illos laicos infligenda statuitur, qui contumeliæ aliquid Clericis intulerint, vel injuria eos quacunq; adfecerint, nisi jubente Episcopo, Archidiacono, vel Archipresbytero (31).

§. V. Archipresbyteris Ruralibus.

XX. Jam vero tam ampla Archipresbyterorum dignitas aucto fidelium numero divisionem subinde passa est; ita ut plures in una diœcesi Archipresbyteri essent, qui in Presbyteros extra civitatem, & clericos curam intenderent, dicti propterea *Rurales*, Archipresbytero

re noluerunt, & non eos habuerint studio distringendi, ab Episcopo suo detrudantur in cellam, ibique mense integro panem cum aqua manducant.

(30) *Conc. Antifiodor. can. XLIV.* Si quis ex Secularibus institutionem, aut commotionem Archipresbyteri sui contumacia faciente audire distulerit, tandiu a liminibus sanctæ Ecclesiæ habeatur extraneus, quandiu tam salubrem institutionem adimplere non studuerit: insuper & multam, quam gloriosissimus Dominus Rex præcepto suo instituit, suscipiat.

(31) *Eadem Synodus can. XLIII.* Quicumque iudex, aut seculari Presbytero, aut Diacono, aut cuilibet de clero, aut de junioribus absque audientia Episcopi, Archidiaconi, aut Archipresbyteri injuriam inferre præsumserit, anno ab omnium Christianorum consortio habeatur extraneus.

bytero urbano Presbyterorum solius Episcopalis civitatis cura reservata. Porro Archipresbyteri Rurales *Decani* quoque dicti sunt. Quum enim Diœceses præsertim amplæ in plures dividi cœpissent regiones, sic dictas *Decanias*, quod singulæ decem titulos complecterentur; atque usu quoque inductum esset, ut singulis decaniis singuli præficerentur Archipresbyteri; hinc factum, ut hi *Decani* quoque dicerentur; quippe qui presbyteris, & clericis determinatæ alicujus regionis præessent, ac eorundem curam gererent. Confer Thomassinum *Part. I. Lib. V. Cap. 5.*

XXI. At vero heic plura notanda occurrunt. 1. Archipresbyterum Urbanum, sive Presbyteris civitatis Præpositum, semper unum fuisse: quum ex adverso Archipresbyteri Rurales plures interdum fuerint, prout magis, minusve Diœceses paterent (32).

2. Archipresbyteros Rurales (dictos aliquando *Pastores Pastorum*, quippe Parochis sui districtus intenderent) nunquam habitos fuisse seu ordinarios; quum duntaxat ex commissione, e delegatione Episcopi, tanquam jure delegato, eam potestatem acceperint.

3. Eisdem ad personalem in suæ regionis limitibus residentiam potuisse compelli, utpote quibus observatio morum tam Presbyterorum, quam laicorum sui districtus commissa esset.

XXII. Archipresbyterorum Ruralium munia quod spectat præcipua hæc sunt 1. Parochias sibi subjectas frequenter, ac exacte invisere, ut

(32) *Capitular. Tolosan. cap. III.* Statuant Episcopi loca convenientia per Decanias, sicut Constituti sunt Archipresbyteri.

ut corrigenda vel corrigerent, vel ad Episcopum referrent (33).

2. Publicorum criminum reos ad publicam subeundam Pœnitentiam excitare, Presbyterosque, sive Parochos deligere ad audiendas occultorum criminum confessiones. Ita *Synodus Ticinensis* (34).

3. Fideles admonere, ut ad Ecclesiam pergant ad Matutinas horas, Missam, & Vesperas: & nihil operis in diebus festis agant: Regino *Lib. II. Cap. 99.*

4. Tandem per singulos menses suorum Presbyterorum cœtus cogere, ut collatis consiliis, quæ in Parochiis acciderint, agitent. Quod quidem etiam Episcopis semper in more fuit, ut nimirum quotannis statuta die omnes suæ Diœceseos Archipresbyteros arcefferent, atque cum illis, quæ magis salutis, & utilitati animarum expedire viderentur, decernerent (35).

§. VI. De Præpositis.

XXIII. Præpositi quoque munus semper Presbyterorum fuit proprium. Exeunte enim sæculo quinto, & sexto ineunte in Hispania
mos

(33) *Synodus Ticinensis can. XIII.* Archipresbyteri non solum imperiti vulgi sollicitudinem gerant, verum etiam eorum Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumspectione custodiant, & qua unusquisque industria suum opus exercet Episcopo suo denuntient.

(34) *Eadem Synodus Ticinensis can. V.* Oportet, ut plebium Archipresbyteri unumquemque conveniant, quatenus . . . qui publice crimina perpetrarunt, publice pœniteant: qui vero occulte deliquerunt, illis consteantur, quos Episcopi, & plebium Archipresbyteri idoneos ad secretiora vulnera mentium medicos elegerint.

(35) *Riculphus Sueffionensis Constit. cap. XX.* Rationi consonum esse sanximus, ut in unoquoque mense statuta die per singulas Decanias Presbyteri simul conveniant, & de iis, quæ in Parochiis suis accidunt, sermonem habeant.

mos viguit, ut Parentes filios suos Ecclesiæ ministerio adhuc puerulos offerrent, quos Episcopus gravi, ac prudenti cuidam Presbytero educandos tradebat, qui propterea Præpositus, sive Magister disciplinæ salutabatur: uti in II. & IV. Concilio Toletano videre est (36).

XXIV. Verum sequiori ætate ille ex Presbyteris Præpositi nomine donatus est, ad quem spectabat Canonorum, sive Clericorum in communi viventium curam gerere, eorundem vivendi rationem moderari, tum delinquentes statutis pœnis ad Canonum observantiam revocare. Hinc ad hujusmodi munus nonnisi sanctissimos, ac strenuissimos Presbyteros adsumendos præscribunt Capitularia Caroli M. & Synodus Aquisgranensis anno 816. (37). Ceterum quod ad jura, dignitatem, ac munia Præpositorum nostrorum temporum, qui nonnisi umbram ad nomen referunt antiquorum, (tunc enim Præpositura officium erat, & quidem grave, modo primaria tantummodo dignitas) cujusque Ecclesiæ statuta, & consuetudines attendenda sunt; uti in nostris Canonicis Institut. jam admonuimus Lib. I. Tit. XXVI.

§. VII. De Vicario Generali.

XXV. Quemadmodum Chorepiscopi, de quibus supra, in ruralibus Parochiis generalem Episcopi vicariatum exercebant: unde illud Ferrandi, & Cresconii, *Chorepiscopi*, idest

(36) *Conc. Tolet. II. can. I.* De his, quos voluptas parentum a primis infantia annis clericatus officio, vel monachali posuit, pariter statuimus . . . in domo Ecclesiæ sub Episcopali presentia a Præposito sibi debeant erudiri. *Eadem habet Concilium Tolet. IV. Can. XXIII.*

(37) *Capitular. Caroli M. Cap. CXVII. & CXVIII. & Synodus Aquisgran. Cap. CXXXVIII.*

Idest *Vicarii Episcopi*: ita in Urbe generalem Episcopi delegationem obibant Presbyteri, quos seligebant Episcopi, ut in eos Episcopalis sarcinæ partem aliquam rejicerent. Hi erant veluti *Officiales*, & *Vicarii Generales* nostrorum temporum, potius nuncupandi Episcoporum Coadjutores, & quidem vel perpetui, vel duntaxat ad tempus: plerunque enim eligebantur, quum Episcopus vel adversa valetudine, vel senectute, vel alia de causa plebi sibi commissæ regendæ non esset. Ejusmodi fuisse videtur Gregorius Nazianzenus, quem Gregorius cognominis Episcopus Nazianzi jure patrio eremo abduxit, ac reluctantem adegit, ut regendæ Ecclesiæ sibi adjutor accederet (38). Chrysostomus quoque, ut ipse testatur, absente Flaviano, Episcopale munus Antiochiæ explevit (39). Tum ex Ecclesia latina plura ejusdem rei exempla promi possent, si istuc Instituti nostri ratio pateretur. Enimvero Simplicianum ab Ambrosio, Augustinum a Valerio, Eradium ab Augustino, Claudianum a Mamerio, alios ab aliis eo consilio Presbyteros ordinatos fuisse constat, ut in eos vices suas, & sollicitudinis magnam partem conferrent. Confer Thomassinum *Part. I. Lib. II. cap. 7.*

XXVI. Duo heic tantummodo animadvertenda. Primum: Eos plerunque ad Episcopatum fuisse evectos, quos defuncti Episcopi suos

Vi-

(38) *Gregorius Nazianz. Orat. ad Patrem*: Nunc quidem cum præclaro Parente curam hanc suscipere non recusato, velut magnæ Aquilæ, & altissime volanti pullus non incommodus e propinquo advolans Ad breve tempus præfecturam quasi hospites accepimus.

(39) *Chrysostr. adversus Anomæos apud Baron. ad ann. 382. n. 48.* Pastor abest, & tamen oves suum servantes ordinem video. Profecto boni illius Pastoris id quoque officium est, ut non modo illo præsentem, verum etiam absente, ovili studium omne adhibeat.

Vicarios elegerent, quippe id argumento erat, eos ipsorum iudicio pares esse, ut Episcopale munus subirent. Confer *Part. I. Cap. XII. num. II.* Episcopi enim non nisi peritissimos ex Presbyteris ad hocce munus adsumebant. Ipsorum enim partes erant, ut Episcopi labores levarent, qua conferendis Sacramentis, qua habendis concionibus, qua finiendis Clericorum, vel fidelium litibus: adeo quidem ut qui præ ceteris huic obeundo muneri adhibebatur, is haberetur dignitati Episcopali maturior.

XXVII. Alterum: Unum tunc temporis Generalem Episcopi Vicarium ea simul Episcopalia munia explevisse, quæ secutis deinde temporibus in plures Presbyteros dispertiri cœperunt: uti e. g. Thesaurarii, Officialis, Pœnitentiarius, Theologi, OEconomi &c. istuc tum ex Synodio Apollinari. Namque ille in Basilio Eusebji Episcopi Cæsareensis (40), hic vero in Claudiano Mamerti Episcopi Vienneſis (41), Coadjutoribus ejusmodi lineamentis Vicarii Generalis formam exprimunt, qua vix queas desiderare perfectiorem.

Tom. II.

B

§. VIII.

(40) *Naxianz. Orat. II. in laudem Basiliæ*: Adesto, docere, dicto audientem esse, monere, quidvis denique illi esse, consultor bonus, opitulator optimus, divinorum oraculorum explicator, rerum agendarum præmonstrator, senectutis subsidium, fidei adminiculum, domesticorum fidelissimus, externorum ad res agendas aptissimus &c.

(41) *Sidonius Apollin. Lib. IV. Epist. XI.* Sed & ille Mamertus suspiciebat hunc *Claudianum* granditer, habens in eo Consiliarium in judiciis, Vicarium in Ecclesiis, Procuratorem in negotiis, Villicum in prædiis, Tabularium in tributis, in lectionibus Comitem, in expositionibus Interpretem, in itineribus Contubernalem. *Et alibi in Carmine de eodem Claudiano.*

Antistes fuit ordine in secundo
Fratrem fasce levans Episcopali.
Nam de Pontificis honore summi
Ille insignia sumsit, hic laborem.

§. VIII. De Pœnitentiario.

XXVIII. Opportuna heic sese offert occasio differendi de Presbytero Pœnitentiario, qui & ipse Vicarius erat Episcopi in Pœnitentia administranda. Namque sæviente, quæ durissima fuit, Decii Persecutione, uti Socrates *Lib. V. cap. 19.* refert, *Ecclesiarum Episcopi Canoni adjunxerunt, ut singulis Ecclesiis Presbyter quidam præffet, quo qui post baptismum lapsi fuissent, coram Presbytero ad eam rem designato peccata sua confiterentur.* Eadem habet Sozomenus *Lib. VII. cap. 16.* Jam vero, & antequam Presbyter hic institueretur, & & etiam post, uti ex Patrum testimoniis, & Conciliorum Canonibus liquet, semper ad Episcopum pertinuit publica Pœnitentium reconciliatio. Namque Episcopi semper partes fuere, Pœnitentiæ leges statuere, Canones condere, publice Pœnitentibus laboriosa opera injungere, & explorare quo studio injunctis operibus incumbèrent: uti *Lib. IV.* opportunius videbimus.

XXIX. Igitur Pœnitentiarii munus in eoduntaxat versatum videtur, ut eorum, qui post Baptismum lapsi essent, secretas audiret confessiones, secretasque indiceret Pœnitentias. Si quis autem ejusmodi patrasset crimen, quod nonnisi publica Pœnitentia elui posset, eum ad Episcopi tribunal remitteret; vel ipse quidem publicam imponeret Pœnitentiam, at Episcopo vel absente, vel mandante. Ita ex Synodis Illiberitana, & Cartaginensi (42). Profecto moleste olim tulit
Cy-

(42) *Synodus Illiber. can. XXXII.* Apud Presbyterum, si quis gravi lapsu in ruinam mortis inciderit, placuit agere

Cyprianus, quod Presbyteri se inconsulto Pœnitentes reconciliarent (43). Accidit vero Constantinopoli, Nectario ejus Ecclesiæ clavam tenente, ut Femina, post factam Pœnitentiario suorum criminum confessionem, palam, & publice confessa sit se a Diacono fuisse vitiatam. Id profecto, quod non poterat non grave scandalum concitare, sine dubio illa fecit præter Presbyteri consilium. Nam ea tempestate etsi peccatorum etiam occultorum publica esset Pœnitentia, erat tamen occulta confessio, & nonnisi arbitraria eorundem publicatio. Tum vetitum erat ea scelera palam efferre, quæ utilius laterent: immo & secreto quoque occultorum criminum Pœnitentia peragebatur, ubi offendiculo foret, si publice fieret. Nectarius igitur, quod ex imprudenti Feminae illius publica confessione Ecclesiastici homines didiceris adpeterentur, ex Eudæmonis consilio Presbyterum Pœnitentiarium abstulit. In quo num recte, ac prudenter se gesserit Nectarius, admodum disputant Theologi clarissimi Melchior Canus, Estius, alique. Verum de hoc Capite agemus Lib. IV.

B 2

EX.

agere pœnitentiam non debere, sed potius apud Episcopum.

Synodus Carthag. III. can. XXXI, & XXXII. Ut Pœnitentibus secundum peccatorum differentiam Episcopi arbitrio Pœnitentiæ tempora decernantur. Ut Presbyter inconsulto Episcopo non reconciliet Pœnitentem, nisi absente Episcopo, vel necessitate cogente.

(43) *Cyprianus Lib. III. Epist. XIV.* Quod nec periculum metuere debemus de offensa Domini, quum aliqui de presbyteris nec Evangelii, nec loci sui memores, quod nunquam sub antecessoribus factum est, cum contumelia, & contemptu Præpositi totum sibi vindicent.

E R C U R S U S

De Protopapis.

§. I. De Protopaparam Origine, & Antiquitate.

I. **Q**ui antiquitus in Græca Ecclesia Protopresbyter dicebatur, apud Græcos sequiores *Protopapas*, vel *Protopappas* dici consuevit. Profecto ex una parte apud Græcos in more videtur fuisse *Protos* in quæcunque officia frequenter inducere: unde quam frequenter æque in Officiis Palatii Græcorum Cælarum occurrunt. *Protosebasti*, *Protestiarii*, *Protoscriniarii*, *Protopatricii*, *Proto a secretis*, & alii ejusmodi; ac in Officiis Ecclesiæ Constantinopolitanæ invenies, *Protosyncellos*, *Protedicos*, *Protonotarios*, *Protophobios*, *Protopsaltas*, *Protocanonarchas*, *Protophobios*, *Protopapas*, *Protodiaconos*, *Protopistolarios*, *Protophobios τῶν ἀναγνώσων*, &c. (1); Tum ex altera parte, ut alibi jam observavimus, satis constat, *Papæ* vocabulum primis Ecclesiæ sæculis Episcopis quidem, ac præcipue Senioribus plerumque tributum, Presbyteris quoque nonnunquam fuisse collatum, quos etiam quodammodo *Patres* esse populus agnoscebat. Id ex Actis SS. Martyrum Mammarii, aliorumque MM. Africanorum, & ex Actis

(1) De his confer Du-Cangium Gloss. Med. Græcit. Meursium apud Oudin Tom. III. Vossium Lib. IV. de Hist. Græcor. ac præcipue Clariss. Josephum Morisandum S. Metropolitanæ Regiæ Ecclesiæ Canonicum in sua omni æque Græca, ac Latina eruditione refertissima Diatriba, quam de Protopapis, & Deuteriis Græcorum, & Catholicis eorum Ecclesiis inscripsit, ac Neapoli paucis abhinc annis elegantissimis typis excusam evulgavit: unde pleraque hausimus, quæ in hoc Excursu de Protopapis adferre licuit.

Actis S. Theodori Ancyrani colligunt Mabillonius, & Ruinartius (2). Id quod etiam erui posse videtur ex Actis SS. MM. Juliani, & Basilissæ (3), in quibus Præles Martyrem interrogat an Papas sit, an Diaconus, qui se laicum esse respondit. Demum in Actis Conc. Chalced. Act. I. Eutiches, & Abrahamius, qui Episcopi non erant, sed duntaxat Presbyteri, & Archimandritæ *Papæ* titulo insigniuntur. Postremo seculis temporibus quum generatim Presbyteri honorifico eo nomine uterentur, paulatim factum est, ut minoribus etiam Clericis tribueretur, qui & ipsi, *Papæ*, vel *Pisinni*, vel *simplices Papæ* dici cœperunt: uti Morisanus demonstrat *ibidem*.

II. Duo heic animadvertere operæ pretium duco. Primum: Neminem seipsum, nisi Romanum Pontificem Papam nuncupare consuevisse. Profecto *Epist. VI. Siricii Papæ* hanc habet ἐπιγραφήν. *Siricius Papa Orthodoxis per diversas Provincias*. Confer Mabillonium de *Re diplomat. Lib. II.* & PP. Maurinos ad *Canonium* in voc. *Papa*.

III. Alterum: Vocabulum *Papæ* seculis temporibus Presbyteris quidem æque, ac Episcopis fuisse tributum; at hoc potissimum discrimine, ut non pronuntiatione eadem, atque inflexione ad utroslibet significandos a Græcis adhiberetur. Πάπας *Papas* enim Episcopus, Πατῆρ *Pater* Presbyter vocabatur. Isque sane pronuntiandi ritus, nec recentior quidem videri posset, si recta legendi ratio in vetustis MM. Actis conservata esset. Actorum S. Theodori exemplar Græcum, inquit Ruinartius *ibid. pag. 304. heic habet ὁ Πατῆρ, quo nomine*

B 3

mine

(2) Mabillonius Tom. IV. Analect. edit. Paris. 1723. pag. 181. Ruinartius in *Actis MM. sinceris* in Actis S. Theodori.

(3) Bollandistæ ad diem 29. Maji num. 4.

mine donantur Fronto in Actis S. Theodori, & Antonius in Actis SS. Juliani, & Basilissæ ex vetustissimo Lectionario Lexovicensi. In illis quoque S. Canonis eadem circumflexione notatur. Porro ex iisdem Actis constat Antonium, Frontonem, & Cononem Presbyteros fuisse. Quae de re Παπᾶς primum Episcopis, dein Romano Pontifici reservato, Παπᾶς vocabulum Græcis Presbyteris ita commune factum est, & vulgare, ut Παπάδες Papades corrupta inflexione hodie dum ab indigenis vocitentur. Tum præter Euchologium, nonnulla Græca Calabriae Diplomata inspicere licet apud eundem Morisianum *ibidem* Cap. IV. in quibus Papæ, & Presbyteri voces promiscue usitatæ inveniuntur.

IV. Igitur quum Presbyteri Papæ, vel Papates nuncupari cœperint, hinc factum est, ut is Πρωτοπαπᾶς Protopapas diceretur, qui etsi Episcopus non esset, inter Presbyteros tamen primas obtineret partes, quasi Papatium Primus. Sed tardius irrupit hæc vox, & quos primum Protopresbyteros dixere Græci, collato Presbyteris Papæ, vel Papatitis titulo, mox adpellarunt Protopapas. Et Πρωτοπαπᾶν Protopapam quidem dicendum primum Sacerdotem, qui non sit Episcopus, non Πρωτοπαπᾶν Protopapam, ut est scriptum apud Balsamonem in Pandectis Canonum Beveregii, ne dubites. Etenim Πρωτοπαπάδων apud Balsamonem legimus in *Jure Græc. Roman. Leuclavii*, ut sphalma potius apud Beveregium irrepisse putandum sit: Morisianus *ibidem* Cap. IV. Eadem fere Allatii, Cangiique sententia fuisse videtur, qui Πρωτον τῶν ἱερῶν primum inter sacerdotes illud nomen interpretantur (4).

V. II.

(4) Allatius de Græc. Templ. pag. 135. Cangius in utroque Gloss. γ. Πρωτοπαπᾶς, & Protopapas.

V. Illud sane heic quæri posset, num vox *Πρωτοπαιῦς* latine *Archipresbyter* jure reddatur? Porro licet nominis utriusque notione inspecta, vocis utriusque eadem significatio videatur; attamen, uti recte observat Thomassinus (5), neque Græcorum Protopapas ævi sequioris cum Laicorum Archipresbyteris recte consentiunt. Etenim Archipresbyter apud Latinos plurimum unius regionis Ecclesiarum gerit; at vero Protopresbyteri, ac Protopapæ apud Græcos primi duntaxat erant inter plures Presbyteros unius Ecclesiæ ministerio mancipatos, cujusmodi apud Latinos dicebantur Presbyteri Cardinales.

VI. Verum secutis temporibus in nonnullis Ecclesiis, ac præsertim in Ecclesia Constantinopolitana, & in Aula Augustorum Protopapæ amplam honoris magnificentiam adepti sunt. Profecto in Ecclesia Constantinopolitana ex Anonymo Monchalliano apud Codinum in sinistro Choro primum locum occupabat. Cur autem in sinistro, & non in dextro Choro primas ageret Protopapa illud dubio procul in causâ fuisse videtur, quod sicut in utraque Ecclesia Græca, & Latina, ita potiori jure in Ecclesia Constantinopolitana Archidiaconi ob præclara illis collata officia, Presbyteris, ipsisque Episcopis aliquando præminere visi sunt. Profecto, ut *Part. I. Cap. XVIII.* jam vidimus in Concilio Chalcedon. Aetii Archidiaconi pro tuendis Patriarchæ Constantinopolitani juribus maximum studium enituit.

(5) Thomass. Part. I. Lib. II. Cap. V. num. 11.

§. II. De Cathedralis Ecclesiæ Protopapæ juribus.

VII. Jam vero licet Protopapa in Ecclesiæ Constantinopolitanæ Choro alterum ab Archidiacono locum habuisse videatur, attamen, Patriarcha celebrante, maximæ, atque adeo potiores in altaris ministerio Protopapæ partes erant. Id elucet ex eodem Anonymo Monchalliano, qui Protopapæ officia his verbis complectitur: *Protopapas, quum sacrificat Pontifex, locum habet supra universos Archontes Ecclesiæ, & in divina Liturgia impertit Pontifici sanctam communionem, simul & Episcopus Primo Sacerdoti. Sed & principatum obtinet in primatu Ecclesiæ, dominium pariter in Ecclesia, & locum Pontificis.* Eadem habet Allatianus Catalogus (6): *Protopapas stat super officia, seu præest Officiis sinistri Chori. Quum sacrificat Pontifex impertit ipse sanctam communionem Pontifici, simul & Pontifex Protopapæ habens sane in Ecclesia primatus omnes.* Tum Codinus Cap. I. Pentad. VI. de Protopapa hoc modo habet: *Protopapas Defensor, ac primus in Bematē πρῶτος τῆ Βήματος, & secundas a Patriarcha obtinens.* Demum in Græcorum Euchologio ubi describitur ritus consecrationis chrismatis, hæc habentur (7): *Defert autem Protopapas sacra mysteria præcedens..... Protopapas autem unguentum ferens Patriarcham præstolatur ad sacras fores. Et occurrens Patriarcha recipit ab eo alabastrum.... Quum vero sancta perferri debent, stante coram*
sacris

(6) Apud Du Cangium in Gloss. med. Græc. v. Προτοπαπᾶς, & apud Goar. in Adnot. ad Cap. I. Codini num. 10.

(7) Eucholog. Tit. de Magni unguenti composit, apud Martene de Ritib. Lib. IV. 32. §. Ordinis VIII.

sacris foribus Protopapa, assumit Patriarcha unguentum, delatumque Protopapæ tradit. Igitur Protopapas Constantinopolitanus videtur accedere ad Latinum Archipresbyterum urbanum, cui, collata Archidiacono temporalium Ecclesiæ redituum administratione, cura spiritualium, & in reliquos Presbyteros, inferiorique Clericos potestas reservata est.

§. III. De Protopapis Ruralibus, sive Plebium Curionibus.

VIII. Porro sicuti in Latina Ecclesia erant quoque Archipresbyteri rurales sic dicti Decani, ita etiam in Græca erant quoque Protopapæ veluti rurales, sic etiam dicti *plebium Curiones*. Unde apud Nicetam *Lib. V. Thesaur. Orthod. fidei cap. I.* Parœciæ vocantur Πρωτοπατίδες, quod Protopapis subjicerentur; & Πρωτοπαπαδ'ίμιον dignitas Protopapæ, vel Ecclesiæ Parochialis apud Balsamonem, & Πρωτοπαπαδ'ίμια jura Protopapatus, vel jura Parochialia vocantur apud Crusium in Turcogræcia, Quamobrem Innocentius III. Latinis Principibus jam Byzantii imperantibus, in suis ad Græciæ Episcopos datis Epistolis & Papæ, & Papatus nomina retinuit ad Presbyteros, Parochias, & Præposituras, sive Archipresbyteratus significantos (8).

B. 5

IX.

(8) Innocentius III. *Lib. XV. Epist. LX. ad Thebanum Archiepisc.* Canonici ejusdem Ecclesiæ obtinuerunt ab eo medietatem omnium Monasteriorum, & Papatum: & *Lib. XVI. Epist. 98. ad Episc. Amyclensem*: Ecclesiarum, Abbatiarum, Papatum, decimarum, & possessionum ad eorum Ecclesias pertinentium illicitos detentores. *Et Ep. CXV. ad Episc. Sardic.* Quia vero constitit nobis, quod Hospitalarii habebant septem homines Ecclesiæ Sardicensis, scilicet Papam Leonem, Joannem &c. Jubemus illos restitui. Præterea omnes Abbatias, & Papatus.

IX. Morinus quidem cenfet Protopapades apud Græcos eisdem fuiffe, ac Parochi funt inter Latinos; iisdemque unius Parochiæ Presbyteros paruisse (9). At Moritanus *ibidem* Cap. VII. eiusmodi plebium Curiones, sive in pagis Protopapas tunc quidem invecos arbitratur, quum rectissime tubdit: *Parochos fuiffe rectissime ostendit Morinus, at ubi plures in oppido Parochi fuerint, primo, seu excellentiori Ecclesiæ cessisse id nomen liquet, non certa solum præminentia jure, sed quadam etiam in Presbyteros Parochiæ, aut loci, quibus præerat, inspectione, ac potestate.* Eadem videtur fuiffe Clariss. nostri Mazochii sententia, qui Protopapæ vocabulum modo ad Chorepiscopum, sive Prælatum Episcopo inferiorem, modo ad Curionem, sive Parochum significandum adhibitum fuiffe cenfet (10).

§. IV. De Protopapa Palatino.

X. Uti Constantinopolitana Cathedralis Ecclesia, ita etiam Aula Imperatorum suum habebat Protopapam. Hic *Magnus Protopapa*, vel *Magni Palatii Protopapa* passim audiebat.

Quum

(9.) *Morinus de Sacris Ordinat.* Part. III. Exercit. XV. cap. 2. num. 6.

(10.) *Mazochius Dissert. de Cathedr. Escl. Neap. pag. 110.* Fuere qui aliter subductis apud se rationibus, non alterum minorem Episcopum, sive Chorepiscopum Græcis Neapolitanis præferrent, sed Protopapam, hoc est Archipresbyterum, idque aliarum Ecclesiarum exemplo . . . Posset hoc ferri, si ullum Neapolitani Protopapæ vestigium usquam occurreret, sicut revera Messanensis Protopapæ plurima passim mentio existit. Sic etiam de Corcyrensi Protopapa legi potest *Andreas Marmora Hist. Corcyr. Lib. IV.* Hoc quidem de Protopapa quatenus est Prælatum, sed merum Curionem, sive Parochum notat (tamen si recentior sit ea notio) poterat eo significatu non uni modo, sed pluribus Protopapis Neapoli locus esse: ubi *rex Græcorum præcipue Ecclesiæ Græ.*

Quum enim Augustorum Palatium Constanti-
nopoly suum haberet Clerum, qui divina in
illo officia persolvebat, sacraque celebrabat
mysteria, Præposito opus fuit, qui illi præ-
sideret, ejusdemque curam ageret. Porro Pres-
byterum, cui ejusmodi cura commissa est,
Protopapam placuit adpellare, quasi Aulæ Im-
peratoris Parochum, & Clero Palatino Præ-
sidentem.

XI. Jam vero evenit aliquando, ut qui M.
Ecclesiæ Protopapas erat, is Imperatorum ele-
ctione Cleri quoque Palatini simul Protopa-
pas esset. Id testatur Codinus Cap. XVII.
num. 39. *Protopsaltem, inquit, non habet Ec-
clesia, sed domesticum: Imperatorius Clerus
utrumque habet. Olim habebat Ecclesia
alium Domesticum præter illum Imperatoris:
aliquando idem utrique Clero inservit, quemad-
modum Protopapas quoque. Habet Imperator Pro-
topapam in suo Clero, habet & Ecclesia. Est
quum idem utrique Clero adnumeratur.*

XII. Quænam fuerit Palatini Protopapæ au-
toritas jure heic quæri potest. Verum uti
Protopapæ Cathedralis S. Sophiæ Ecclesiæ,
sic etiam Protopapæ Palatino nonnisi spiritua-
lia jura reservata sunt, dum interea Archidia-
coni reliqua universa in Clerum Palatinum
potestate fungerentur. Porro spiritualia Pala-
tini Protopapæ jura haud levia fuisse constat.
Nam 1. Imperatoris mensæ benedictionem im-
partiebatur. 2. In magno Pascatis die Impera-
torem ad Ecclesiam advenientem excipiebat
Protopapas. 3. In solemnissimo apud Grecos
Epiphaniæ festo Protopapas aquam benedicebat,
eaque Aulam, Aulicosque adspergebat; si qui-
dem ubi ejusmodi cæremonia a Patriarca Con-
stantinopolitano non fieret, nec alius Patriar-
ca, cui cedendum fuisset, in Aula reperire-
tur. 4. In Lavipedio Magnæ Feriæ V. quod

in Aula ab Imperatoribus fiebat, Protopapæ Palatini præcipuæ partes erant. 6. Enthronifmo novi Patriarchæ in *pedum*, sive virgam, aut baculum, quo ab Imperatore donabatur, benedictionem pronuntiabat. 6. Demum Protopapæ jus erat cum sanctissimo Crucis Ligno, aliisque SS. MM. lipfanis, quum oporteret, ad exercitum prodire, & ad jusjurandum, quod in illo præstabatur, milites adigere ad Religionem, ac Imperium etiam sanguinis impendio tuendum. Confer Morifanum *ibid* Cap. VIII.

§. V. *De Protopapis in Regno Neapolitano.*

XIII. Vigente in nostra Calabria ritu Græco, jam inde ab Sæculo IX. non vicos modo, & pagos suos habuisse Protopapas rurales, sive Curiones, verum & in Cathedralibus Ecclesiis Protopapas urbicos viguisse contendit Morifanus *ibid*. cap. XIII. Id colligit I. ex Biographo S. Leonis Ep. Catanensis, sic dicti Thaumaturgi, qui postquam hujus S. Præsulis ad singulos ordinum gradus promotionem per Cyrillum Episcopum Reginum descripsit, statim subnectit: *Ordinatum ad Presbyteratus officium post se missas tenere, res Ecclesiasticas dispensare, hospitem curam gerere, pauperibus ministrare, Clero providere, erudire populum* Cyrillus instituit. Heic sane quin Protopapatus, sive Protopapæ munia accurate depingantur, dubitandum haud reor. Profectum in Regina, tum in aliis Græcis Ecclesiis quum ritus antea latinus viguerit, ex cujus præscripto singulæ Cathedrales Ecclesiæ singulos habebant Archipresbyteros, & quidem.

dem ex antiquissima Ecclesiastica disciplina
uti Cap. I. §. III. ex Hieronymo jam animad-
vertimus; hinc inducto Ritu Græco vero ni-
hil similius est, quam ut Archipresbyteratui
Protopapatus succederet; præsertim quum in
producto laudati Biographi testimonio præci-
pua Archipresbyteri munia, quæ *ibidem* §.
IV. jam nobis descripta sunt, diserte effe-
rantur.

2. Colligit ex Vita S. Eliæ Ennensis con-
scripta ab Auctore vel Synchrono, vel suppa-
re. Is enim de prædictionibus Eliæ agens,
inter alia hæc habet. *Quum Regii aliquando
esset, dum matutinae preces persolverentur ad
quendam nomine Demetrium, qui primas inter
Presbyteros tenebat, accedens scite: Nobis, in-
quit, benedic Episcopo, &c.* Hunc sane De-
metrium Metropolitanæ Reginæ Ecclesiæ Pro-
topapam fuisse vero oppido simile videtur.

XIV. Quum vero latinus ritus in Regium
induci cœpisset, ac latinus propterea Archie-
piscopus institutus esset: tum quidem quum
ibi magna græcorum copia versaretur, nihil
opportunius visum est, quam ut omnes græ-
ci Presbyteri uni Ecclesiæ addicerentur. At-
que hinc factum est, ut commune corpus, si-
ve græcorum Collegium constitueretur, atque
huic Protopapas præficeretur: omnium nimi-
rum Curator, & Præpositus, qui suo comita-
tus Deutereo non modo Græcis sive indige-
nis, sive advenis, invigilaret, verum etiam
ritum græcum servaret. Ejusmodi Ecclesiam
Catholicæ S. M. Virginis titulo decoratam, a
Serenissimo Comite Rogerio Northmanno fuis-
se exstructam constat ex celebratissimo ejusdem
Comitis Diplomate, quod olim ex Græca
ejusdem Comitis Cancellaria datum, & quidem
Græco idiomate; demum anno MCCCCXCVIII.
Nicolaus Spano ejusdem Ecclesiæ Protopapas

ab Constantino Lascari tunc Messanæ Græcæ Linguæ Antecessore latine vertendum curavit. Ejus exemplar habes apud Morisanum *ibidem* Cap. XV.

XV. Censet Morisanus *ibidem* ejusmodi Catholicam Græcorum Ecclesiam antiquam esse Cathedralē Reginam sub Græcis Archiepiscopis; quæ tamen a Rogerio, constituto jam Regii Latino Archiepiscopatu, Græcis amplio rem tunc Urbis partem agentibus fuerit adsignata. Tum contendit Rogerium eidem Ecclesiæ græcanicam præposuisse dignitatem Protopapæ, & quidem ab Archiepiscopo exempti, ut jurgia, quæ ex intimo, inveteratoque inter utramque gentem odio haud raro exoriebantur, vitari aliqua ratione possent. Demum *Catholica* nomen eidem Ecclesiæ tributum est, quod omnium Græcorum cura illi subesset.

XVI. In ejusmodi Ecclesia ritus Græcus servatus est ferme ad læculum usque XVII. uti constat ex Actis primæ Visitationis Hannibalis de Adlicitis Regini Archiepiscopi (11): At vero jam inde ab Sæculo XVI. ineunte Protopapæ ex Latinis Presbyteris seligi cœperant. Quæ sane vicissitudo inde potissimum profecta fuisse videtur, quod Protopaparum electiones ex indicato Rogerii Diplomate non ad ipsum Clerum græcum, sed ad Reginæ Urbis *Commune* pertinerent. Nihil enim facilius fieri potuit, quam ut populo suaderetur, nullo jure ipsum esse obstrictum, ut Græcum

(11) *Vol. I. fol. 65. die 25. Novembr. 1594.* Accessit ad Collegiatam Ecclesiam Græcorum S. Mariæ della *Catholica* nuncupatam, quæ est insignior Parochialis hujus Civitatis, & licet ibi celebrentur divina officia ritu græco, Archipresbyter tamen, sive Protopapa est latinus, & Sacramenta omnia ministrantur ritu latino, & Romano.

cum hominem eligeret. Ipsorum quidem Proregum exemplum satis erat, ut id sibi licere animam inducerent. Hi enim (quippe Regio nomine Protopapatum electiones confirmarent) haud raro suam interposuerunt auctoritatem, ut Capellani sui, vel Eleemosynarii a communi populo Civitatis eligerentur (12). Quae de re, quum Protopapae latini ritus esse coepissent (13), & haud raro exteri, qui vix Regii residerent, id praesertim in causa fuit, quamobrem in ejus Ecclesiae Clero graecarum litterarum cultura, quae a Protopapis potissimum alenda, ac fovenda fuisset, eorundem absentia, ac oscitantia primo defecerit, deinde magis magisque delapsa, donec tandem omnino pessum iverit.

XVII. Jam vero praeter Catholicum Reginae Urbis Protopapam, in eadem Regina Diocesi Protopapae etiam veluti Rurales, sive Curiones, ac Deuterei constituti sunt. Quum enim in nonnullis hujus Dioceseos oppidis ritus graecus fuerit servatus, hinc eorundem oppidorum plebibus Protopapas, ac Deutereos praeficere consultum visum est, ut illis Majores, his vero minores Ecclesiae regendae concrediderentur: omnes tamen vicani sive Protopapae, sive Deuterei unum constituerunt majoris Catholicae Ecclesiae Collegium, quod deinde a Reginis *Comonia* dicta est. Qua de re Regii hodieum non modo in urbana S.

M. de

(12) Anno MDCXLIX. electus est Protopapa Alphonsus de Samano D. Petri de Toledo Proregis Capellanus. Anno MDCXC. electus est Joannes Sabaterius Comitis Miranda Proregis Capellanus.

(13) Eodem anno MDCXC. quum Sabaterius suum Protopapatum cum pluribus, ut vocant, simplicibus Beneficiis permittisset, in ejus locum successus est Hannibal Logotheta; at hic licet indigena, latini tamen ritus horum erat.

M. de Victoria Protopapa viget cum suo Deutereo, verum & in ea australi Diœceseos parte, quæ Boyensi est conterminata tum in Civitate *S. Agathæ*, tum & in quatuor oppidis, nimirum *S. Laurentii*, *Mothæ S. Joannis*, *Montisbelli*, & *Pentidastyli* Protopapæ adhuc exstant, qui cum suis Deutereis plebium custodiam partitam habent, quamvis ritu latino nunc utantur.

XVIII. At in aliis etiam Calabriæ Diœcesibus Protopapa obtinuisse constat. Nimirum 1. in Diœcesi Boyensi, ubi præter primam Cathedralis Ecclesiæ dignitatem, quæ græca voce Protopapatus, & Protopapia audit, id adestante Ughello in *Episc. Boyens.*, Protopapæ quoque audiunt quicumque potiolem quandam gerunt curam animarum in Oppidis *Amen-doliæ*, *Palitii*, *Brancaleonis*, *Mothæ*, *Rochudi*, *Africi*, &c.

2. In Jeracensi Diœcesi græcanica hæc dignitas in præcipua tantum Ecclesia *Castri veteris*, ubi olim *Cauloniam* fuisse putant, adhuc reperitur; cur autem in oppidis Protopapatus profus occiderit, illud fortasse in causa fuit, quod non defuerint, qui græcum ritum funditus delere sategerint.

3. In Diœcesi Oppidensi viget Protopapa duntaxat in oppido *S. Christinæ*, antiquo græcorum monachorum cœnobio satis celebri, quo, quum Saraceni Regio cladem inferre minarentur, sanctissimos Monachos Eliam, & Danielem contendisse eorundem Biographus testatur.

4. In Seminaria, quæ civitas est ex Taurianæ græcæ urbis reliquiis ædificata, non defunt vestigia Protopapatus. Profecto exstat monumentum jurisdictionis anno 1502. delegatæ in Joannem Trigamum Seminarie Protopapam. Ejusmodi monumenti exemplar produxit

duxit Cl. Apologista Jurium Episcopaliū in Monasterium SS. Trinitatis Mileti in sua *Hypercritica Apologia edita Neap. ann. 1762. fol. 207.*

5. In Cassanensi Diœcesi, olim Reginæ Metropolitanæ suffraganea, viguisse aliquando Protopapam, & quidem in Oppido Altimontis, constat ex quodam Instrumento, quod in lucem extulit Vir Cl. Sebastianus Paulus in *Dissert. De Ritu Eccl. Retinæ exorcizandi aquam pag. III.* in quo Archipresbyter Ecclesiæ Sancti Jacobi, quæ fortasse primaria illius loci erat, in hunc modum subscribit: *Α' υδρίας ὁ Πρωτοπαπῆς Andreas Protopapas.*

6. In Diœcesi Rossanensi existat adhuc Protopapa, & ritu, & nomine Græcus, qui ceteris ejusdem ritus Presbyteris præest. In hac enim Diœcesi adhuc plures sunt pagi, qui ab Epirotis incoluntur græci & idiomatis, & ritus, & moris tenacissimis.

7. Urbem Neapolitanam quod spectat, ex Mazochii nostri sententia Neapolitani Protopapæ vestigium nunquam occurrit: quamvis, si vox Protopapæ ea notione accipiatur qua non Prælatum, sed Curionem, sive Parochum notat, potuisset non uni modo, sed pluribus Protopapis Neapoli locus esse, ubi sex Græcorum præcipuæ Ecclesiæ fuisse leguntur. *Confer Notam 10. pag. 34.*

§. VI. De Protopapis in Insula Sicilia.

XIX. Juvat heic pauca subnectere de Protopapis Siculis. Profecto Siciliæ Insulam græcis incolis, græcis litteris, moribus, ritu, Ecclesiasticoque regimine olim florentissimam plures antiquitus habuisse Protopapas dubitan-

tandum haud videtur. At quum ab ann. MDCCCXXXVII. per annos ferme CCL. duro Saracenorum jugo oppressa gemuerit, mirandum haud est, si veterum Protopaparam vestigia vix occurrant; praesertim quum tandem annum circiter MLXXII. occupata a Northmannis graecitatem paulatim exuerit.

XX. At vero in duabus praecipuis Siciliae urbibus, scilicet Panormi, & Messanae graecus ritus diu postea superstes fuit. Qua de re Panormitanorum, & Messanenium Protopaparam monumenta non desunt.

XXI. Ac primo Panormitanam Protopapam quod spectat, Canonicus Joannes de Joann. *De Divin. Sicul. Offic. Cap. IV.* meminit cujusdam *Christoduli de Calos Civitatis Panormi Protopapae*, qui anno MCLXIV. interfuit cuidam alienationi bonorum, eidemque subscripsit, uti constat ex Monumentis Historicis SS. Trinitatis *Cap. V. fol. 40.* Tum subdit in Archivo Cœnobii Monalium SS. Salvatoris existare instrumentum graecis litteris conscriptum anno MCXC. in quo Gualterio Archiepiscopo Panormitano Basilius quidam dimidium vendit *collis Billione cum licentia Saceratissimi Protopapae Civitatis Panormi Domini Constantini.* Demum anno DCCXL. *Matthæus Sacerdos, & Rector Cleri graecorum* VVillemo Regiae S. Petri Capellae Canonico hortum vendidit; uti constat ex membrana graecis litteris conscripta, quæ, adtestante eodem Canonico de Joann., in Archivo ejusdem Regiae Capellae servatur.

XXII. At illustrior præ reliquis semper fuit, estque hodie Protopapa Messanenensis, de cujus origine confer *Morisanum ibidem.* Heic tantummodo indicare satis est hujus Protopapae dignitati non minimum accessisse splendoris,

doris, postquam in Concilio Lateranensi IV. anno MCCXV. sancitum est, ut quum *in eadem Civitate, vel Diœcesi permixti sunt populi diversarum linguarum habentes sub una fide varios ritus, ac mores . . . siurgens necessitas postulaverit, Pontifex loci Catholicum Præsulem nationibus illis conformem provida deliberatione constituat sibi Vicarium. . . qui ei per omnia sit obediens, atque subjectus.* Igitur aucto Messanæ, ex commercio ob portus celebritatem frequentissimo, græcorum populo; aut saltem Græcis in Sicilia dispersis eadem ex causâ eo confluentibus, nihil consultius duxere Archiepiscopi Messanenses, quam Protopapam, veluti sui Vicarium Clero, Populo, & Ecclesiis græcorum constituere. Ita de Protopapa Messanensi scribunt ex Antonio Caracciolo Ughellus, & Sabbatinius (14). Ejusmodi habebat olim præter Ecclesiam S. M. de Grapheo, in qua residet, alias vigintisep-tem Ecclesias, quæ ipsi parebant. At hæc seculis temporibus Latinis concessæ sunt, reservatis tantummodo Protopapæ nonnullis in eas juribus. Hactenus de Protopapis potissimum ex Morisano, cujus Diatribæ specimen heic exhibere nobis animus fuit.

CA-

(14) *Antonius Caracciol. de Sacr. Eccl. Neap. Monum. Cap. XXXV. Sect. II. Et ex eo Ughellus Tom. VI. in Archiepisc. Neap. Viget hodie in Archiepiscopatu Messanensi dignitas Protopapæ, qui veluti Archiepiscopi Subtitulus Græcis præest. Et. Cl. Sabbatinius in Kalend. Marmor. Neap. ad diem 23. Apr. Anche al presente nella Gran Città di Messina nel Regno di Sicilia evvi il Capo de' Greci, ch' essi chiamano Protopapa. Questi è superiore de' Greci; ma si i Greci, che il Protopapa è soggetto all' Arcivescovo di questa Metropoli.*

CAPUT II.

De Diaconis, & Archidiacono.

§. I. De Diaconorum titulis.

I. **N**omen *Diaconi* æque in Sacro Novi Fœderis Codice, ac apud veteres Patres nonnunquam Episcopis, & Presbyteris tributum reperitur (1). Verum peculiari sensu semper pro tertio Clericorum ordine usurpatum est. S. Ignatius M. haud semel in suis Epistolis ipsis ministerium Jesu Christi fuisse conceditum scribit: tum populos adhortatur, ut eos revereantur, ut Jesum Christum, hoc est uti Ministros cultui ejus intentos. (2) Similia reperies apud Cyprianum, Tertullianum, aliosque veteres (3). Immo Optatus, & Augustinus tantam de eis habuerunt opinionem, ut ille Diaconos *in tertio Sacerdotii gradu* constituerit, hic vero *Præsidium Con-sacerdotis* nomine salutaverit, qui nonnisi Dia-

(1) *Actor.* I. 23. II. *ad Corinth.* VI. 4. II. *ad Timoth.* IV. 5. I. *ad Corinth.* III. 5. *Ad Ephes.* III. 7. *Chryst. Hom.* I. *in Philipp.* cap. 1. Tunc nomina adhuc erant communia, atque ipse etiam Episcopus vocabatur Diaconus.

(2) S. *Ignatius Epist. ad Trall.* num. II. Diaconi sunt mysteriorum Jesu Christi... Non enim ciborum, & potum sunt Diaconi, sed Ecclesiæ Dei ministri. *Et in Epist. ad Magnes.* num. VI. Diaconis dulcissimis mihi, quibus creditum est ministerium Christi Jesu. *Eadem habet ad Trall.* num. III. *ad Policarp.* num. VI. & alibi.

(3) S. *Cyprianus Epist.* LXV. Diaconos post ascensionem Domini in Cælos Apostoli sibi constituerunt Episcopatus sui, & Ecclesiæ ministros. *Tertullianus de Fuga* cap. XI. Quum ipsi auctores, idest ipsi Diaconi, Presbyteri, & Episcopi fugiunt, quis de gregario numero sustinebit? *Hæc profecto Tertullianus* Diaconos, æque ac Episcopos, & Presbyteros, Laicorum Duces, & gregis Christi Pastores, & Inspectores aliquo sensu dici possint senset.

Diaconus erat, ut ex Hieronymi proxime sequenti Epistola constat (4). Hinc patet quam a veritate aliena sit singularis Patrum Concilii Trullani *Can. XVI.* opinio, qua crediderunt per septem Diaconos, de quibus in Actis Apostolorum sermo fit, non eos esse intelligendos, qui *ministrent mysteriis*: sed eos, qui essent *de ministerio quod in usum mensarum adhibebatur*.

II. Jam vero plerumque a Sacerdotibus Levitarum, & Ministrorum nominibus distinguebantur. Ita Hieronymus, Augustinus Perionatus, Hilarius Sardus, Salvianus, Concilia Nicænum, Carthag. IV., Illiberit., Turonense &c. (5). Unde cum Optato, & Augustino nonnisi eo sensu Sacerdotium participare dicendi sunt, quod Presbyteris, & Episcopis in sacro Altaris ministerio proxime assistant, ac iis fungantur officiis, quæ ad inferioris gradus sacerdotium jus ipsi tribuere videntur. Ob hanc causam Diaconi ordinatio ab ordinatione Presbyteri multum differt: at vero præcipue in eo, quod ubi ordinatur Presbyter, reliqui, qui præsentés sunt Presbyteri, manus ei cum Episcopo imponunt: Diaconus vero a solo Episcopo ordinatur: *Quia, uti Concilium Carthaginense indicato Canone id exprimit, non ad Sacerdotium, sed ad ministerium consecratur*. Semper autem per manuum Impositionem, ejusque comitem Oratione-

(4) *Optatus Lib. I.* Quid commemorem Diaconos in tertio Sacerdotio constitutos? *Augustinus Epist. XVI.* Domino Beatissimo, & merito venerando fratri, & *Consecratorum Præsidio &c. Hieron. Epist. XVII. inter Epist. Augustini*: Nunc quoque per sanctum fratrem meum Præsidium Diaconum &c.

(5) *Hieron. Epist. XVII. Augustinus, sive Auctor Quest. Vet. & Nov. Test. Q. XLVI. Hilarius Comment. in Ephes. IV. Salvianus ad Eccl. Cathol. Lib. II. Concilia Nicænum Can. XVIII. Illiberitanum Can. XVIII. Carthag. IV. Can. IV. Turonicum I. Can. I. &c.*

tionem Diaconorum Ordinationem fuisse pe-
 ractam ex Auctore Constitutionum, & ex Con-
 cilio Carthag. IV. perspicue liquet, ut suo
 loco dicemus.

§. II. *De Diaconorum Muneribus.*

III. Ac primo ad Diaconos semper perti-
 nit, uti modo indicavimus, Episcopo, &
 Presbytero in Altaris ministerio præsto esse,
 ac subservire: tum vasorum, ac omnium ad
 Sacram Mensam pertinentium ornamentorum
 curam gerere: Posterius hoc munus in Majo-
 ribus Ecclesiis saltem ex parte ad inferiores
 Clericos aliquando devolvebatur (6): verum
 in allis ita Diaconorum erat proprium, ut
 Hypodiaconis, ceterisque inferioribus Cleri-
 cis in Secretarium intrare, ac vasa Sacra con-
 tingere non liceret. Ita Synodi Agathensis,
 Laodicensis &c. (7).

2. Diaconi Oblationes Populi accipiebant,
 easque Sacerdoti offerebant: moxque Diaconus
 offerentium nomina recitabat: quod *offerre
 nomina* dicebatur, uti ex Cypriano colligunt
 Rigaltius, & Card. Bona. Idem quoque expri-
 mi posse videtur ex Hieronymo (8).

3. In

(6) *Auctor Quest. Vet. & Nov. Test. Quest. IV. cap. 6.* Ut autem non omnia ministeria obsequiorum per ordinem agant, multitudo facit Clericorum. Nam utique & altare portarent, & vasa ejus in manus funderent Sacerdoti; sicut videmus per omnes Ecclesias.

(7) *Conc. Agath. can. LXXVI.* Non oportet infacratos ministros licentiam habere in Secretarium (quod Græci Diaconicon adpellant) ingredi, & contingere vasa sacra. *Conc. Laodic. can. XXI.* Quod non oportet Ministros locum habere in Diacono, & Dominica sacra contingere. *Balsamon Not. in hunc Canonem:* Ministros heic Hypodiaconos nominat, quos quidem Canon in Diacono locum habere negat oportere.

(8) *Cyprianus Ep. IX. al. XVI.* Ad communicationem admittuntur, & offertur nomen eorum, nondum penitenti-

3. In plerisque Ecclesiis Evangelium in Liturgia publice lectitabant: ita auctor Constitutionum, Hieronymus, Concilium Vasense &c. (9). Verum Constantinopoli in majoribus festis diebus Episcopus Evangelium legebat: ita ex Sozomeno (10). Et in Africanis Ecclesiis, saltem tempore Cypriani, uti ceteros Scripturæ libros, ita quoque Evangelium legere Lectorum munus erat (11).

4. Episcopis, ac Presbyteris in Eucharistiæ administratione aderant: tum ipsis jubentibus Populo ministrabant, & absentibus etiam preferebant. Ita Justinus M., Augustinus Personatus, Concilium Carthag. IV. &c. (12). Plerumque vero Calicem populo porrigebant, Episcopo, vel Presbytero sanctum corpus ministrante. Ita Auctor Constitutionum, & Acta
S. Lau-

tia acta *Gr. Rigaltius Not. in Cypr. Epist. LX. Card. Bona Rer. Liturgic. Lib. II. Cap. 8. num. 7.*

Hieronymus Comm. in Ezech. cap. XVIII. Multos conspicimus, qui opprimunt per potentiam, vel furta committunt . . . publiceque Diaconus in Ecclesia recitet offerentium nomina: tantum offert ille, tantum ille pollicitus est; placentque sibi ad plausum populi torquente conscientia.

(9) *Auctor. Constitit. Lib. II. cap. 57.* Diaconus, vel Presbyter legat Evangelia. *Hieron: Epist. LVII. ad Sabbin.* Evangelium Christi quasi Diaconus lectitabas. *Conc. Vasense II. can. II.* Si digni sunt Diaconi, quæ Christus in Evangelio locutus est legere, quare &c.

(10) *Sozom. Lib. VII. cap. 19.* Et illic quidem Alexandria solus Archidiaconus sacrum illum Codicem legit: alibi vero Diaconi. In multis autem Ecclesiis solum duntaxat Presbyteri. Alicubi in præcipuis festivitibus Episcopi legunt, & Constantinopoli primo die paschalis festivitatis.

(11) *Cyprianus Epist. XXXIV.* Legat Lector Præcepta, & Evangelia Domini.

(12) *Justinus Mart. Apolog. II.* Qui apud nos vocantur Diaconi, atque ministri, distribuunt unicuique præsentium, ut participant eum, in quo gratiæ actæ sunt, panem, vinum, & aquam, & ad adfentes perferunt. *Eadem habent Auctor Quest. Vet. & Nov. Test. Cap. Cl. Concilium Carthag. IV. Can. XXXVIII.*

S. Laurentii M. (13). Ejusmodi Diaconorum Actio oblatio aliquando dicta est. Ita Cyprianus, & Concilium Ancyranum (14).

IV. Heic tria notanda. Primum: Diaconos nunquam S. Eucharistiam consecrandi potestatem habuisse: ita Hieronymus, Justinus, Hilarius &c. (15), ac praesertim Synodus Nicæna, quæ Can. XVIII. Diaconis vetuit S. Eucharistiam Presbyteris dare, quod nec Canon, nec consuetudo tradit, ut qui offerendi potestatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Christi. Alterum: Diaconos quosdam Sæculo quarto ineunte offerre præsumentes Concilii Arelat. I. Can. XV. fuisse severe coercitos (16). Tertium: Quod Cyprianus, & Synodus Ancyrana Diaconis offerendi potestatem adscribant; id ita intelligendum prorsus est, vel quod Plebis Oblationes Sacerdoti obtulerint, sive porrexerint, vel quod consecrata Sanctæ Eucharistiæ elementa populo dispensarint. Posterior istæc interpretatio magis consona Cypriano videtur, cujus verba hæc sunt: *Sollemnibus adimpletis calicem offerre Diaconus cæpit* (17).

5. Ba-

(13) *Auctor Constit.* Lib. VIII. cap. 13. *Acta Martyr. S. Laurentii apud S. Ambrosium* Officior. Lib. I. Cap. 41.

(14) *Cyprianus Lib. de lapsis* Sollemnibus adimpletis Calicem Diaconus offerre præsentibus cæpit.

Conc. Ancyranum can. 11. Diaconi similiter, qui immolaverint, honorem quidem habeant: cessare vero ab omni sacro ministerio, sive a pane, sive a calice offerendo, vel prædicando.

(15) *Hieronim. Epist. LXXXV. ad Evagrium, Justinus Apolog. H. Hilarius Frag. pag. 219.*

(16) *Conc. Arelat. I. can. XV.* De Diaconibus, quos cognovimus multis in locis offerre, placuit minime fieri oportere.

(17) *Confer Habert. in Pontific. Part. IX. Petavium Diatr. de Potestate consecrandi cap. III. Hospinianum Hist. Sacram. Lib. II. Cap. I.*

5. Baptizandi quoque potestate in nonnullis duntaxat Ecclesiis Diaconi fruebantur; at non sine Episcopi auctoritate, uti Tertullianus, & Hieronymus loquuntur (18). Verum ex Synodo Illiberitana, & ex Cyrillo Jerosolymitano illud erui posse videtur, Diaconos Ecclesiis, sive Decaniis in parvis vicis, vel pagis præfectos ordinariam baptizandi potestatem habuisse generali ab Episcopo jussione semel accepta (19).

6. Plebem ad preces adhortabantur certis quibusdam verborum formulis, Gatechumenis, Pœnitentibus, Fidelibus indicantes quando accedere, preces facere, ac rursus abire deberent. Hinc *Ἐπομήπουα* Sacri Præcones a Synesio & Chrystomo dicti sunt (20). Quæ functio a Latinis Oratio, & Prædicatio vocata est: uti ex Concilio Toletano IV. cujus Canon IV. hæc habet: *Unum Orarium oportet Levitam gestare in sinistro humero propter quod orat: id est prædicat.* Verum de hoc capite opportunior redibit sermo Lib. II. Hinc patet cur præcipuum Diaconi ornamentum dictum sit *Orarium*.

7. Permittente Episcopo concionabantur: cujus potestatis primum exemplum habemus in Stephano, & Philippo. Porro jam alibi demonstravimus diversam hac in re Ecclesiarum praxin fuisse (21).

8. Urgente extrema necessitate Pœnitentes

Tom. II.

C

re-

(18) Tertull. de Baptismo cap. XVII. & Hieron. Dialog. contra Lucifer. Cap. IV.

(19) Concilium Illiber. can. LXXVII. Si qui Diaconus regens plebem sine Episcopo, vel Presbytero aliquem baptizaverit, Episcopus per benedictionem eos perficere debet.

(20) Synesius Epist. LXVII. & Chrystom. Hom. XVII. in Epist. ad Hebr. Cap. IX.

(21) Confer Lib. I. Part. I. Cap. XIV.

reconciliatoria manuum impositione in gremium Ecclesiæ recipiebant: uti *Lib. III.* opportunius videbimus.

9. Adhæc in quibusdam saltem græcis Ecclesiis absente Presbytero Hypodiaconos, alioque inferiores Clericos ad tempus ab officio prohibebant. Ita Auctor Constitutionum (22),

10. In Conciliis Generalibus Episcopum suum comitabantur Scribarum, & Disputatorum munus obeuntes, prout Episcopo videbatur: nunquam vero cum Episcopis sedisse, vel suffragia dedisse constat: quod tamen ipsis concessum est, quum veluti Procuratores, loco Episcoporum, a quibus missi fuerant, Concilio interessent. Heic autem discrimen illud advertendum, est, quod in Conciliis Orientalibus, si Diaconus Patriarcham, vel Metropolitanum repræsentaret, eodem ipsius loco sedebat, & subscribebat: at contra in Occidentalibus semper post omnes Episcopos (23). In Provincialibus vero Synodis, & Dœcesanis æque ac Presbyteros suo ipsorum nomine aliquando suffragia dedisse probant Concilia Romana sub Symmacho, & Gregorio II. apud Justellum *Bibliotheca Juris Canonici.*

11. Olim antequam inferiores Ordines instituerentur (24), Diaconi omnia inferiorum offi-

(22) *Auctor Constit. Apostolic. Lib. VIII. cap. 28.* Diaconus excommunicat Hypodiaconum, Lectorem, & Cantorem, & Diaconissam, si hoc facere opus sit absente Presbytero. Hypodiacono non licet excommunicare Lectorem, aut Cantorem, aut Diaconissam, aut Clericum, aut Laicum: Ministri enim sunt Diaconorum.

(23) *Confer Christianum Lupum Not. in can. VII. Concilii Trullani.*

(24) *Professio ætate Apostolica quum non adhuc inferiores Ordines instituti fuissent, omnia inferiorum ordinum munia ab solis Diaconis exerceri oportebat. Certe S. Ignatius M. nullam alium Ordinem memorat, qui Diaconatus inferior sit.*

officia exsequebantur. Quod quidem etiam sequiori ætate in nonnullis Ecclesiis obtinuit, quæ frequentiore Clerum non alebant. Hinc Eusebius *Romanum M. Diaconum* simul, & Exorcistam fuisse scribit (25). Tum Procopius *M. Ecclesiæ Scythopolitanæ* eodem tempore erat Lector, Exorcista, & Interpres (26). Demum in Ecclesia Græca antiquitus Diaconi Janitorum munere fuisse functos constat ex Auctore *Constit. Apost.* (27).

12. Potestatem habebant reprehendendi, & corrigendi eos, qui in Ecclesia inordinate se gererent; ita ex Constitutionibus Apostolicis, ex Chrysostomo &c. (28). Istoc munus a Cæciliano Diacono Carthaginensi studiose adimpletum præcipua fuit Schismatis Donatistarum occasio (29).

13. Erant etiam Episcoporum Subeleemosynarii, seu Vicarii stipibus erogandis Orphanis, Viduis, Confessoribus, aliisque infirmis, & pauperibus, qui ex publicis Ecclesiæ redditibus alebantur. Archidiaconus quidem Episcopi quasi erat thesaurarius: at Diaconi ve-

C 2 luti

(25) *Eusebius de Martyribus Palæst. cap. II.* Hic Romanus genere Palæstinus, Cæsareensis Ecclesiæ Diaconus, & Exorcista.

(26) *Acta Procopii apud Valesium in Eusebium de Martyribus Palæst. cap. I.* Ibi Ecclesiæ tria ministeria præbebat. Unum in legendi officio, alterum in Syri interpretatione sermonis, & tertium adversus Dæmonas impositione consummans.

(27) *Auctor Constit. Apost. Lib. VII. cap. II.* Diaconi stent ad januas, quibus viri in templum ingrediuntur, & Hypodiaconi ad januas, quibus mulieres.

(28) *Constit. Apost. Lib. II. cap. 57.* Si quis repertus fuerit, qui sedeat loco non decenti, increpetur a Diacono, tanquam a nauclero . . . Diaconus speculetur populum; ne quis murmure obstrepat, dormitet, aut rideat, aut nutus faciat. Oportet enim in Ecclesia stare sapienter, sobrie, vigilanter, auribus ad verbum Domini intentis. *Eadem habet Chrysostomus Hom. XXIV. in Act.*

(29) *Operatus Lib. I.* Quum correptionem Archidiaconi Cæciliani *Lucilla* terre non posset . . . irata discessit. Irascenti, & dolenti, ne disciplinæ succumberet, occurrit subito persecutionis enata tempestas.

luti dispensatores eleemoynas distribuebant. Id ex diversis Cypriani, Dionysii Alexandrini, aliorumque Patrum testimoniis intelligimus (30). Ac præcipue Auctor Constitutionum de ejusmodi Diaconorum officio perinde loquitur, atque ad Diaconos pauperibus, & calamitosæ vitæ subsidia præbere generatim spectarit (31).

14. Tandem ex iisdem sæpe laudatis Apostolicis Constitutionibus constat Diaconorum quoque partes fuisse de gravioribus Populi criminibus, quibus per se ipsi mederi non potuissent, Episcopum certiore reddere (32). Hinc quam sæpius dicti *Episcoporum Os, Angeli, Propheta* (33).

§. II. *De Diaconorum Numero, Ætate, Prærogativis.*

V. Antiquitus in quibusdam Ecclesiis, quæ Jerosolymitanam æmulari studebant, Diaconi septem omnino erant: quod & Concilium Neocæsareense Canone stabilivit (34); & Ecclesia Romana semper servavit, uti ex Epistola Cornelii, ex Prudentio, Sozomeno, Am-
bro-

(30) *Cyprianus* Epist. XLIX. ad. LH. ad Cornelium, *Dionysius* apud *Eusebium* Lib. VII. Cap. I.

(31) *Auctor Constit. Apost. Lib. II. cap. 32.* Si quem ergo, Diacone, scis inopia premi, admonito prius Episcopo, suppedita ei. *Et lib. III. cap. 19.* Oportet igitur, uti vos Diaconi omnes visitetis, quibus visitationis opus est, & de calamitosæ, & afflictis nunciare Episcopo vestro.

(32) *Constit. Apost. Lib. II. cap. 44.* Diaconus quæcunque potest, moderetur per se. . . . Quæ vero majora sunt, Episcopo referat.

(33) *Constit. Apost. ibidem.* Sit Diaconus Episcopi auris, & oculus, & item cor, os, & anima. *Et cap. 39.* Diaconus Angelus, & Propheta Episcopi. Similia habentur apud *Personatum Clementem* Epist. ad Jacobum, & apud *Isidorum Pelusiotam* Lib. I. Epist. xxix.

(34) *Concil. Neocæsar. can. xv.* Diaconi septem sint secundum Canonem, etiamsi magna civitas sit.

brofio (35). Verum ipfomet Sozomeno (36) teste *apud alios haudquaquam definitus erat Diaconorum numerus*; & in Ecclesia Alexandrina constat ineunte sæculo IV. plures quam feptem fuiſſe Diaconos (37). Demum Conſtantinopoli tempore Juſtiniani adeo excrevit, ut eos idem Imperator ad centum redegerit (38).

VI. Ætatem quod ſpectat anno vigefimoquinto, & non ante eos ordinare licebat. Hæc ætas lege conſians adeo erat, ut vix Diaconum in univerſa Eccleſiaſtica Hiſtoria adoleſcentiorem ordinatum reperias (39).

VII. Poſtremo illud heic obſervare juvat maximam fuiſſe obſervantiam, quam Episcopis æque, ac Presbyteris debebant Diaconi. Hinc 1. nunquam ipsis licuit una cum Episcopo, ac Presbyteris in Ecclesia ſedere. Ita expreſſe Nicæna Synodus, Nazianzenus, & Auctor Conſtitutionum (40).

2. Synodi Laodicens, & Carthag. IV. Diaconis, præſente Presbytero, ubicunque eſſent, ſedere interdicit, niſi ipſe illis permiferit (41).

C 3

3. Dia-

(35) *Epist. Cornelii* apud Eusebium Lib. VI. cap. 43. *Prudentius* Hymn. de S. Laurentio, *Sozomenus* Lib. VII. cap. 19. *Ambrosius* Comm. in I. Timoth. cap. III.

(36) *Sozomenus* Lib. I. cap. 19. Apud alios definitus non est Diaconorum numerus.

(37) *Alex. Epist. Encycl.* apud Theodor. Lib. I. cap. 4. Diaconi vero Achilles, Euzoius, Aithalas, Lucius, Sarmates, Julius, Mena, Arius alter, & Helladius.

(38) *Justinianus* Novella cxxiii. cap. 13.

(39) *Conc. Agath.* can. xvi. *Carthag.* III. can. IV. *Trullanum* can. XIV. *Toletanum* IV. can. xx.

(40) *Conc. Nicanum* can. xviii. Gregorius Nazianzenus Somn. de Eccles. Anastas. Constit. Apostolic. Lib. II. cap. 57. *Confer.* Cap. I. Not. 6. pag. 6.

(41) *Conc. Laodicen.* can. xx. Quod non oportet Diaconum ante Presbyterum ſedere, ſed ſedere cum juffione Presbyteri. *Synod. Carthag.* IV. can. xxxix. Diaconus quolibet loco jubente Presbytero ſedeat.

3. Diaconis non minus Presbytero, quam Episcopo in omni divinatorum officiorum parte ministrandum erat: neque ullum Ecclesiastici ministerii munus, præfente Presbytero, a Diacono peragi poterat, nisi peculiaris id ratio fuisset.

4. Ne in Domesticis quidem conviviis, cui Presbyter interfuerit, Diaconus benedictionem impertiri poterat, uti ex Hieronymo (42).

VIII. Porro inferioribus Clericis id præscriptum erat, ut Diaconos honore prosequerentur, a quibus uti supra notavimus, pœna ecclesiastica affici poterant. Tandem Hieronymus videtur innuere Diaconos aliquando largiores ab Ecclesia sumptus percepisse, quam Presbyteros, quod sane illos elatioris reddidit (43).

§. IV De Archidiacono.

IX. Quamquam Archidiaconus posterioribus sæculis plerumque ex Presbyteris eligeretur, attamen antiquitus nonnisi Diaconus erat. Hieronymus Archidiaconum ex Diaconis electum, & Principem Diaconum in quavis Ecclesia fuisse scribit (44), & Cæcilianus Archidiaconus Carthag., teste Optato (45), nonnisi Diaconus erat.

X. Num Archidiaconus Senior semper fuerit Diaconus, an vero is, quem ex Diaconis vel Episcopus, vel ipsi Diaconi, at Episcopo

ju-

(42) Hieron. Epist. lxxxv. ad Evagr. Licet increbescens vitiis inter Presbyteros federe Diaconum viderim, & in domesticis conviviis benedictiones coram Presbyteris dare &c.

(43) Hieron. indic. Epist. Presbyter noverit se lucris minorem, sacerdotio esse majorem. Et in Comment. in Ezech. cap. xlviii. Diaconi ultra Sacerdotes, hoc est Presbyteros intumescunt: & dignitatem non merito, sed divitiis æstimant.

(44) Hieron. indicat. Epist. lxxxv.

(45) Optatus Lib. x. pag. 40. Edit. Paris.

jubente, elegerint, quæstio est inter eruditos. At ex his, quæ de Athanasio scribit Theodoretus, & ex Hieronymo, illud colligi posse videtur, Archidiaconatum electivum potius fuisse (46): quamvis Seniori plerumque Diacono collatus fuerit, si huic officio vere idoneus existeret; quod ex Concilio Agathensi (47) eruitur.

XI. Archidiaconi munus tantam semper olim habuit dignitatem, ut post Episcopum universæ Ecclesiæ oculi in ipsum conversi fuerint. Hinc plerumque præ ipsis Presbyteris Episcopi Successor deligebatur: quod Athanasii, Cæciliani, aliorumque veterum exempla probant. Profecto Archidiaconorum Potestas, & Privilegia ejusmodi erant, ut mirificam ipsis occasionem in Clericorum, ac plebis benevolentiam sese insinuandi præberent. Et sane adeo proxime Episcopo præsto erant, ut nunquam ab ejus latere recederent, ut Hieronymi phrasi utar: *Comment. in Ezech. Caput XLVIII.* Hinc nobiliora Diaconorum munera plerumque Archidiaconus exsequebatur. Ac præsertim quæ ad inferiores Clericos pertinebant officia, ac ministeria, ipse, tanquam Vicarius Episcopi, disponebat, ac moderabatur.

XII. Præcipue vero i. Ecclesiæ redituum sollicitam curam agebat, & sub Episcopo eorundem dispensationi præerat, ut Pauperibus.

(46) *Theodoret. Lib. 1. cap. 26.* Athanasius versabatur in comitatu eximii Alexandri, ætate juvenis ipse quidem, sed Princeps ordinis. *Hieronymus Ep. lxxxv. ad Evarium:* Diaconi eligant de se, quem industrium noverint, & Archidiaconum vocent.

(47) *Conc. Agath. can. xxxiii.* Si officium Archidiaconatus propter simpliciorum naturam implere, aut expedire nequiverit, ille loci sui nomen teneat; & ordinationi Ecclesiæ, quem Episcopus elegerit, præponatur.

bus, Viduis, Orphanis pro singulorum necessitate eleemosynæ distribuerentur: in quo munere Diaconorum ministerio utebatur. Id ex Concilio Carthag. IV., ex Prudentio, Ambrosio, aliisque constat (48).

2. Præ reliquis Diaconis ab Episcopo seligi consuevit, ut ejus loco conciones ad populum haberet. Atque ita intelligi posse videntur verba Hieronymi *Commentar. in Ezech. Cap. XLVIII. Primus ministrorum per singula concionatur ad populum.*

3. Episcopum ordinandis Inferioribus Clericis plerumque sublevabat. Hinc ex Concilio Carthag. IV. *Can. V.* habemus, non oportere, ut Hypodiaconi, Acolythi &c. per impositionem manuum ordinentur, sed ut tantummodo vasa quædam Ecclesiæ e manibus partim Episcopi, partim Archidiaconi accipiant. *Confer Cap. seq.*

4. Tandem Archidiacono jus erat, ut reliquos Diaconos, aliosque inferiores Clericos pœna Ecclesiastica multaret. Ita ex Actis Concilii Chalcedonensis Act. X. *Religiosissimus Episcopus Ibas dixit ... Maras secundum veritatem excommunicatus est a proprio Archidiacono (non enim a me excommunicatus est) quoniam injuriam fecit Presbytero; ob hoc eum a communione suspendit.* An ullam in Presbyteros potestatem habuerit, disputant eruditi. Illud

(48) *Conc. Carthag. IV. can. XVII.* Ut Episcopus gubernationem viduarum, pupillarum, ac peregrinorum non per seipsum, sed per Archiepiscopos, aut per Archidiaconum agat. *Ejusmodi munere S. Laurentium Romanæ Ecclesiæ Archidiaconum fœditate quanta maxima fuisse sanctum testatur Prudentius Hymn. de S. Laurentio, Ambrosius de Officiis Lib. II. cap. 28. Augustinus Serm. CXI. de diversis. Tum Augustinus ipse in Brevic. Collat. III. cap. 14. tradit Cæcilianum fuisse a Donatistis accusatum, tum quia fuisset a traditoribus ordinatus, tum quia, quum esset Diaconus, victum adferri martyribus in custodia constitutis prohibuisset.*

Illud autem vero similis videtur Archidiaconos paulatim auctoritatem in Presbyteros tum usurpasse, quum jam e Presbyterorum ordine adsumi cœpissent: quod nono duntaxat sæculo primum obtinuit. Verum neque seculis temporibus in Archipresbyterum urbanum unquam potestate usi sunt, licet in Archipresbyteros rurales, sive Decanos auctoritatem exeruerint.

XIII. Illud quoque recte quæri potest, num Archidiaconi super omnem Diœcesin olim potestatem protulerint. Medio ævo in omnes Diœceses Parochias potestatem habuisse perspicue constat ex Isidoro Hispalensi *Epist. ad Ludifr.* qui sæculo nono ineunte vixit. Is scribit: *Sollicitudo quoque Parochitanorum* (al. Parochiarum) *& ordinatio, & iurgia ad ejus pertinent curam: pro reparandis Diœcesanis Basilicis ipse suggerit Sacerdoti: ipse inquirat Parochias cum jussione Episcopi, & ornamenta, vel res Basilicarum Parochitanorum* (al. Parochiarum) *& libertatum Ecclesiasticarum ipse suggerit Episcopo* (49).

XIV. Valesius *Not. in Theodor. Lib. I. cap. 20*, cujusdam Joannis Abbatis auctoritate ductus, existimat Archidiaconum aliquando nuncupatum *Cor-Episcopi*. Hujus autem nominis causa non ea est, quam ipse profert, nimirum quia Chorepiscoporum potestas sequiori ætate

C 5

in

(49) Jam inde a V. Seculo Archidiaconos eadem potestate fuisse usos contendit Habertus in Pontif. Part. IX. Observ. VI. Id probaturus adferre locum e Concilii Chalcedonensis Actione X. in qua Abrahamus Diaconus. Edessenus dicitur Diaconus Ἀπαρτίτης Apantita: qua adpellatione Universalem Ecclesiæ inspectorem putat designari. At omnino fallitur. 1. Quia Abrahamus Diaconus duntaxat erat; eadem enim Actione alius cujusdam Edesseni Archidiaconi fit mentio. 2. Quia textus græcus authenticus in editione Labbei non habet Διάκονος ἀπαρτίτης sed Διάκονος ἀπ' αὐτῆς τῆς ἡμετέρας ἐκκλησίας: Diaconus ipsius nostræ Ecclesiæ.

in Archidiaconos sit derivata. Siquidem eo nomine donati fuerint, potius dixerim propterea *Corepiscopi* dictos fuisse, quia ipsis utebantur Episcopi, ut suam mentem, ac voluntatem populo significarent. Eadem sane ratione, qua olim omnes Diaconos *Episcopi Oculos, Aures, Os, &c.* adpellatos fuisse legimus.

XV. Tandem ad primam nominis, & Officii Archidiaconorum originem quod spectat, Fellus in Not. ad Cypriani *Epist. LII. al. XLIX.* censet ex Sæculo tertio esse deducendam. Quamvis enim Cornelius, & Cyprianus in suis Epistolis nullam Archidiaconi mentionem faciant, at Optatus de Cæciliano loquens ipsum Archidiaconum adpellat: quod nomen postea apud Scriptores IV. Sæculi frequenter occurrit. Tum Habertus, alique ab ipsa Diaconorum institutione derivant, ac Stephanum primum Ecclesiæ Archidiaconum constituunt. Istæ Haberti sententia vera profecto erit, si ita explicetur, ut jam inde ab Apostolorum ævo inter Diaconos unus extiterit, qui præceteris ab Episcopo obeundis Ecclesiasticis ministeriis adhibitus sit, vel quia ætate senior vel quia sapientia, ac pietate illustrior. Quod sane de Stephano recte dici quiverit, quippe qui præ suis in Diaconatus munere sociis solus legitur statim post suam ordinationem concionandi, ac disputandi officium fuisse adgressus. De S. Laurentio scribens Prudentius ipsum adpellat *primum e septem viris, qui stant ad aram proximi.* Id vero nil commune habet cum Archidiaconi dignitate, cui per ipsos Ecclesiæ Canones primum Sæculo IV. potestas adnexa fuisse videtur.

E X C U R S U S.

De Diaconissis.

I. **D**iaconissarum institutio jam inde ab Apostolorum ætate deducenda est, quum earundem in Sacro Novi Fœderis Codice haud semel injiciatur mentio. Paulus ad Rom. XVI. Phœben adpellat *Διάκονον ministram Ecclesie Cenchreenstis*: & Tertullianus Lib. I. ad Uxor. cap. 7. in illud ejusdem Apostoli ad Timotheum *Vidua eligatur, quæ fuerit unius viri uxor*: hæc scribit: *Quantum obstrepant sanctitati nuptiæ secundæ; disciplina Ecclesie, & præscriptio Apostoli declarat, quum digamos non sint præsidere, quum Viduam adlegi in Ordinem, nisi univiram, non concedit.* In Concilio Laodiceno, & ab Epiphanio dicuntur *Πρεσβυτιδες Seniores*, eo quod non nisi Viduæ Seniores ad tale officium cooptabantur (1). Hinc Tertullianus *De velandis Virg. Cap. IX.* de Virgine quadam in Diaconissarum classem recepta, tanquam *de miraculo, & monstro in Ecclesia* loquitur. Verum ex Ignatio, Epiphanio, Auctore Constitutionum, & ex quadam Justiniani Novella constat ex alterutro Virginum, aut Viduarum ordine eligi debuisse (2). Profecto Gregorius Nyssen. de sorore sua

C 6

Ma-

(1) *Conc. Laodicenum can. XI.* Non oportet eas, quæ dicuntur *Πρεσβυτιδες Presbyteræ & Προκαθηλιαιæ Præfidentes*, in Ecclesiis constitui.

Epiph. Hæres. lxxix. num. 4. Diligenter observandum est solum *Diaconissarum officium* ad Ecclesiasticum ordinem necessarium esse: ac *Viduas* quidem nominatim expressas, & inter illas, quæ anus essent, *Presbytidas* vocatas, nunquam *Presbyteridas*, aut *Sacerdotissas* esse factas.

(2) *S. Ignatius Epist. ad Smirn. num. XIII.* Saluto Virgines vocatas viduas. Cotelerius in hunc locum: *Viduæ.*

Macrina, quæ virgo erat, ita loquitur, ut manifesto eam Diaconissam fuisse indicet. Idem etiam de alia quadam Virgine Lampadia testatur (3). Tum Chrysostomus celebrem quandam Virginem Nicareten dictam ad Diaconissæ officium provehere volebat; quod tamen illa recusavit, quod ob modestiam animi, ac Philosophiæ studium perpetuo latere mallet (4).

II. Ubi Viduæ eligebantur, ejusmodi Viduas esse oportebat, quæ liberos habuissent. De istac lege, tanquam de consuetudine suo tempore religiose servata, loquitur Tertullianus (5). Sozomenus refert legem quandam Theodosii in hunc finem latam, quæ idem præscribit (6). Tum quoque ante sexagesimum ætatis annum plerumque non constituebantur. Ad ex eodem Tertulliano *ibidem* colligitur. Verum Justinianus in Novella quadam *quiquaginta*, & in alia *quadraginta* tantum annos requirit: cui ætati Concilium quoque Chalce-

duæ vocabantur, quia in gradu viduali, seu Diaconico erant constitutæ. *Constit. Apostolic. Lib. VI. cap. 18.* Diaconissa eligatur Virgo pudica; si autem non fuerit Virgo, sit saltem vidua, quæ uni nupserit, atque honorata sit. *Epiphanius Exposit. fidei num. XXI.* Diaconissa vel univiræ, vel viduæ. *Justinianus Novell. XI. cap. 6.* Diaconissa aut Virgines constitutæ, aut unius viri, quæ tuerant uxores.

(3) *Gregor. Nyssen. Vit. Macrinae Tom. II. pag. 180.*

(4) *Apud Sozomen. Lib. VIII. Cap. 23.*

(5) *Tertullianus de Velandis Virg. cap. 1X.* Ad quam sedem præter annos sexaginta non tantum univiræ, id est nuptæ, aliquando eliguntur, sed & matres, & quidem educatrices filiorum: scilicet ut experimentis omnium adfectuum structa facile norint ceteras & consilio, & solatio juvare.

(6) *Lex Theodosii apud Sozomenum Lib. VII. cap. 16. & in Codice Theodos. Lib. XVI. Tit. II. Leg. 27.* Nulla, nisi emensis sexaginta annis, cui votiva domi proles sit, secundum præceptum Apostoli ad Diaconissarum confortium transferatur.

cedonense institerat (7). At non defunt exempla Diaconissarum, quæ juvenili adhuc ætate electæ fuerint: in quo sane Episcopi potius virtutis, & modestiæ, quam ætatis rationem habuere (8). Illud postremo requirebatur, ut istiusmodi viduæ uni tantum viro nupserint ex præscripto Apostoli *I. ad Tim. V.* Quæ regula ita prorsus intelligenda, ne Diaconissa eligatur, quæ duobus maritis, etiam alteri post alterius obitum, copulata fuerit. Ita Tertullianus, Epiphanius, Auctor Constitutionum, & Justinianus (9).

III. Quæret autem heic fortasse quispiam: num Diaconissæ prioribus sæculis per manuum impositionem constituerentur. Baronius, Valesius aliique censent tempore Concilii Nicæni sine ulla manuum impositione fuisse constitutas: idque effici credunt ex *Canone XIX.* ejusdem Nicænæ Synodi, cujus postrema verba, quæ ad rem faciunt, hæc sunt: *Similiter autem de Diaconissis, & omnino de omnibus, qui inter Clericos adnumerantur, eadem forma servabitur. Diaconissarum autem meminimus, quæ in habitu quidem censentur, quoniam nec ullam habent manuum impositionem, ut inter laicos omnino illæ connumerentur.* Verum contrariam tueatur sententiam:

Al-

(7) Justinianus Novell. vi. cap. 6. Novell. cxxiii. cap. 13. Conc. Chalced. can. xiv.

(8) Sozomenus Lib. viii. cap. 9. Nectarius Episcopus Constantinopolitanus Olympiam quamvis juvenili ætate viduam, quia tamen juxta Ecclesiæ leges egregie philosopharetur, Diaconissam ordinavit.

(9) Tertullianus ad Uxorem Lib. i. cap. 7. Viduam adlegi in ordinationem, nisi univirem non concedit. Idem scribit de Velandis Virg. cap. 111. vide Not. (5). Epiphanius Exposit. Fid. num. xxi. Diaconissæ univire, vel post unam nuptias viduæ, vel perpetuæ virgines. Idem præscribunt Constit. Apostolic. Lib. vi. cap. 18. Justinianus Novell. vi. cap. 6.

Albaspinaeus, Lupus, Fabrotus (10), aliique Canonem Nicænum de solis Paulinistarum Diaconissis interpretantes, quippe quæ sine ulla antegressa consecratione Diaconissarum vestitum sumissent. Et sane istuc præferre videntur Canonis verba. Tum Concilia Chalcedonense, Trullanum, VVormatiense; tum & Auctor Constitutionum, Sozomenus, aliique de Diaconissis, tanquam per manuum impositionem constituendis, loquuntur (11).

IV. At nemo inde colligat ullam ipsis potestatem fuisse collatam, qua sacrum aliquod officium Clericorum proprium in Ecclesia præagerent. Namque Auctor Constitutionum præxim Ethnicam vocat ordinare *Sacerdotes Feminas, aut sacrum aliquod officium ipsis permittere* (12). Et Tertullianus observat contra Apostolorum regulas nonnullos sui ævi hæreticos feminis permisisse in Ecclesia docere, exorcizare, & baptismum administrare (13). Tum Epiphanius *Pepuzianis, & Collyridianis* id in primis crimini vertit, quod perverse abusi Apostoli verbis; *In Christo Jesu, neque mas est, neque femina*; mulieres ad

(10) *Albaspinaeus* Not. in can. XIX. Conc. Nicæn. *Suiserius* Thesaur. in voce *Διακονισσα*. *Fabrotus* Not. ad Balsam. Collect. Constit. *Lupus* Schol. in eundem Canonem Nicænum.

(11) *Conc. Chalcedonense* Trullanum can. XIV. *Auctor Constit. Apostolicæ* Lib. VIII. cap. 19. *Sozomenus* Lib. VIII. cap. 9. Profecto in his, aliisque ejusmodi antiquis monumentis expresse *Χαγορονας, vel Χερσοβονας* in Diaconissarum ordinatione adhibita mentio occurrit. *Concilium VVormatiense* can. LXXIII. indicatum Chalcedon. Canonem repetit, & *Fortunatus* Vit. *Radegund.* apud *Suriium* die XIII Augusti scribit *Radegundem a Medardo Episcopo* manu superpositâ fuisse Diaconum ordinatam.

(12) *Constit. Apostol.* Lib. III. cap. 9.

(13) *Tertull.* de *Prescript.* cap. XII. Ipsæ mulieres hæretica quam procaces, quæ audeant docere, contendere, exorcismos agere, curationes repromittere, forsitan & ringeret. Tum idem argumentum fusius pertractat in Lib. de *Baptismo* Cap. XVII.

ad Episcopatus, & Sacerdotii gradus eveherent (14).

V. Tandem quænam fuerint Diaconissarum munera paucis dabimus. 1. Episcopo, vel Presbytero feminas baptizanti aderant: ut decoris gratia vestes eis exuerent, Ministro in immergendo, ac elevando Catechumenæ corpore opem ferrent, atque ita singula expedirent, ut universus actus ea decencia, quæ par erat, posset peragi. Auctor Constitutionum (15) addit. Diaconissas Catechumenæ corpus, antequam ritus immersionis perageretur, oleo sancto illevisse, quum Diaconus frontem tantum unxerit. Quod etiam Justinianus videtur innuere (16). Hanc fuisse olim Græcæ Ecclesiæ consuetudinem late demonstrat Cotelerius (17).

2. Catechumenas in præcipuis Christianæ Religionis Capitibus privatim erudiebant (nam publice in Ecclesia docere ipsis erat vetitum): ita Concilium Carthaginiense IV. & Personatus Hieronymus (18).

3. Feminas ægrotas, & adlictas invisabant, iisdemque ministrabant: ita Epiphanius (19).

Tum

(14) Epiphanius Hæres. lxxix. num. 2.

(15) *Constit. Apostolic. Lib. III. cap. 15.* Primum quidem quum mulieres baptizantur, unget. quidem eis Diaconus frontem tantum oleo sacro, post eum vero *illinecas Diaconissa.*

(16) *Justinianus Novell. vi. cap. 6.* Ad sacrum venire ministerium, & adorandis ministrare baptismatibus, & aliis adesse secretis, quæ in veneralibus ministeriis per eas Diaconissas rite aguntur.

(17) *Cotelerius in productum Constit. Apost. locum.*

(18) *Conc. Cartag. IV. can. xii.* Diaconisse tam instructæ sint ad officium, ut possint apto, & sacro sermone docere imperitas &c.

Personatus Hieron. Comm. in Epist. ad Rom. cap. xvii. Sicut etiam nunc in Orientalibus Diaconisse mulieres in suo sexu ministrare videntur in baptismo, sive in ministerio verbi, quia privatim docuisse feminas invenimus.

(19) *Epiphanius Expos. Fid. num. xxi.* Diaconissæ mulierum decoris, & honestatis causa sint ministræ.

Tum ex Auctore Constitutionum colligimus aliquando etiam fuisse adhibitās, ut Episcopi mandata ad feminas bene valentes deferrent, ad quas Diaconos mittere opportunum non erat (20).

4. Martyribus, & Confessoribus in carcere detentis ministrabant. Ipsæ enim facilius, quam Diaconi, aut alii Ecclesiæ ministri, ab Ethnicis aditum ad eos impetrabant. Id ex locis quibusdam Luciani, & Libanii colligit Cotelarius, & Gothofredus (21).

5. In Ecclesia Græca ad introitus feminarum in templa præstolari debebant. Hinc ab Auctore Constitutionum, & ab Pseudo-Ignatio *Custodes Sanctarum Portarum* nuncupantur (22). Verum hic mos, observante Ufferio (23), fortasse in iis tantum Templis obtinuit: ubi inter portas marium, & portas feminarum fuerit distinctio. Et sane Auctor Constitutionum *Lib. II. cap. 57.* sic habet: *Janitores stent ad introitum virorum custodiendi causa, Diaconissæ vero ad mulierum.*

6. Feminis in Ecclesia suum cuique locum assignabant, easque submonebant, quomodo sese gerere oporteret. Tandem reliquis Viduis præerant, & earundem necessitatibus, ubi opus esset, succurrebant. Unde in quibusdam Canonibus dicuntur *Præsidentes, & Gubernantes* (24). Demum si qua mulier aliquid ad Diaconum,

(20) *Const. Apostolic. Lib. III. cap. 15.* Eliges Diaconissam fidelem, & sanctam ad ministrandum mulieribus. Evenire enim solet, ut non possis propter infedele mittere Diaconum, mittere vero possis Diaconissam propter cogitationes improborum.

(21) *Cotelarius* Not. in *Constit. Apost. Lib. III. cap. 15.* *Gothofredus* Comm. in *Codic. Theodosi. Lib. XVI. Tit. 11. Leg. 27.*

(22) *Constit. Apost. Lib. VIII. cap. 28.* *Pseudo-Ignatius* *Epist. ad Antioch.*

(23) *Ufferius* *Dissert. XVI. apud Cotelarium.*

(24) *Conc. Laodic. can. XI. Confer. Not. I. pag. 234*

num, Presbyterum, vel Episcopum deferre deberet, Diaconissæ erat eam introducere. Ita Auctor Constitutionum (25).

VI. Quamdiu perdurarint Diaconissæ, si quæras, respondeo in Ecclesia Græca ad finem usque sæculi duodecimi viguisse. Namque Balsamon de ipsis loquitur, tanquam suo ævo in Ecclesia Constantinopolitana adhuc ministrantibus. At idem eas in aliis Ecclesiis jam desisse tradit (26). Profecto Conc. Laudicenum *Can. XI.* diserte jubet: *Non oportere eas, quæ dicuntur Presbyteræ, & Præsidentes in Ecclesiis constitui.* Et sane in plerisque latinis Ecclesiis jam inde ab V. Sæculo fuisse ab usu remotas probant Conciliorum Arausici I. Aurelianensis, & Epaonensis Canones (27). At in aliquibus Occidentalibus Ecclesiis ad Sæculum usque VIII., & etiam post id temporis fuisse retentas, evincunt tum perspicua Venantii Fortunati, & Concilii VVormatiensis testimonia; tum quoque Ordo Romanus, aliique Rituales libri tunc temporis in Ecclesia usitati; uti late demonstrat Card. Bona, qui nonnisi sæculo decimo, vel undecimo Diaconissarum ordinationem, & ministerium ubique in Ecclesia cessasse existimat (28).

VII. Postremo illud heic juvat animadvertere Diaconissæ nomen a Scriptoribus Ecclesiasticis aliquando fuisse adhibitum ad significan-

(25) *Constit. Apostolic. Lib. II. cap. 26.* Ad Diaconum, aut Episcopum nulla mulier sine Diaconissa accedat.

(26) *Balsamon Resp. ad Interrog. Marci cap. xxxv. apud Leunclav. Jur. Græc. Rom. Tom. I. pag. 381.* Olim aliquando ordines Diaconissarum cogniti fuere. . . . In sanctissima autem Ecclesia Sedis Constantinopolitanorum Diaconissa deliguntur &c.

(27) *Conc. Araus. I. can. xxvi.* Diaconæ omnimodis non ordinandæ. *Eadem habent Conc. Epaon. can. xxxi. Aurelian. II. can. xviii.*

(28) *Card. Bona Rerum Liturgic. Lib. I. cap. 25.*

ficandum non veri nominis Diaconissam, at vero Diaconi cujusdam uxorem; eo sensu, quo *Presbyteræ* uxorem Presbyteri, & Conjugem Episcopi *Episcopa* denotabat. Hoc sensu vocabula *Episcopa*, *Presbyteræ*, *Diaconissæ*, ac *Subdiaconissæ* usurpata leguntur in Conciliorum Turonensis & Antisiodorensis Canonibus (29).

(29) *Conc. Turon. II. can. XIII.* Episcopum Episcopam non habentem nulla sequatur turba mulierum. *Et can. XIX.* Si inventus fuerit Presbyter cum sua Presbyteræ, & Diaconus cum sua Diaconissæ, & Subdiaconus cum sua Subdiaconissæ, annum integrum excommunicatus habeatur. *Eadem habet Conc. Antisiodorens. can. XXI.*

C A P U T III.

De Inferioribus Ordinibus.

§. I. De Inferiorum Ordinum Origine, & Antiquitate.

I. **G**Ravis inter eruditos agitur quæstio divinæ ne, & Apostolicæ, an vero Ecclesiasticæ institutioni adscribendi sint Inferiores Ordines. Baronius, & Bellarminus (1) quinque omnino semper fuisse, ac omnes ex æquo ab Apostolis institutos docuere. Card. Bona (2) Hypodiaconatus Christo, vel Apostolis, reliquorum vero institutionem Ecclesiæ tribuit. Idem sentire videtur Duarenus (3), dum scribit: *in veteri Ecclesia non erat hæc munerum distinctio, ut alii Ostiarii dice-*
rentur,

(1) *Baronius* an. xliv. num. 78. *Bellarminus* de Clericis Lib. 1. cap. 1. *Schelestratus* Conc. Antioch. Restit. Dissert. IV. cap. XVII. artic. 2.

(2) *Cardin. Bona* Rerum Liturgic. Lib. 1. cap. 25.

(3) *Duaren.* De Minister. & Benefic. Eccles. Lib. 1. cap. 14.

rentur, alii lectores ... sed Diaconorum, Hypodiconorumque munere conjuncta erant hæc omnia. Morinus (4) probare satagit non fuisse inter Græcos proxima ab Apostolis ætate Acolythos, Exorcistas, Ostiarios. Tandem Habertus (5); Consultius, scribit, meo judicio Ordines Hierarchicis inferiores, ipsunque adeo Hypodiconatum, & a Sacramentorum usu expungere, & ad institutionem duntaxat Ecclesiasticam cum antiquis Theologis referre. Et sane eadem videtur fuisse sententia S. Thomæ Aquinatis, Amalarii Fortunati, Petri Lombardi, aliorumque (6).

II. Verum doctissimi Thomassini sententiam ceteris anteferendam puto, qui in sua Nova & Antiqua Ecclesiæ Disciplina (7) plura statuit. 1. In Scriptura Episcoporum duntaxat, Presbyterorum, & Diaconorum mentionem occurrere: unde colligere datur, quod quam certum est ejusmodi Ordines institutionis esse Divinæ, tam verisimile est alios omnino non esse. 2. Concilia, & Patres de tribus illis Ordinibus consentire ad unum omnes, de ceteris vero penitus dissentire. 3. Inferiorum ordinum numerum non esse constantem: ab aliis enim alios adpositos fuisse videmus, quos posteri non acceperint: & rejici alios, quos ætas posterior probavit. 4. Certo definiri non posse tempus, quo primum cæperint singuli hi minores Ordines. Ex his autem efficitur 1. verosimilius statui posse Inferiores ordines non esse, quam veluti quasdam

(4) Morinus de Ordinat. Exercit. XIV cap. I.

(5) Habertus Archieratic. Part. V. Observat. I.

(6) S. Thomas Supplem. Part. III. Quæst. XXXVII. Art. 2. Petrus Lombardus Sentent. Lib. IV. Distinct. 24. Amalarius de Officiis Eccl. Lib. II. cap. VI. aliique veteres Theologi.

(7) Thomassinus Part. I. Lib. II. cap. 30.

dam Diaconatus portiones aliis aliisque temporibus, & necessitatibus ab eo decerptas; hoc est, quæ erant propria Diaconorum munia aliis singillatim clericis adscripta fuisse. 2. Aliquo sensu recte dici posse minores ordines, si originem inspicias, institutionis esse divinæ, quippe in Diaconatu radices agunt, unde tanquam furculi scaturierunt. Ministerii enim Sacerdotalis partes sunt, & segmenta, quod totum est in Diaconatu. 3. Id omnes persuasissimum habuisse, Diaconatum ex ipsa sui origine ad Sacrificium referri per sese, quum eo (ad Diaconatum) minores Ordines primario, & per sese referantur. Hæc doctiss. Thomassinus. Eadem prorsus videtur fuisse sententia S. Thomæ, qui loco indicato de Ordinibus minoribus hæc scribit: *In primitiva Ecclesia propter paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria Diaconis committebantur: ut patet per Dionisium Eccl. Hier. cap. 3. ubi dicit: Ministrorum alii stant ad portas Templi clausas, alii aliud proprii Ordinis operantur: alii autem Sacerdotibus proponunt super altare sacrum panem, & benedictionis calicem. Nihilominus erant omnes prædictæ potestates, sed implicite in una Diaconi Potestate: & secundum hoc dicit Magister in littera (loc. sup. cit.) quod Ecclesia alios Ordines sibi instituit.*

S. II. De Inferiorum Ordinum numero.

III. Canones Apostolici tres tantum recensent inferiores Ordines *Hypodiaconatum, Lectoratum, & Cantoratum* (8). Auctor vero
Con-

(8) *Can. Apost. can. xlix.* Si quis Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut Lector, aut Cantor sanctam Quadragesimam non jejunit &c.

Constitutionum quatuor; dum *Hypodiaconis*, & *Lectoribus Psalter*, & *Ostiarios* adjungit (9): de Exorcistis quoque *ibidem* loquitur; attamen Ecclesiasticum Ordinem fuisse diserte negat. Auctor Epistolæ ad Antiochenos sub nomine Ignatii sex numerat: *Hypodiaconos*, *Lectores*, *Cantores*, *Ostiarios*, *Copiatas* & *Exorcistas* (10). Auctor sub nomine Hieronymi quatuor memorat: *Hypodiaconos*, *Lectores*, *Ostiarios*, *Copiatas* (11). *Acolythorum* neque Epiphanius meminit, sed eorum in locum *Interpretes*, & *Copiatas*, sive *Laborantes* substituit (12). Igitur in omnibus antiquis Ecclesiæ Græcæ monumentis nihil prorsus invenitur de *Acolythis*; uti neque in recentioribus. Profecto nulla eorundem mentio injicitur in Conciliis Laodiceno, Antiocheno, & Chalcedonensi; etsi de *Hypodiaconis*, *Lectoribus*, *Cantoribus*, *Exorcistis*, & *Janitoribus*, sive *Ostiariis*, tanquam de Ecclesiasticis Ordinibus expresse loquantur. De Ecclesia Græca satis: nunc de Ecclesia Latina pauca subnectam.

IV. Ac primum Tertullianus functionibus Clericorum adcentet *Exorcismum agere* (13); tum *ibidem Lectorum* meminit, quum hæreticos sui temporis eo nomine insectatur, quod apud ipsos *hodie Diaconus*, *qui cras Lector*. In
Epi-

(9) *Constit. Apost. Lib. III. cap. 11.* Sed neque reliquos baptismum conferre volumus, veluti *Lectores*, aut *Psalteres*, aut *Janitores*, aut *Ministros*, nisi solos Episcopos, & Presbiteros ministrantibus Diaconis. . . . Ipse egomet de Exorcista constituo. Exorcista non ordinatur.

(10) *Pseudo-Ignatius* Epist. ad Antioch. num. XII.

(11) *Pseudo-Hieronymus* de septem Ordin. Eccles.

(12) *Epiphan. Expos. num. XXI.* Post illos omnes ordines deinceps *Exorcistæ* sequuntur, & *linguarum Interpretes* tam in lectionibus, quam in concionibus. Sequuntur *La orantes*, qui mortuorum corpora curant. Tum *Janitores*, ac reliqui disciplinæ causa ordines instituti.

(13) *Tertull. de Præscr. cap. 41. Confer. Not. 13. pag. 239.*

Epistolis Cleri Romani, & Cypriani nonnisi *Subdiaconorum*, & *Lectorum* fit mentio. Verum in Epistola Cornelii medio fere tertio Sæculo scripta præter Superiores Ordines recensentur *Subdiaconi*, *Acolythi*, *Exorcistæ*, *Lectores*, & *Ostarii* (14). Quum igitur Ecclesia Romana semper ab omni innovatione abhorruerit, profecto credendum jam inde ab Apostolorum ævo tot agnovisse inferiores ordines, quot etiamnum retinet. Idem statuendum de Ecclesia Africana, quum parem ipsorum numerum exhibeat Concilium Carthag. IV. *Cantores* quidem adjungit; at quum Cantores creare Presbyteris permittat etiam inconsulto Episcopo, hinc dubium injicitur, Officium ne magis fuerit, quam Ordo: præsertim quum *ibidem* dicatur *Officium cantandi* (15).

V. Tria heic omnino subnectenda. Primum: Inferiores Ordines non ea solum de causa fuisse institutos, ut Diaconos aliqua ex parte Ecclesiastico ministerio levarent, verum etiam ut essent Superiorum Ordinum veluti tyrocinium: plerumque enim, ut alibi observavimus, Episcopi, Presbyteri, & Diaconi ex ipsis constituebantur. Quum enim tunc temporis non adhuc Ecclesiasticæ Academiæ in usu essent, Episcopi eos, qui sacris initiari vellent, in quibusdam prius inferioribus ordinibus exercebant, ut sic ejusmodi disciplina instructi ad sublimiora Ecclesiæ munia obeunda aptiores redderentur (16).

VI.

(14) *Cornelius Epist. ad Fab. apud Eusebium Lib. vi. cap. 43.* In qua sciebat Presbyteros quidem esse quatuor, & quadraginta: septem autem Diaconos, totidemque Subdiaconos, Acolythos duos & quadraginta, Exorcistas, & Lectores cum Ostiariis quinquaginta duos.

(15) *Concilium Carthag. iv. Canon X.*

(16) *Conc. Sardic. can. x.* Per singulos gradus, si dignus est, ascendat ad culmen Episcopatus. Potest enim per

VI. Alterum: In Conciliis Chalcedonensi, Turonico, & Triburicensi illud indicari: nimirum Inferiores Clericos ita perpetuo Ecclesiæ ministerio fuisse addictos, ut nullatenus ipsis licuisset ad mere secularem vitam pro lubitu suo redire (17).

VII. Tertium: Inferiores Ordines a Superioribus discrepasse 1. nomine: hi enim *Sacerati* ἱερωεὶς: unde Hierarchiæ nomen semper in Ecclesia usurpatum est ad significandum tanquam modo Episcopos, Presbyteros, Diaconos: illi vero *Insacerati* dicti sunt, quo nomine in Concilio Agathensi donantur (18). 2. Ordinationis ritu: Superiores enim coram altari cum sollempni manuum impositione conferebantur: Inferiores vero non item. Hinc Basilii *Epist. Can. LI.* Inferiores Ordines *inferius ministerium sine impositis manibus consecratum* nuncupat. 3. Quia diversa omnino erant officia; diversæ ordinum functiones, uti ex sequentibus patebit.

§. III. De Hypodiaconis.

VIII. De Hypodiaconorum Antiquitate satis §. I. Illud heic duntaxat paucis observandum: nimirum Subdiaconatum antiquiorem esse in Latina, quam in Græca Ecclesia. Etenim inter veteres Græcos Patres Athanasius primus occurrit, qui hypodiaconorum meminerit: quum contra eorundem diferte mentionem

per has promotiones, quæ habebunt prolixum tempus, probari qua fide sit, qua modestia, qua gravitate &c.

(7) *Conc. Chalced. can. VII.* Eos, qui in clero semel sunt ordinati . . . statuimus, nec ad militarem expeditionem, nec ad secularem dignitatem posse venire. *Eadem habent Conc. Turonic. I. can. 5. & Triburic. can. XVII.*

(18) *Conc. Agath. can. LXVI.* Non oportet *insaceratos ministros* &c.

nem faciant apud Latinos Cyprianus, & Cornelius (19). Adhæc illud quoque juvat heic adnotare æque in Græca, ac in Latina Ecclesia semper sine manuum impositione fuisse ordinatos. Id quod etiam prodit ab Apostolis non fuisse institutos. Hi enim in nulla ordinatione *χαροτορία* non adhibuerunt: unde Basilius, uti modo observavimus, de universis inferioribus Ordinibus loquens, ipsos *ἀχαροτονήτους* nuncupat. Et in Concilio Carthag. IV. *Can. V.* ritus ordinationis eorundem sic exprimitur: *Subdiaconus, qui ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patinam de manu Episcopi accipiat vacuam, & calicem vacuum. De manu vero Archidiaconi urceolum cum aqua, & mantile, & manutergium.*

IX. Quod vero ad Hypodiaconorum officia spectat: 1. Sacra Altaris vasa, & utensilia aptabant, præparabant, & divini cultus tempora Diaconis tradebant. Iphis vero omnino erat vetitum coram altari ministrare, aut circumductos cancellos ingredi. Profecto Conc. Laodicenum omnino interdicat Hypodiaconis primo panem dare, vel calicem benedicere; tum locum habere in Diaconico, & sacra vasa tangere: demum *orarium ferre* (20), quo non nisi Diaconis uti permissum erat, quum de faciendis precibus, & aliis Ecclesiæ ministeriis cathecumenos, pœnitentes &c. admonerent,

(19) *Cyprianus* hypodiaconorum quamfrequentem meminit in suis Epistolis; ac præcipue in Epistolis VIII. XX. XXIX. XXXIV. XXXV. XLV. LXXVIII. LXXIX. *Cornelius* Papa nuper indicata Epist. ad Fabium Antioch.

(20) *Concilium Laodicenum can. xxv.* Quod non oporteat Subdiaconos panem dare, vel calicem benedicere.

Can. xxi. Quod non oporteat ministros locum habere in Diaconico, & sacra vasa tangere.

Can. xxii. Quod non oporteat Subdiaconum uti orario, nec ostia derelinquere.

bant, ac quocunque sacro munere in altari defungebantur. At vero secutis temporibus iisdem permiffum est sacra vafa tangere, altaris cancellos ingredi, & propius ad altare ministrare, ut *Lib. II.* opportunius videbimus.

2. Foribus Ecclesiæ, dum sacra communio celebrabatur, aderant, tum ut ingredientes ad suam quemque sedem deducerent, tum ut observarent, ne quis tempore oblationis egrederetur (21).

3. Legationem Episcopi acceptis ab eo Epistolis ad extraneas Ecclesias obibant. Id constat ex pluribus Cypriani Epistolis, & ex Epistola Cleri Romani ad eundem, quas per Subdiaconos transmissas ipsæmet indicant Epistolæ. Istæ antiquitus præcipua fuere Hypodiaconorum munia. Ceterum nusquam ipsis propria Diaconorum munia, ne ex delegatione quidem commissa invenies.

§. IV. De Acolythis.

X. Acolythorum Ordo, uti modo vidimus, nunquam in Ecclesia Græca obtinuit: & quamvis in quibusdam recentioribus græcis ritibus aliquoties occurrant; iidem tamen ipsi sunt, ac Hypodiaconi, uti monet Schelestratus (22). Acolythorum Ordinationis formulam, necnon aliquam officii eorundem significationem habemus in Concilii Carthaginensis *Can. VI.* cujus hæc sunt verba: *Acolythus quum ordinatur, ab Episcopo quidem doceatur, qualiter in officio suo agere debeat: sed*
 Tom. II. D ab

(21) *Const. Apost. Lib. VIII. cap. 11.* Hypodiaconi stent ad januas, quibus mulieres ingrediuntur, ne quis ingrediatur, nec aperiantur tempore oblationis.

(22) *Schelestratus de Conc. Antiocheno Dissert. IV. cap. 17.*

ab Archidiacono accipiat ceroferarium cum Cereo, ut sciat se ad incendenda luminaria mancipari. Accipiat & urceolum vacuum ad suggerendum vinum in Eucharistia sanguinis Christi. Hinc Acolythorum officium in his duobus muniis constituisse videtur.

XI. Verum seculis temporibus duplex aliud munus Acolythis commissum est: nimirum deferendi luminaria accensa in missa, & officio sollempni; tum Diaconis, ceterisque Clericis thuribulum manibus gestando præire. Ad vocis etymon quod spectat, Hesychio interprete, ἀκολυθός idem est, ac juvenis servus, sive pedissequus, qui assiduus aliquem comitatur, eique ministrat. Et sane Eusebius meminit quorundam Acolythorum, qui Episcopos ad Concilium Nicænum proficiscentes secuti sunt (23). Nec ab simili ratione veteres profani Græci auctores τῶν Ἀκολυθῶν vocabulum adhibere (24).

§. V. De Exorcistis.

XII. Potestatem exorcizandi, seu ejiciendi Dæmones ad tertium usque sæculum donum fuisse Spiritus Sancti, non Clericis, aut unicuique eorum ordini peculiare, sed laicis etiam Christianis commune, perinde atque alia extraordinaria Spiritus S. dona, perspicua evincunt Origenis, Justini, Arnobii, Minucii, aliorumque veterum Patrum testimonia (25).

Non

(23) Eusebius Lib. III. cap. 8. Presbyterorum, qui eos Episcopos comitati sunt, Diaconorum, Acolythorum, aliorumque complurium numerus vix iniri potest.

(24) Demosthenes contra Midiam: ἀκολυθός τρεῖς, ἢ τέσσαρας αὐτός ἔχων, Comites, sive pedissequos tres, vel quatuor ipse habens. Et Lucianus in Nigrino: φορτικός ἀκολυθῶν ὄχλῳ inivisus ob comitum turbam.

(25) Origenes contra Celsum Lib. VII. Non pauci Chri-

stia-

Non abnuerim vero in animum inducere speciali quadam ratione Episcopis, ac Presbyteris tantum Spiritus Sancti donum fuisse a Deo collatum, eosdemque frequentius in Ecclesia exorcizandi facultatem exercuisse. Quod quidem erui posse quibusdam videtur ex Cypriani, Tertulliani, & Firmiliani verbis. Cyprianus enim *Epist. LXXV. al. LXXIX.* scribit: *Quod hodie etiam geritur, ut per Exorcistas voce humana, & potestate divina flagelletur, & uratur, & torqueatur Diabolus.* Tum Tertullianus de *Spectaculis Cap. XXVI.* de Christiana quadam femina a dæmone obfessa loquens: *Theatrum, inquit, adiit, & inde cum Demonio rediit.* Itaque in exorcismo quum onoraretur immundus spiritus, quod aujus esset fidelem adgredi: constanter, & justissime quidam (inquit) fieri, in meo enim inveni. Demum Firmilianus *Epist. LXXV.* inter Cyprianicas: *Unus de Exorcistis . . . erexit se contra spiritum illum nequam revincendum* Tamen ille Exorcista inspiratus Dei gratia fortiter resistit, & esse illum nequissimum spiritum, qui prius sanctus putabatur, ostendit. Hæc sane monumenta licet manifesto non evincant jam tum Exorcistas distinctum inter Clericos ordinem in Ecclesia constituisse, non obscure tamen indicant Clericos potissimum eo tunc munere fuisse functos.

XIII. Verum quum extraordinaria exorcizandi potestas sublata est, tum demum Exorcistarum Ordo introductus est; & quidem gradatim, nec eodem tempore in omnibus Ec-

D 2

cle-

stiani ejiunt ex obsessis corporibus solis precibus... Nam plerumque plebeji homines hæc faciunt per verbum suum coarguentes Dæmonum infirmitatem Christi gratia. Eadem habent Justinus Apolog. I. Irenæus Lib. II. cap. 56. & 57. Arnobius contra Gentes Lib. I. Minucius Felix in Octavio.

clesiis. Cornelius enim in sæpius laudata *Epist. ad Fabium* inter inferiores Romanæ Ecclesiæ Ordines *Exorcistæ* recenset; attamen Auctor Constitutionum *Lib. VIII. Cap. 26.* ipsos non peculiarem Ecclesiasticum Ordinem constituere; sed Deum exorcizandi domum, cui cui vellet, largiri scribit. Illud certum est, ab ineunte sæculo quarto exorcizandi facultatem peculiari in Ecclesia ordini tum apud Græcos, tum apud Latinos fuisse adscriptam; uti ex Synodis Antiochena, & Laodicensi, & ex Epiphanio, Paulino, Sulpitio Severo, & ex quibusdam Gratiani, & Theodosii Rescriptis colligere (26) est.

XIV. Exorcistarum Ordinatio, & Officium a Concilio Carthaginensi IV. *Can. VII.* sic describitur: *Exorcista quum ordinatur, accipiat de manu Episcopi libellum, in quo scripti sunt Exorcismi, dicenti sibi Episcopo: Accipe, & commenda memorie, & habeto potestatem imponendi manus super energumenum sive baptizatum, sive catechumenum.* Præcipue igitur ἐνεργουμένων, sive hominum, quorum corpora a maligno spiritu oppressa possidentur, Exorcistis cura dabatur. Quamvis enim pro his in omnibus Ecclesiasticis conventibus, ut inferius opportunius dicemus, preces Deo funderentur: tamen Exorcistarum erat aliis temporibus, ubi nullus in templis conventus erat, impositis manibus pro eis precari; tum eosdem innocuis quibusdam occupationibus, uti e. g. verrendis Templis, aliisque simili-

bus

(26) *Concilia Antioch. can. x.* Chorepiscopi constituent Lectores, Hypodiaconos, Exorcistas. *Laodic. can. xxiv.* Quod non oporteat quemlibet Ecclesiastici ordinis usque ad Ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios &c. Idem evincitur ex *Epiphanio* Exposit. Fidei num. *xxi.* *Paulino* Nat. *iv. S. Felicis; Sulpitio Severo* Vit. *S. Martini* cap. *V. Codic. Theodos. Lib. xi. Tit. 1. Leg. 121. & Lib. xvi. Tit. 11. Leg. 24.*

bus destinare, & quotidianum ipsis victum procurare, ubi Domo Dei adsiderent (27); quæ fortassis causa fuit, cur habitationis quoque locus ipsis præberetur, uti indicare videtur Synodi Carthag. IV. *Canon XCII.* (28).

XV. Num Exorcistarum quoque munus fuerit Catechumenos ante Baptismum exorcismis adjurare, quæstio est inter eruditos. Valesius & Gothofredus (29) istanc quoque functionem Exorcistis tribunt; quam duplici tantum in casu ipsis adsignat Binghamus (30): nimirum vel ubi Catechumenus esset etiam energumenus, vel ubi Exorcista Catechista quoque esset. Et sane Catechistæ munus modo Presbyteri, modo Diaconi, aliive inferiores Clerici obibant, ceu illud, quod ab Exorcistarum officio omnino erat diversum; hinc de Catechistis distincte suo loco agemus.

§. VI. De Lectoribus.

XVI. Primus, qui de Lectoribus, tanquam de Ordine jam suo ævo in Ecclesia instituto loquitur, est Tertullianus. Is enim hæreticis exprobat, quod eorum ordines defultorii sint, & inconstantes: *Hodie Diaconus, qui cras Lector* (31). Post Tertullianum eorundem crebra injicitur mentio apud veteres Christianos Scriptores, & præsertim apud Cyprianum, qui de ejusmodi Ordine, ceu de officio præ-

D 5 ce-

(27) *Conc. Cartag. IV. can. xc.* Omni die Exorcistæ energumenis manus imponant; & *can. xci.* Pavimenta domorum Dei Energumini verrent.

(28) *Conc. Cartag. IV. can. xcii.* Energumenis in domo Dei adsidentibus victus quotidianus per Exorcistas opportuno tempore ministratur.

(29) *Valesius Not. in Eusebium de Martyr. Palæst. cap. II.* *Gothofredus Not. in Codic. Theodos. Lib. XVI. Tit. II. Leg. 24.*

(30) *Binghamus Lib. III. cap. IV. §. 8.*

(31) *Tertull. de Præscript. cap. xli.*

ceteris in Ecclesia honorifico verba facit. Quosdam enim Confessores ob singularia eorum merita Lectores ordinasse scribit (32).

XVII. Antequam Lectorum ordo instituere-
tur, cujusnam partes fuerint Sacras Scriptu-
ras in Ecclesiasticis conventibus legere recte
heic quæri posset. Basnagius existimat in pri-
mitiva Ecclesia Lectoris munus potissimum a
Presbyteris, & Diaconis fuisse peractum (33):
ita tamen, ut mandante Episcopo quivis alius
etiam laicus illud obire potuerit. Verum in
hac re nimia prorsus obscuritate involuta si
quid conjectari licet: vero similis videtur
primis duobus Ecclesiæ sæculis ad solos Epi-
scopos, Presbyteros, & Diaconos illud offi-
cium pertinuisse: præsertim quum in pleris-
que Ecclesiis etiam post Lectorum institutio-
nem Diaconos Evangelii Lectionem continuasse
reperiamus, in aliis Episcopos, & Presbyte-
ros (34). Neque enim aliquid negotii facer-
et, quod de Ecclesia Alexandriæ scribit So-
crates, nimirum ibi Lectorum officium absque
ullo discrimine obiisse tam Catechumenos,
quam Fideles: nam istuc Ecclesiæ Alexan-
driæ peculiare fuit, neque inde de universa-
lis Ecclesiæ praxi aliquid firmiter statui po-
test (35).

XVIII. Quod ad ritum ordinationis attinet,
quam-

(32) *Cyprianus Epist. xxiv. al. xxix. Fecisse me sciatis Ie-
rorem Saturnum. Tum Epist. xxxiii. al. xxxviii. Mereba-
tur Aurelius clerice ordinationis ultiores gradus, &
incrementa majora... placuit ut ab officio Lectoris incipiat.
Demum Epist. xxxiv. al. xxxix. de Celerino Confessore
recens ordinato Lektore scribit: Referimus ad vos Cele-
rinum... Clero nostro non humana suffragatione, sed
divina dignatione conjunctum.*

(33) *Basnagius Exercit. in Baronium ad annum xlv.
pag. 623.*

(34) *Confer. supr. cap. 11. num. 111. 3. pag. 232.*

(35) *Socrates Lib. v. cap. 22. In eadem urbe Alexan-
dria Lectores, & Psalta absque ullo discrimine sunt tam
Catechumeni, quam fideles.*

quamvis Auctor Constitutionum certam precum cum manuum impositione recitandarum formulam præscribat; attamen Concilium Carthagenſe IV. *Can. VIII.* de ea solum loquitur cæremonia, qua Episcopus præſente populo Sacra Biblia manibus ejus tradere, & his eum verbis adloqui debeat: *Accipe, & esto Lector verbi Dei, habiturus, si fideliter, & utiliter impleveris officium, partem cum eis, qui verbum Dei ministraverunt.*

XIX. Heic duo notanda. Primum Lectoris haud fuisse Scripturas legere coram altari, sed tantum e suggestu, sive pulpito. Unde *super pulpitum imponi, vel ad pulpitum venire* phraſes erant a Cypriano adhibitæ ad Lectoris officium denotandum; & ex eodem Cypriano docemur Lectores æque Evangelia, ac alias Scripturæ partes in Ecclesia consueviſſe legere (36). Alterum: Quarto potissimum, & quinto Sæculo frequentius oppido puerulos fuisse Lectores ordinatos; cujus rei satis obvia in Ecclesiastica Historia exempla habentur (37). Verum exstat quædam Justiniani Novella, quæ Lectores ante annos duodeviginti integros completos diserte prohibet ordinari.

D 4

Quæ

(36) *Cyprianus Episc.* xxxiv. al. xxxix. Quid aliud, quam super pulpitum, idest tribunal Ecclesiæ oportebat imponi, ut loci altioris celsitate subnixus, & plebi universæ pro honoris sui claritate conspicuus legat præcepta, & evangelium Domini, quæ fortiter, & fideliter sequitur.

(37) *Ennodius Vit. Epiph.* Annorum ferme octo Lectoris Ecclesiastici suscipit officium.

Vita S. Caesar. apud Surium: Clero adscriptum inter ipsa infantia rudimenta post exactæ ætatis septennium,

Vitor. Vicens. de Persecut. Vandal. Lib. III. triumphum describit duodecim Lectorum, seu Psalmistarum tenella adhuc ætatis: Clericos duodecim infantulos, vocales, strenuos, atque aptos modulis cantilenæ. Tum ibidem. Inter quos quamplurimi erant lectores infantuli, qui gaudentes in Domino procul exilio crudeli funduntur.

Quæ sane Lex secutis temporibus plerisque in Ecclesiis obtinuit (38).

§. VII. De Ostiariis.

XX. Ostiariorum, sive Janitorum nulla mentio habetur apud Tertullianum, & Cyprianum, sed tantummodo in Cornelii Romani Pontificis Epistolis, & post in Conciliis Laodicensi (39), & Carthaginensi IV. *Can. IX.* quod & modum eos ordinandi eodem Canone præscribit: nimirum *Episcopus claves Ecclesiæ manibus initiando tradat dicens: Sic age, quasi redditurus Deo rationem de his rebus, quæ his clavibus recluduntur.*

XXI. Ostiariorum munia erant: 1. Durante missa catechumenorum januas Ecclesiæ custodire; tum Fideles, & Catechumenos ab excommunicatis, aliisque ab Ecclesia excludendis distinguere, ut *catechumenorum Missa* recte, ac ordinate celebrari posset (40). Quæ enim distinctio in altera cultus divini parte, *Missa Fidelium* dicta, adhibebatur, ea, ut supra diximus, Diaconorum, Hypodiaconorum, & Diaconissarum ministerio fiebat. 2. Debitis temporibus Templi januas aperire. 3. Adhæc Ostiarii munus erat curare, ne quid periret eorum, quæ in Ecclesia servabantur: unde Thesaurarii munus, quod præstantissimum habitum fuit, olim ad Ostiarios pertinuit (41). 4. Demum statâ precationum, & conventuum Ec-

(38) *Justinian. Novell. cccxiv. cap. 13.* Fieri non permitimus . . . Lectorem minorem decem & octo annorum.

(39) *Confer sup. Not. 26. pag. 76.*

(40) *Alcuinus de Divinis Offic. pag. 269.* Ostiarius debet prævvedere, ne ullo modo paganus ingrediatur Ecclesiam.

(41) *Alcuinus ibid.* Ostiarius debet etiam custodire ea, quæ intra Ecclesiam sunt, ut salva sint.

Ecclesiasticorum tempora indicere. Quod durante Persecutione peculiare requirebat signum, ne forte detegerentur. Et hæc fortassis prima hunc Ordinem in Ecclesia instituenti fuit causa.

§. VIII. De Psaltibus, sive Cantoribus.

XXII. Illud cum Thomassino constituisse meminimus: nimirum ex Ordinibus Inferioribus alios ab aliis adjunctos fuisse, quos potteri non acceperint, & rejectos alios, quos ætas posterior probavit. Hinc mirum non videbitur, si in inferiorum Ordinum Classem recenseamus *Psalteres*, sive *Cantores*, *Copistas*, & *Parabolanos*. Et sane Cantorum, sive Psalmistarum æque, ac Hypodiaconorum, & Lectorum meminere Canones Apostolici, Auctor Constitutionum, Conc. Laodic., Ephrem Syrus, Auctor Liturgiæ S. Marci, Ignatius personatus, & Justinianus (42). Præsertim quum non ab simili prorsus ratione de Cantoribus verba faciant, de iisdemque decreta ediderint, quam de reliquis Clericis, a quibus illos expresse distinguunt: *Hypodiaconus* (sic Canon Apostolicus LXXIX.) *vel Lector, vel Cantor similis faciens, vel cesset, vel segregetur*. Et Concilium Laodicenum *Can. XXIV. Quod non oportet Sacratos a Presbyteris usque ad Diaconos,*

D 5

& dein-

(42) S. Ephrem. Syr. Serm. xciv. de Secundo Adventu.

Liturgia S. Marci Biblioth. Patr. Græc. Lat. Tom. II. pag. 35. Memento etiam ubique degentium orthodoxorum Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorum, Lectorum, Cantorum &c.

Pseudo Ignatius Epist. ad Antioch. num. xxi. Saluto subdiaconos, lectores, Cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas.

Justinian. Novell. III. cap. i. Lectores centum, & decem, Cantores vigintiquinque.

Et deinceps quemlibet Ecclesiastici Ordinis usque ad ministros, vel Lectores, vel Cantores, vel Exorcistas, vel Ostiarios, vel Exercitatorum Ordinis in cauponam ingredi. Tum Constitutiones Apostolicæ Lib. III. Cap. II. Sed neque reliquos Baptismum conferre volumus, veluti Lectores, aut Psaltes, aut Janitores, &c.

XXIII. In Concilio Carthag. IV. Canonè X. eorundem Ordinationis forma præscribitur: Psalmista, idest Cantor, potest absque scientia Episcopi sola jussione Presbyteri officium suscipere cantandi, dicente sibi Presbytero: Vide, ut quod ore cantas, corde credas, & quod corde credis, operibus comprobas. Quod Patres Carthaginenses, facultatem Presbytero concesserint etiam infcio Episcopo. Cantores ordinandi, istæc fortassis peculiaris Ecclesiæ Africanæ praxis fuit.

XXIV. Cur autem Cantorum Ordo institutus fuerit, illud videtur in causa fuisse, videlicet, ut vetus psalmodia restitueretur. Quum enim esset populus negligentia suæ culpa ad peragendam hanc cultus divini partem haud idoneus, necessarium visum fuit, ut quis sollertior peritiorque præeundo illum regeret, ac juvaret: hoc est præcentor esset. Atque hinc patet, cur dicti fuerint Προβολαῖς, idest Monitores, sive Inspiratores: ab eorum nimirum Officio, quod erat Plebi cantu præire.

§. IX. De Copiatis, sive Fossariis, vel
Lecticariis.

XXV. *Copiatas*, sive *Fossarios* Primitivæ Ecclesiæ Clericis fuisse adnumeratos perspicua probant Epiphaniï, Auctoris Epistolæ ad Antiochenos, & Justiniani testimonia (43). Tum Auctor sub nomine Hieronymi, ac ipse Hieronymus eos expresse Clericos nominat (44). Clerici quoque adpellantur in pluribus Imperatoriis Legibus, quæ in *Codice Theodosiano* prostant (45). Immo ex Personati Hieronymi auctoritate illud quoque effici videtur eos in aliqua peculiari formula, æque ac ceteros Clericos, fuisse ordinatos. Sic enim scribit: *Primus in Clericis Fossariorum Ordo est, qui in similitudinem Tobie Sancti sepelire mortuos admonentur*. Hic ordo Constantini tempore primum institutus est: tum quia Constantius ejus Filius de eo tanquam novissime instituto loquitur (46), tum etiam quod nullus

D 6

prio-

(43) *Epiph. Exposit. Fidei num. xxi.* Sequuntur *laborantes*, tum janitores, ac reliqui disciplina causa ordines instituti.

Pseudo-Ignat. loc. sup. cit.

Justinianus Novell. xliiii. Quia tam piæ memoriæ Constantinus, quam etiam piensissimus Princeps Anastasius *Lecticariorum*, seu *Decanorum* (ut vocat) numerum ad certam mensuram redegerunt.

(44) *Pseudo-Hieron. de septem Ordin. Eccles.* Primus in clericis *fossariorum* ordo est.

Hieron. Epist. ad Innocent. de muliere septitis icca: Clerici, quibus id officii erat, cruentum linco cadaver obvolvunt, & fossam humum lapidibus constructes ex more tumultum parant.

(45) *Codic. Theodos. Lib. vii. Tit. xx. Leg. 12.* Dum se quidam vocabulo Clericorum, & infaustis defunctorum obsequiis occupatos . . . defendunt &c. & *Lib. xliiii. Tit. i. Leg. 1.* Clericos excipi tantum, qui *copiate* adpellantur: & *Lib. xvi. Tit. ii. Leg. 15.* Clerici vero, vel hi, quos *copiatas* recens usus instituit nuncupari.

(46) *Modo indicata Leg. 15.*

priorum trium sæculorum scriptor sit, qui ullam ejus injecerit mentionem.

XXVI. Igitur Fossariorum officium erat universam exsequiarum curam habere, & dare operam, ut omnes decenter, & honeste sepelirentur. Speciatim pauperibus sine ulla ipse mercedis hoc officium præstare debebant. Quod Constantinopoli potissimum obtinuisse, vel inde patet, quod Imperator Anastasius tum de victu, & vestitu, tum de universis exsequiarum impensis abunde ipsis providerit. Id quod Justinianus non modo confirmavit, verum & abusum, qui irrepserat (nimirum, quod lege Anastasii non obstante, stipendia pro Exsequiis exiguntur) publicata Novella sua, quæ est LIX., corrigere voluit (47).

§. X. De Parabolanis.

XXVII. *Parabolani* quoque in antiqua Ecclesia, ceu Clerici habebantur. Theodosius junior tum eos expresse Clericos nominat, tum Episcopi jurisdictioni subjicit (48). Eorum

(47) *Justinianus Novella lxx.* Constantino piæ memoriæ nongenntis quinquaginta ergasteriis ex diversis corporibus felicissimæ hujus urbis sine tributis dante sanctissimæ majori Ecclesiæ: Anastasio vero p. m. reditum certum largiente per duas pragmaticas formas, quatenus quod ex ipso reditu aurum colligatur, proficiat ad ea, quæ dantur a Deo amabilibus œconomis his, qui ad hoc laborant: plurimi plerumque adierunt nos, dicentes non similiter causam procedere, neque sine mercede fieri defunctorum exsequias, sed exigi amare, & inveniri plurima foris nomina, & corpora, quæ etiam invitos exigunt lucentes, & cogunt dare non habentes, hæc omnia justum judicavimus competenti correctione digna facere &c.

(48) *Cod. Theodos. Lib. xvi. Tit. II. Leg. 42.* Quia inter cetera Alexandrinæ legationis inutilia, hoc etiam decretis scriptum est, ut reverendissimus Episcopus de Alexandrina civitate aliquos non exire (quod quidem terrore eorum, qui parabolani nuncupantur, legationi inferendum est) placet nostræ clementiæ, ut nihil commune clericis

rum Officium, uti patet ex quadam ejusdem Theodosii Lege *ibidem* Leg. 43. præcipue in eo erat, ut *debilium corpora curarent.*

XXVIII. Hunc Ordinem sub Constantino fuisse institutum probabilis conjectura suadet: tum profecto, quum peculiaria quædam christianæ caritatis officia primum pro studio pietatis sponte a fidelibus peracta, dein in ordinarium abierunt munus, ac certum hominum genus ad eadem præstanda speciatim fuerit delegatum. Ad nominis Etymon quod spectat, præ ceteris eruditorum sententiis. vero similior videtur Duareni, & Gothofredi opinio (49); nimirum quod vocati sint Parabolani, quia Παράβολον ἔργον *Rem periculossimam* tractabant, ministrando ægrotis, speciatim contagioso morbo, & gravi pestilentia correptis. Et sane quos Romani *Bestiarios* (idest *in Amphitheatro cum Bestiis certantes* vocabant, eosdem Græci Παρὰβόλους dicebant, uti patet ex Socrate (50): & Christianos, quod alacriter pro Christo vitam suam profunderent, generatim ab Ethnicis *Parabalanos* dictos fuisse alibi notavimus (51). Eodem igitur sensu hi veteris Ecclesiæ Clerici, quod in hoc obeundo munere vitam mortis periculo exponerent, inde probabiliter Parabolani dicti sunt.

§. XI.

rici cum publicis actibus, vel ad curiam pertinentibus habeant. *Gothofredus in hunc loc.* Sane clericorum eos numero fuisse, tum hujus legis principium, tum utraque hæc lex, & sequens sub hoc titulo collectæ ostendunt.

(49) *Duarenius de Ministr. & Benef. Lib. 1. cap. 19. Gothofred. Not. in Cod. Theodos. indic. Leg. 42.*

(50) *Socrates Lib. VII. cap. 22. Populus vociferari coepit: Cum fera bestia audax quidam parabolanus pugnet.*

(51) *Confer. Lib. 1. Part. I. cap. x. §. III. num. VIII. 10.*

§. XI. De singularibus quibusdam functionibus, quas Inferiores Clerici plerumque in Ecclesia obiere.

XXIX. Ac primo de Catechistæ munere, quo Catechumeni primis Religionis elementis instituebantur, & sic ad recipiendum Baptisma præparabantur. Eo Presbyteri aliquando, & Diaconi perfuncti sunt, uti ex Chrylostomo, & Augustino patet (52): interdum vero etiam Lectores, & alii inferiores Clerici; uti de Optato Lectore Cyprianus *Epistola XXIV. al. XXIX.* & de Origene non adhuc sacro aliquo Ecclesiastico Ordine insignito Eusebius *Lib. VI. cap. 3.* & Hieronymus *de Script. Eccles. in Origene* testantur. Ipsi quoque Episcopi nonnunquam Catechumenos baptismati proximos statuta aliqua die, plerumque Dominica Palmarum, publice in Ecclesia catechizabant: quod & quædam Ambrosii *Epistola*, & Theodori Lectoris *Collectanea* perspicue produnt. Verum de hoc capite redibit sermo, ubi de Catechumenis agemus.

XXX. Clemens Personatus in *Epistola ad Jacobum*, & Auctor *Constitutionum Apostol. Ecclesiam cum Navi*, & Clericos cum Nautis comparantes, Catechistas *nautologorum*, & *nastologorum* nomine donant (53). Et quidem
haud

(52) Chrysoft. Hom. XXI. ad Pop. Antioch. qua inscribitur Catechesis ad illuminandos, h. e. ad candidatos, quaque ab Chrysostomo habita est Antiochia, quum Presbyter esset.

Augustinus de catechiz. rudibus cap. I. memorat Deo gratias catechistem, qui erat Diaconus Carthaginiensis.

(53) Clemens *Epist. ad Jacobum* num. XIV. Adsimilentur proreta Episcopo, nauta Presbyteris, præfæcti laterum Diaconis, nautologi Catechistis.

Cotelerius Not. in Constit. Lib. II. cap. 57. scribit se in quadam Regis Galliarum Bibliotheca Manuscriptum inve-

haud secus ac *naustologi* vectores in navim recipiunt, cum illisque de naulo paciscuntur, ita Catechistæ Catechumenos instituentes eisdem admonebant, quænam ipsis præstandæ essent conditiones, nimirum Pœnitentia, Fides, Spes, Caritas &c. ut in Christianam navim, idest Ecclesiam, tuto conscendere possent.

XXXI. Num Catechistæ publice in Ecclesia docendi munus ubique habuerint jure heic quæri potest. Porro hac in re non eadem omnium Ecclesiarum disciplina fuisse videtur. Profecto Demetrius Episc. Alexandr. Alexandro Jerosolym. & Theoctisto. Cæsarensi crimini vertit, quod Origeni publice in Ecclesia concionandi facultatem impertierit, quum nondum Presbyter esset (54). Quod sane argumento est in Ecclesiis Palæstinæ quidem fuisse saltem aliquando Catechistis tributum publice in Ecclesia docere; haud vero in Ecclesiis Ægypti. Et sane loca quædam erant sic dicta *κατηχῆματα*, sive privata quædam auditoria, ubi Catechistæ Catechumenos instituebant, quæque
ad

invenisse, in quo eadem comparatio occurrit, & quidem ex Constitutionibus citata his verbis: Ex Constitutionibus. . . . Similis est Ecclesia navi, Rector navi, Rector navis Christus est, proreta Episcopus, nautæ presbyteri, præfetti laterum diaconi, naustologi lectorum, & ministrorum ordo.

(54) *Eusebius Lib. vi. cap. 19.* Palæstinam petiit, & Cæsareæ domicilium fixit; ubi etiam ab illius regionis Episcopis rogatus est, ut publice in Ecclesia differeret, & divinas scripturas, tamen nondum presbyter ordinatus, exponeret. Atque id manifestum fuerit vel ex iis, quæ Alexander Jerosolymorum, & Theoctistus Cæsarensis Episcopus ad Demetrium pro hujus facti defensione scribunt.

Valesius in hunc Eusebii locum sic commentatur: Hinc colligitur Origenem, qui catechetes fuerat Alexandria, in privato auditorio: non autem in Ecclesia catechumenos instituisse. Neque enim Alexandro & Theoctisto Episcopis id objiceret Demetrius, si Alexandria idem ab Origenis factum fuisset.

ad exteriora Ecclesiæ ædificia spectabant, uti *Lib. II.* fusius videbimus.

XXXII. Inter Ecclesiastica Officia erant quoque illa *Defensoris Pauperum, & Defensoris Ecclesiæ. Defensoris pauperum* munus in eo erat, ut si quis ex pauperibus, virginibus &c. ad Ecclesiam pertinentibus a divite quodam injuriam pateretur, vel opprimeretur, ei succurreret, & ad magistratus de adtribuendo illi jure adiret. Hac de re Synodi Carthaginiensis V. *Canon IX.* in hunc modum decernit: *Ab Imperatoribus universis visum est postulandum, propter adflictionem pauperum, quorum molestiis sine intermissione fatigatur Ecclesia, ut defensores eis adversus potentias divitum cum Episcoporum provisione delegentur.*

XXXIII. Tum *Defensoris Ecclesiæ* munia illa potissimum erant. 1. Ecclesiæ, vel cujusvis Ecclesiastici causam agendam suscipere, ubi quis ex Clericorum cœtu injuria affectus, vel oppressus a civili quodam judicio in integrum restitui opus haberet. Immo & ipsos quoque Imperatores adibant, si id causæ ratio postularet: uti ex *Lege* quadam *Arcadii, & Honorii* liquet (55).

2. Jura Legibus Imperatoriis Ecclesiæ concessa tueri, ac eorundem violatores coram magistratibus persequi: uti ex eadem *Lege.*

3. Per *Canonem* quendam *Concilii Chalcedonensis* potestate quoque instructi erant otiosos *Monachos, & Clericos* admonendi, qui sine venia, vel mandato *Episcopi sui* in regiam

(55) *Cod. Theodos. Lib. XVI. Tit. II. Leg. 38.* Privilegia, quæ Ecclesiis, & clericis legum decrevit auctoritas, hac quoque præceptione sancta, & inviolata permanere decernimus. . . . quæcunque ad Ecclesiam tantum pertinentia specialiter fuerint impetrata non per coronatos, id est clericos, ut recte explicat *Gothofredus* heic, sed ab advocatis eorum arbitrato, & judicibus innotescant, & fortiantur effectum.

giam Civitatem Constantinopolim commea-
bant: immo etiam vi inde expellere poterant,
& ad lares suos repetendos adigere, si admo-
niti nihilo fecius ibi commorari pergerent (56).

4. Copiatarum cura Defensoribus commissa
erat, tum ut ipsis prospicerent, tum ut ca-
verent, ne præter leges ipsorum munia, ac
reditus inde percepti administrarentur (57).

5. Tandem inquirebant in Clericos ad Ec-
clesiam pertinentes, num matutinæ pariter,
ac vespertinæ Liturgiæ interessent; & ad E-
piscopum referebant de iis, qui eam negle-
xissent (58). Atque istæc præcipua fuere in
veteri Ecclesia defensorum munia. Nulla
namque spiritali in Clericos potestate frue-
bantur.

XXXIV. Illud heic ex ordine videtur ex-
cutiendum *Defensores* ex Clericis ne semper
fuerint, an vero ex Laicis. Petavius semper
Laicos fuisse credit. At Morinus, & Gotho-
fredus probabilius existimant initio quidem
generatim Clericos fuisse; verum Sæculo V.
ineunte ex peculiaribus quibusdam rationibus
laicos constitui cœpisse (59): quod sane *Ca-*

non

(56) *Conc. Chalced. can. xxiii.* Quidam clerici, &
monachi . . . pervenientes ad urbem regiam Constantino-
politana in ea diutius immorantur . . . Decrevit sancta
Synodus, hujusmodi primo quidem per defensorem Con-
stantinopolitanæ sanctissimæ Ecclesiæ commoneri, ut egre-
diantur ab urbe regia. Quod si iisdem negotiis impuden-
ter insistant, etiam nolentes idem defensor expellat, ut
ad propria loca perveniant.

(57) *Justinianus Novella lix.* Quatenus, quod ex ipso
reditu colligitur aurum, proficiat ad ea, quæ dantur a
Deo amabilibus *Oeconomis* his, qui ad hoc laborant.

(58) *Justinianus Lib. 1. Tit. 111. Leg. 42.* Clericos
psillere jubemus, & ipsos inquiri ab Episcopis . . . &
ab eo, qui vocatur archos, vel exarchos, & ab *Ecdico*,
sive *Defensore* cujusque sanctissimæ Ecclesiæ, & eos, qui
inventi non fuerint inculpatè in liturgia perseverantes,
extra clerum constitui.

(59) *Petavius Not. in Epiph. Hæres. lxxi. num. 10.*

non LXIV. Concilii sic dicti Africani, & Epistola I. Zosimi indicare videntur (60): tandem etiam post Clericis haud semel idem officium fuisse commissum exempla plura confirmant, ac praecipue Joannis cujusdam Presbyteri, & Confessoris, cujus crebra occurrit mentio in priori Synodi Chalcedonensis Actione, & Joannis itidem Diaconi, & Defensoris, cujus meminit Theodorus Lector apud Damascenum (61).

XXXV. Quamvis antiquitus redituum Ecclesiasticorum cura ad Episcopum unice spectasset, qui in iisdem Clericis, vel pauperibus dispensandis Archidiaconi opera utebatur; at tamen quarto, & quinto saeculo reditibus auge-scentibus, atque Episcopo, ipsiusque Archidiacono gravioribus negotiis implicatis, Ministri in hunc finem *Oeconomorum Ecclesiae* nomine instituti sunt, quibus ea cura deman-data est. Verum in quibusdam Ecclesiis eo quoque concilio constitui coeperunt, ne Episcopis dissipatorum Ecclesiae redituum nomine a laicis, vel etiam a Clericis accusarentur: uti ex Fragmentis Concilii Tyrii, & ex Concilii Chalcedonensis *Canone XXVI.* colligitur

Morinus de Ordinat. Eccles. Exercit. xvi. cap. vi. num. 16. Gothofredus Not. in Cod. Theodof. Lib. xvi. Tit. II. Leg. 38.

(60) *Cont. Carthag. ann. ccccvii. in Cod. Afric. can. xcvii.* Petant a gloriosissimis Imperatoribus, ut dent facultatem *Defensores* constituendi *Scholasticos*, qui in actu sunt, vel in munere defensionis caussarum. *Ejusmodi Synodica petitioni satis fecit Honorius Imper. Leg. nuper producta* Not. 55. pag. 50.

Zosimus Pap. Epist. 1. cap. 3. Defensores Ecclesiae, qui ex laicis sunt, supra dicta observatione teneantur, si meruerint esse in ordine clericatus.

(61) *Cont. Chalced. Act. 1.* Joannes religiosissimus Presbyter, & Defensor. *Fragm. Theodor. Lectoris apud Damascenum Orat. III.* Edit. a Valesio pag. 583. Joannes quidam Diaconus, ac Defensor supra memorata Ecclesiae.

tur (62). Iidem hi Canones illud quoque disertis verbis præcipiunt, ut OEconomus ex Clero eligantur, quæ sane constans videtur fuisse Ecclesiæ praxis; uti ex Actis Concilii Ephesini, ex Liberato, Possidio, Socrate, aliisque manifesto evincitur (63).

XXXVI. Duo heic notanda. Primum: Speciatim Sede vacante OEconomus partes fuisse redituum Ecclesiæ curam gerere, ac prospicere, ut Episcopo eligendo integri reservarentur: Ita Concilium Chalced. *Can. XXV.* (64) Alterum: OEconomus communi Clericorum suffragio fuisse eligendos, quippe qui redituum ad universum Clerum pertinentium curam gererent. Hinc Theophilus Episcopus Alexandriæ in Epistolis suis (65) Canonicis de OEconomus Electione hæc habet: *Ut totius sacerdotalis Ordinis sententiâ alius renuntietur OEconomus, in quo Apollo Episcopus consentiat,*
ut.

(62) *Frag. Conc. Tyrii an. ccccxlviij. inserta Conc. Chalced. Act. ix.* Placuit Episcopo lbæ a nonnullis dissipatorum Ecclesiæ redituum nomine accusato ex propria voluntate promittere, quod de cetero secundum formam Antiochenæ maxime civitatis gubernarentur res per OEconomos ex clero ordinatos ab ejus religiofitate.

Eadem Syn. Chalced. can. xxiv. Placuit omnem Ecclesiam Episcorum habentem ex proprio clero OEconomum habere, ut nec sine testibus sit Ecclesiæ administratio, nec ideo res ejus dissipentur, & prebrum, & dedecus Sacerdotio inuratur.

(63) *Conc. Ephesin. Act. 1. A Charifio presbytero, & OEconomus Philadelphicæ. Liberatus Breviar. cap. xvi.* Cum quibus erat Joannes ex OEconomus presbyter factus Tabernicofis . . . factusque est iterum OEconomus habens causas omnium Ecclesiarum. *Possidius Vir. August. cap. xxiv.* Domus Ecclesiæ curam valentioribus clericis delegabar . . . ab eisdem domus præpositis cuncta accepta, & erogata notabantur. *Socrates Lib. vi. cap. 6.* Quum igitur clericos eos ordinasset, dispensationem rerum Ecclesiæ illis commisit &c.

(64) *Conc. Chalced. can. xxv.* Viduæ Ecclesiæ reditus apud Ecclesiæ OEconomum salvis custoditor.

(65) *Theoph. Alexandr. apud Bevereg. can. ix.*

ut bona Ecclesiæ in ea, quæ oportet, impendantur.

XXXVII. In Concilii Chalcedonensis *Canone II. Παπαμοναρίης Paramonarii* (alius ad Ecclesiam ipectantis ministri) occurrit mentio (65). In Ecclesia Romana olim Paramonarii iidem videntur fuisse, ac Mansionarii, sive Ostiarii, quum in vetusta Dionysii Exigui versione Παπαμοναρίης Canonis Chalcedonensis reddatur Mansionarius, & in lectione ad marginem explicetur per vocabulum *Ostiarius*. Tum Gregorius M. loquens de quodam Abundio Mansionario, Custodem Ecclesiæ eum adpellat: & alibi etiam Mansionarii officium dicit esse lampades, sive candelas Ecclesiæ accendere (67). Attamen Justello Παπαμοναρίης Paramonarius idem est, ac *Villicus*, sive *Actor possessionum*. Beveregius rerum Ecclesiasticarum administratorem reddit (68): quod ferme idem est. Quorum sententia Gothofredo, Vossio, Cujacio, aliisque viris doctis probatur. Ex ipsa nominis interpretatione elucet quodnam Παπαμοναρίης Paramonarii Officium fuerit.

XXXVIII. Leges Civiles aliquando mentionem injiciunt *Custodum Ecclesiarum*, & *Custodum locorum Sanctorum*: quos etli Scriptores aliquando confundant, Gothofredus (69) tamen inter eos distinguit; adeout Custodes Ec-

cle-

(66) *Conc. Chalced. can. II.* Si quis Episcopus . . . propter pecunias promoverit œconomum, vel defenforem, vel paramonarium &c.

(67) *S. Gregor. M. Dialog. Lib. III. cap. 35.* de Abundio mansionario Ecclesiæ beati Petri . . . *Custos Ecclesiæ* Abundius dictus est magnæ gravitatis, & humilitatis vir.

Idem Dialog. Lib. I. cap. 5. Constantius mansionarius quadam die dum in eadem Ecclesia oleum deesset, & unde lampades accenderet non haberet, omnes lampades Ecclesiæ implevit aqua.

(68) *Justellus Biblioth. Juris Canon. Tom. I. pag. 91.* Beveregius *Not. in Conc. Chalced. can. II. pag. 109*

(69) *Gothofredus Not. in Cod. Theodos. Lib. XVI. Tit. II. Leg. 26.*

clesiarum idem fuerint, ac *Ostiarum*, vel *Æditui*: Custodes vero locorum Sanctorum ea potissimum loca custodiverint, quæ specialiori *Locorum Sanctorum* titulo ornabantur; uti Bethlehemum, Golgotha, locus Sepulturæ Christi, Mons olearum &c. quæ, ut alibi videbimus, a Christianis quam frequentissime invasebantur.

XXXIX. Proxime ab his propter officii similitudinem commemorandi *Scevo-phylaces*, five ut alias vocantur, *κεμηλίων φύλακες*, *Custodes vasorum Sacrorum*, *utensilium*, & *rerum pretiosarum*, quæ in scriniis Ecclesiæ reposita servabantur. Ejusmodi officium plerumque Presbytero committebatur; uti ex Theodoro, Sozomeno aliisque constat (70). *Scevo-phylax* unum idemque videtur fuisse ac *Chartophylax*, quum Codicilli, & Archiva pars sacrorum Ecclesiæ scriniorum fuerint. Adhæc, observante Suicero (71), apud Photium unus idemque homo *Scevo-phylax*, & *Chartophylax* est. Ex recentioribus Ecclesiæ Gr. legibus *Chartophylax* seu *Supremus* sub Patriarcha Ecclesiasticus iudex sedet, vel potius Patriarchæ vices agit; uti ex Balsamone (72): quod sane ad Officium

(70) *Theodorus Lector. Lib. II.* Imperator Macedonium quendam Constantinopolitanæ Ecclesiæ Presbyterum, & vasorum custodem ad Episcopatum promovit.

Sozomenus Lib. v. cap. 8. Solus Theodorus Presbyter remansit in civitate, quem ille utpote *sacrorum vasorum custodem* &c.

(71) *Suicerus Thesaur. Tom. II.* *Σκευοφιλάξ*... *Σκευοφιλάξ* dictus, qui sacra Ecclesiæ vasa custodiebat... Dicebatur interdum & *χαρτοφιλάξ*. Unde iste Eulampius, ad quem Photius scripsit, alibi vocatur *χαρτοφιλάξ*.

(72) *Balsamon Not. in can. IX. Conc. Nican. II.* Qui pro tempore est *Chartophylax* sanctissimi tempore Patriarchæ, jura omnia, quæ ad eum pertinent, ut Episcopum, exercet: etenim excommunicat, animæ delicta corrigit, Diaconos, & sacerdotes ordinari permittit, sacrorum ministeriorum pittacia exponit, & quædam hujusmodi alia.

cium Scevo-phylacis non reperimus primis temporibus spectasse.

XL. Sequuntur Notarii, quos Latini Exceptores, Græci vero Οὐνογράφος, & Ταχυγράφος dicunt, quod per notas, & compendia, quæ eorum ministerium postularet, conscriberent. Primus eorum usus in eo videtur fuisse, ut ea exscriberent, quæ in Martyrum Examinatione, & Passione acciderent, quæque in Acta relata *Gesta Martyrum* adpellabantur. Jam vero quamvis jam inde ab Ecclesiæ incunabulis istiusmodi Officium iis, quorum sedulitas huic muneri obeundo par erat, fuerit concreditum, uti ex Ignatii, Polycarpi, aliorumque veterum Martyrum sinceris Actis adparet; attamen ex antiquissimo Romanorum Pontificum catalogo (73) Fabianum primum fuisse colligitur, qui publicum, & peculiare Notariorum munus instituerit. Jam vero seculis temporibus ad scribenda Conciliorum Acta sunt adhibiti; uti ex Eusebio, Socrate (74), aliisque manifestum est. Diaconi plerumque hoc munereungebantur, quibus unus e Presbyteris præficiebatur. Hinc in Actis Conciliorum Ephesini, & Chalcedonensis frequens *Aetii Diaconi, & Notarii, & Petri Presbyteri Alexandrini, & Primicerii Notariorum* occurrit mentio (75). Erat quoque aliud Notariorum genus, ii nempe, qui celebriorum Oratorum conciones excipientes describebant, quo pacto plures Chryso-stomi, & Attici Successoris
ejus

(73) *Catalogus Rom. Pontificum in Fabiano*: Hic fecit sex, vel septem subdiaconos, qui septem *notariis* imminerent, ut *gesta martyrum* fideliter colligerent.

(74) *Eusebius Lib. VII. cap. 30*, Hic *Malchion* adversus Paulum suscepta disputatione, excipientibus cuncta *notariis* (quæ quidem disputatione etiamnum exstat) &c.

Socrates Lib. II. cap. 30. Basilii in certamen descendit cum Photio *notariis* verba eorum excipientibus.

(75) *Conc. Ephesinum in Act. I. Conc. Chalcedonensis*.

ejus conciones conservatas esse ex Socrate alibi observavimus. Tandem etiam Episcopi suos privatos habebant Notarios, quos inter fuere Alexandro Athanasius, & Attico Proclus; uti de priore Sozomenus, de altero Socrates testantur (76).

XLI. Postremo occurrunt Apocrisarii, sive Responsales, quorum officium illud erat, ut in civitate Regia incolentes omnes Ecclesiarum, & Episcoporum suorum causas in aula Imperatoris agerent. Munus hoc tempore Constantini, vel non multo post institutum est. At quum frequentius Episcopi per seipsos proprias, vel Ecclesiarum suarum causas apud Imperatores tractarent, hinc pluribus veterum Conciliorum Canonibus sancitum fuit, (quod & Justinianus in *Novella VI. cap. 2.* firmavit), ut *Episcoporum nullus diu ab Ecclesia sua abesse audeat, nisi id per Imperialem jussionem fiat; at si quando propter Ecclesiasticam occasionem inciderit necessitas, hanc aut per Apocrisarios, aut per aliquos Clericos huc destinatos, aut OEconomos suos notam Imperio faciant.* Apocrisarii plerumque e Clericorum numero fuere, uti ex Liberato & Evagrio (77). Monasteria quoque suos habuisse Apocrisarios ex Justiniani *Novella LXXIX. cap. 1.* docemur: quorum munus erat Monasterii, vel cujusdam e Monachis procuratorum more causas agere; ubi ante Episcopum, cujus jurisdictioni suberant, in
jus

(76) *Sozomenus Lib. II. cap. 17.* Non multo post Athanasium in contubernium suum adscivit Alexander, eumque notarium deinceps habuit.

Socrates Lib. VII. cap. 41. Versabatur assidue cum Attico Episcopo Proclus, ejusdemque notarius fuit.

(77) *Liberatus Breviar. cap. XII.* Anatolius Diaconus, qui fuit Constantinopoli Apocrisarius Dioscorigi.

Evagrius Lib. IV. cap. 38. Euty chius, qui erat etiam tum Apocrisarius Episcopi Amasenorum Quod quum Justinianus intellexisset, Euty chium paulo post ad Pontificalem Urbis Regiæ Sedem promovit.

ius ire necessum esset, & hi nonnunquam etiam e Clericis eligebantur. Hinc in Concilio V. Generali Act. I. *Theonas Dei misericordia Presbyter, & Apocrisarius Monasterii Montis Sinaï* dicitur. Suicero observante Tom. II. *Successu temporis* quemvis Legatum Apocrisarium vocabant. Unde Nicetas in Manuele Comneno Lib. VI. *Missis ad Imperatorem Apocrisariis, rursus de Pace loquitur*. Et Isidorus Pelusiot. Ep. CXLIII. Lib. IV. *Quum venerandum mandatum... Præfecti magni Imperatoris nostri primum quidem per imperatorium Apocrisarium cognovissemus*. Igitur Imperatoris Legati *Apocrisarii* dicti sunt. Quod heic omnino fuit notandum, ne quis civilem, & Ecclesiasticam nominis *Apocrisarii* acceptiorem confundat.

XLII. Ultimo loco Hermeneutas recensere supervacaneum non erit, quorum Epiphanius, & Acta Procopii meminerunt (78): tradunt enim in quibusdam Ecclesiis *Hermeneutas*, sive Linguarum Interpretes inter Ecclesiæ ministros fuisse recensitos. Istoc officium in iis præcipue Ecclesiis obtinuisse videtur, ubi Populus diversas linguas loquebatur. Hermeneutæ enim Scripturarum Lectiones, Concionesque de alia in aliam linguam transferebant, ut percipi possent ab iis, qui ob linguæ inficitiam non intelligerent. Atque istæc de præcipuis Ecclesiasticis officiis Clericis plerumque in Ecclesia concreditis satis dicta sunt.

CA-

(78) *Epiphanius Exposit. Fidei num. XXI. Hermeneutæ linguam aliam in aliam tam in lectionibus, quam in concionibus transferunt.*

Acta Procopii apud Valesium Not. in Euseb. de Martyribus Palæst. cap. I. Ibi Ecclesiæ tria ministeria præbebat. Unum in legendi officio, alterum in Syri interpretatione sermonis, & tertium adversus Dæmones manus impositione consummans.

C A P U T I V.

De sacris Clericorum electionibus.

§. I. *In Clericorum Electionibus Cleri, Populi-
que Testimonium olim exquirebatur.*

I. **A**ntiquitus Episcopo Cleri, quin & populi testimonium exquirendum erat de natalibus, vita, conversatione, moribusque eorum, qui ordinandi erant, adeo ut penes plebem jus esset testimonium ferendi de Clerico sive ordinando, sive ab ordinatione rejiciendo. Ad rem S. Cyprianus Ep. LXVIII. *Coram omni Synagoga jubet Deus constitui Sacerdotem, idest instruit, & ostendit ordinationes Sacerdotales non nisi sub pepuli adstantis conscientia fieri oportere, ut plebe presente, vel detegantur malorum crimina, vel bonorum merita prædicentur.* Et Siricius Epist. ad Himerium Tarrac. cap. X. docet Diacono Presbyterium, vel Episcopatum dari, *si eum cleri, & plebis evocaverit electio.* Tum Augustinus, auctore Possidio in ejus Vita Cap. XXI. *In ordinandis Sacerdotibus, & Clericis consensum majorem christianorum, & consuetudinem Ecclesie sequendam esse arbitratus est.* Quinimmo ipsummet Augustinum, & Paulinum Nolanum, testimonio, atque adeo vi inflammatae plebis id petentis, summoque studio, & clamore flagitantis, presbyteros sacros fuisse narrat Possidius, & Paulinus (1). Porro

Tom. II. E Plebs

(1) *Possidius Vit. August. cap. IV.* Eum tenuerunt, & ut in talibus consuetum est, Episcopo ordinandum intulerunt, omnibus id uno consensu, & desiderio fieri perficique petentibus, magnoque studio, & clamore flagitantibus, ubertim eo flente. *Paulinus Epist. XXXV. inter Epistolas Augustini*: A Lampadio apud Barcinonam in Hispania per vim inflammata subito plebis sacros.

Plebs suum testimonium dabat per voces Ἀξίος *dignus est*, Ἀνάξιος *indignus est*. Constit. sic dictæ Apost. , Eusebius, Ambrosius, Augustinus, alique (2). Hæc Christianæ Ecclesiæ consuetudo ipsis etiam Rom. Ethnicis Imperatoribus adeo probata est, ut non dubitarent illam laudibus extollere, atque in civilium magistratum electione sibi imitandam proponere. Id de Alexandro Severo testatur Lampridius: *Vit. Alex. Sev. cap. 45.* (3).

II. Porro ejusmodi testimonium deinde loco cleri, & plebis, ut præstaret Archidiaconus, usus invaluit (4 : Qua de re Archidiaconi præcipue partes erant in ordinandorum institutione, examinatione, & ad Episcopum præsentatione.

§. II.

(2) *Constitutiones Apostolica Lib. VIII. cap. 4.* Qui inter reliquos præcipuus est interroget Presbyterium, ac plebem, an ipse est, quem in Præsidentem postulant. Et illis aduentibus iterum roget, an ab omnibus testimonium habeat quod *dignus sit ἄξιός τις* . . . Quumque universi pariter . . . testificati fuerint talem eum esse . . . rursus tertio sciscitentur, *an vero dignus sit et ἄξιός ἐστίν* ministerio, ut in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum, atque iis tertio adfidentibus *dignum esse* a cunctis petatur signum adfensionis, & alacriter dantes audiantur: &c.

Eusebius Lib. VI. cap. 29. Permotus populus, ac divino spiritu incitatus summa cum alacritate uno consensu simul omnis exclamare cœpit *dignum esse*.

Ambrosius de Dignit. Sacerd. cap. V. In ordinationibus eorum clamant, & dicunt: *Dignus es: & justus es*.

Augustinus Epist. CX. Dignus, & justus est, dictum est vicies.

(3) *Confer Part. I. cap. XXI. Not. 7.*

(4) *Conc. Carthaginiense IV. can. IX.* Postquam ab Archidiacono instructus fuerit, qualiter in Domo Dei debeat conversari, *ad suggestionem Archidiaconi* tradat ei Episcopus &c.

§. II. De qualitatibus, quas in Ordinandis Primitiva Ecclesia requisivit, ac primo de Fide, & Moribus.

III. Quæ de Persona eligenda electoribus, & consecratoribus disquisitiones instituendæ erant, ad hæc tria genera referri possunt; disquirebatur enim, vel de Fide, vel de Moribus, vel de Conditione ejus in societate civili. In Fidem, & Mores exactissime inquirebatur: tum de externo quoque statu, & conditione disquisitionem peculiarem antiquorum temporum Ratio postulabat.

IV. Ac primo ad fidem quod spectat, vel eligentes publicum de Personæ electæ orthodoxia testimonium exhibebant, vel ipse electus ad quæstiones de Fide sibi propositas respondebat, vel certis fidei capitibus, ubi ordinandi essent, subscribebant. Triplicem hanc Fidei probandæ rationem habemus partim ex Concilio Carthaginensi IV., partim vero ex Legibus Justiniani (5).

E 2

V. At

(5) Concilium Carthaginense IV. can. I. formulam quandam exhibet, qua plures ab Episcopo ordinando proponendæ interrogationes præscribuntur fidei symbolum præcibue spectantes, ac doctrinas contra notissimas hæreses tum quidam adhuc serpentes directas: Qui Episcopus ordinandus est, antea examinetur, si natura sit prudens, si docilis, si moribus temperatus . . . si in lege Domini sit instructus, si in scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus &c. Et Justinianus Novell. CXXXVII. cap. 2. præcipit, ut quoties opus fuerit Episcopum ordinari Clerici, & optimates Civitatis super tribus personis decreta faciant, propositis sacrosanctis Evangeliiis, periculo suarum animarum dicentes in ipsis Decretis, quia neque propter aliquam donationem . . . sed scientes eos rectæ, & catholicæ fidei, & honestæ esse vitæ. Tum ibidem decernit exigi etiam ante omnia ab eo Episcopo, qui ordinandus est, libellum ejus propria subscriptione complectentem quæ ad rectam ejus fidem pertinent.

V. At inquiet fortasse quispiam: Synesium Episcopum esse constitutum, quum dogma de resurrectione, aliaque doctrinae Christianae capita se non posse credere palam profiteretur. Profecto scribit Evagrius *Lib. I. cap. 15.* Christianus Synesio persuasisse, ut *salutare regenerationis lavacrum preciperet, & sacerdotii jugum subiret, tametsi resurrectionis doctrinam nondum suscepisset.* Tum ipse Synesius *Epist. CV.* ad Evoptium fratrem suum scribit: *Scis philosophiam cum plerisque ex pervulgatis istis decretis pugnare. Etenim nunquam profecto mihi persuadeo animam origine esse posteriorem corpore Tritam illam, ac decantatam resurrectionem sacrum quidpiam, atque arcanum ἱερὸν τι καὶ ἀπόκρυπτον arbitror: longeque absum ab vulgi comprobandis opinionibus . . . Sed si ad Episcopale munus vocer; nolo ementiri dogmata. Horum Deum, horum homines testes facio.*

VI. Verum Baronius *ad ann. CCCCX. num. 5.* Habertus *Archier. pag. 500.* alique etiam ex Heterodoxis censent ejusmodi Synesii professionem simulatam fuisse ad impediendum, quominus Episcopus ordinaretur. At contra Valesius in *Notis ad indicatum Evagrii locum,* & Petavius *Vit. Synesii pag. 4.* censent verosimilius esse Synesium suam, quam in animo habebat, sententiam proposuisse; postea vero ab Theophilo, aliisque doctis viris persuasum ab ea discessisse, antequam Episcopus fieret. Verum quacunque ratione libeat Theophili in Synesii ordinatione servatam œconomiam excusare, profecto ejusmodi exemplum prorsus singulare est nulla unquam imitatione expressum, quum ex perpetua Ecclesiae consuetudine in Episcopo ordinando orthodoxia nunquam requisita non sit. Fortasse Theophilus, ob admirabiles virtutes, & excellentes animi

mi dotes, quibus Synesius ornabatur in eam spem adductus est, fore ut per manuum impositionem falsas illas exueret opiniones: quæ sane spes eventu ad irritum haud cecidisse videtur. Subneçtit enim ibidem Evagrius; *Rede omnino conjicientes, ad reliquas ejus viri virtutes ista accessura, quum divina gratia nihil imperfectum habere sustineat. Nec spes eos fefellit.*

VII. Deinde in mores inquirebatur, dum generatim ii soli eligebantur, quos Plebs universa nosset, adeoque de ipsis testimonium posset dicere. Tertullianus Apolog. Cap. XXXIX. *President apud nos probati quique Seniores honorem istum non pretio, sed testimonio adepti.* Et Cyprianus Epist. LXVIII. al. LXVII. *Episcopus deligatur plebe presente, quæ singulorum vitam plenissime novit, & uniuscujusque actum de ejus conversatione perspexit.* Hinc 1. Nullus Peregrinus in extranea Ecclesia ordinari poterat. Synodus Illib. Can. XXIV. ita statuit. *Eo quod Peregrinorum minime sit cognita vita, placuit ad Clerum non esse promovendos in alienis provinciis.* Si a casibus quibusdam extraordinariis discesseris, eadem regula generatim obtinuit: uti ex Optato Milev. (6): & ex quadam Honorii Imp. Constitutione (7) adparet.

2. Neque ullus, qui publicam in Ecclesia Pœnitentiam egisset. Homines enim malefi-

E 3 cos,

(6) Optatus Milev. Lib. I. Quid est hoc, quod pars vestra in urbe Roma Episcopum civem habere non potuit? Quid est, quod toti Afri, & peregrini in illa civitate sibi successisse noscuntur? Nunquid nos aliquem adduximus Hispanum, aut Gallum, aut nos ordinavimus ignorantibus peregrinum?

(7) Cod. Theodos. Lib. XVI. Tit. II. Leg. 33. Clerici non ex aliqua possessione, vel vico, sed ex eo, ubi Ecclesiam esse constitierit, ordinentur.

eos, & sceleratos, licet hi veniam impetrassent, & ad communionem rursus admissi essent, attamen ad clerum provehere consultum non videbatur: quin immo ab Ordinibus, & Officiis Ecclesiasticis arcebantur. Istanc generalem fuisse Ecclesiæ praxin innumera probant antiqua Ecclesiæ monumenta; ac præsertim Siricii, & Innocentii I. Epistolæ, tum Arelatensis II. Carthag. IV. Toletani I. aliorumque veterum Conciliorum Canones (8). Josephus Binghamus *Originum Ecclesiastic. Lib. IV. cap. 3.* contendit publicam duntaxat Pœnitentiam, haud vero privatam, homines ad recipiendos Ordines inhabiles reddidisse, quippe quod illa, non vero ista publicam quandam relinquebat infamiæ notam, quæ homines minus dignos constituebat, qui Clero adscriberentur. Idque probare contendit ex Canone quodam Concilii Gerundensis (9). At vero illud heic omnino animadvertendum: scilicet indicatum Canonem nonnisi de iis intelligendum, qui nullo gravi canonico crimine irretiti, duntaxat pietatis, sive christianæ humilitatis causa ægritudinis languore depressi pœnitentiam petierint, ac acceperint. Id ipsius Canonis verba indicare videntur, & pluribus demonstrat Albaspinæus *Observationum Lib. I. Observ. 34.*

3. Ho-

(8) *Siricius. Epist. I. ad Himer. Tarrac. cap. 14. Innocentius I. Epist. XXII. cap. 3. Concilium Arelat. II. can. XXV. Carthagin. IV. can. LXVIII. Toletanum I. can. II. Porro hæc, & alia idem disciplinæ caput spectantia monumenta producendi opportunior Lib. III. locus erit, ubi de Irregularitatibus agemus.*

(9) *Concilium Gerundense in Catalonia can. 9. Qui ægritudinis languore depressus pœnitentiæ benedictionem, quam viaticum deputamus, per communionem acceperit & postmodum convalescens caput pœnitentiæ in Ecclesia publice non subdiderit, si prohibitis vitiis non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.*

3. Homicidæ præsertim, Adulteri, & qui tempore persecutionis fidem abnegaverint ad Sacra Ministeria promoveri non poterant, licet publicam Pœnitentiam non egissent (10). Atque adeo si promoti fuissent, removebantur, sive sponte suum crimen profiterentur, sive ab aliis convicti fuissent. Quin etiam Synodus Neo-Cæsarensis *Can. VIII.* ulterius progressa decernit: *Si alicujus uxor, quum esset laicus, adulterata fuisse convicta fuerit, is non potest ad Ministerium accedere: sin autem etiam post Ordinationem adulterata fuerit, debet eam dimittere: quod si cobabiter, non potest sibi commissum ministerium exsequi.* Quod vero spectat ad crimen lapsus, & sacrficationis tempore persecutionis, profecto ejusmodi criminosis ex perpetua, & universali Ecclesiæ disciplina nunquam patuisse ad Ordines aditum probant diserta Origenis, Cypriani, Athanasii, aliorumque veterum testimonia (11). Si

E. 4.

vero

(10) *Canon Apost. XLI.* Si adversus fidelem aliqua accusatio intendatur, ut fornicationis, vel adulterii, vel alicujus alius prohibita actionis, & convictus fuerit, ad clerum ne promoveatur. *Conc. Nicanum can. II.* Si presbyter, qui corpore prius peccaverat, promotus fuerit, & si ante ordinationem peccasse confessus fuerit, ne offerat. *Conc. Illiber. can. XXX.* Subdiaconos eos ordinari non debere, qui in adolescentia sua fuerint mœchati; eo quod postmodum per subreptionem ad altiorem gradum promoveantur; vel si qui sunt in præteritum ordinati, amoveantur.

(11) *Origenes contra Celsum Lib. III.* Resipiscentes, haud secus quam redivivos recipiunt tandem post longiorem melioris mentis adprobationem, ea tamen conditione, ut *quoniam lapsi sunt*, excludantur in posterum ab omnibus dignitatibus, & magistratibus ecclesiasticis.

Athanasius Epist. ad Rufinianum: Idipsum heic, & ubique placuit, nimirum ut iis, qui lapsi sunt, si impietatis fuerint præfetti, venia concedatur, si resipiscant, nec detur tamen locus in clero.

Cyprianus Epist. LXXIII. al. LXXII. Ejusmodi homines lapsos ad pœnitentiam quidem agendam posse admitti, ab ordinatione autem cleri, atque sacerdotali honore prohiberi.

vero per ignorantiam promoti fuissent, simul atque eorundem lapsus dignosceretur, ab altaris Ministerio arcendi erant (12).

4. Eidem disciplinæ obnoxii quoque erant Fœderatores, ac homines seditiosi (13), ac tandem qui sibimetipsis aliquod corporis sui membrum voluntarie prætruncassent. Ita Canones Apostolici, ac Synodus Nicæna (14). Eadem lege ii etiam obstringebantur, qui ex quodam vel pietatis, vel vitandæ fornicationis studio sese exsecuissent (15). Quo errore Origenis animum aliquando fuisse occupatum tradunt Eusebius, & Epiphanius (16). Tum Augustinus *de Hæres. Cap. XXXVII.* quosdam obcuri nominis hæreticos memorat sic dictos Valesios qui, *Et seipfos castrabant, Et hospites suos, hoc modo existimantes Deo se debere servire.* At vero a Clericali honore haud excludebantur 1. qui fortassis eunuchinati essent. 2. qui a persecutorum crudelitate membro aliquo orbatii essent. 3. qui in periculosiore quodam morbo ex medico præscripto sibi *im-*
me-

(12) *Conc. Nicænum can. X.* Quicumque ex iis, qui lapsi sunt, vel per ignorantiam, vel scientibus iis, qui promoverunt, ordinati sunt, hoc ecclesiastico canoni non præjudicat. Ii enim cogniti deponuntur.

(13) *Conc. Carthaginense IV. can. LXVII.* *Seditionarios* nunquam ordinandos Clericos, sicut nec *usurarios*; nec injuriarum suarum ultores.

(14) *Canon Apostolicus XXI.* Qui seipsum mutilaverit, ne sit clericus: est sui homicida, & Dei opificii hostis.

Conc. Nicænum can. I. Si qui quum esset sanus, seipsum exsecuit, eum etiam in clero examinatum cessare convenit, & deinceps nullum talem oportet promoveri.

(15) *Conc. Arelat. II. can. VII.* Hos, qui se carnali vitio repugnare neicientes abscindunt, ad clerum pervenire non posse.

Gennadius de Eccl. Dogmat. cap. LXXI. Neque eum ordinandum, qui semetipsum quolibet corporis sui membro indignatione aliqua vel iusto, injuste timore superatus truncaverit.

(16) *Eusebius Lib. VI. cap. 8.* & *Epiphanius Hæres. LIV. num. 3.*

medicabile vulnus ense recidi siverint, ne pars sincera traheretur (17).

VIII. Verum illud heic in primis oportet animadvertere, crimina tantummodo post baptismum perpetrata impedimento fuisse, ne quis ad Ecclesiasticos Ordines proveheretur. Omnia namque crimina ante baptismum admitta, immo & ea, in quæ dum catechumenus esset, quis incidere, lavacro baptismatis ita depurgata credebantur, ut in istac morum disquisitione, quæ Ordinationi præibat, omnino condonarentur. Ita Concilium Ancyranum (18). Quod & Augustini exemplum confirmat, cui tempore Ordinationis sua vitia nunquam exprobrata fuere, quia baptismum ejus antecesserant. Verum heic rursus observandum Ordinationem fuisse denegatam tum iis, qui baptismum tantum clinicorum, sive in lectulo, morbo, vel alia necessitate urgente, receperant, dum ad illud maturius potuissent admitti, at sua negligentia tandiu distulerint: ita Concilium Neocæsareense (19): tum quoque iis, qui ab hæreticis baptizati essent: namque in sinum Ecclesiæ ubi rediissent, in Clerum ordinarie non admittebantur. Ita Concilium Illiber. & Innocentius I. (20). Fatentur

E 5

dum

(17) *Can. Apostol. LXXVI.* Si quis vel oculo orbatus, vel femore oblaesus, Episcopatu autem dignus sit, fiat.

Conc. Nicæn. can. I. Si quis a medicis in morbo excusus, vel a barbaris exsectus est, is in clero maneat.

(18) *Conc. Ancyranum can. XII.* Eos, qui ante baptismum sacrificaverunt, & postea baptizari sunt, visum est ad ordines promoveri, ut qui abluti sint.

(19) *Conc. Neocæsar. can. XII.* Si quis ægotans fuerit baptizatus, non potest in presbyterium evehi. Fides enim ejus non est ex instituto, sed ex necessitate: nisi forte propter consequens ejus studium, & fidem, hominumque raritatem talis possit admitti.

(20) *Conc. Illiber. can. LI.* Ex omni hæresi, qui ad nos fidelis venerit, minime est ad clerum promovendus;

vel

dum tamen est Patres Nicænos hac lege Novatianos exemisse (21); tum Patres Africanos eandem gratiam Donatistis indulgisse (22). Quod sane bono pacis factum est, & ut hæretici facilius ad Ecclesiæ unitatem pertraherentur.

IX. Postremo saltem ad superiores Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus ordines neminem promovere licebat, qui omnes suos domesticos ad Ecclesiæ Catholicæ communionem non perduxisset. Id in Concilio Carthag. III. *Can. XVIII.* sancitum occurrit: *Ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi non ordinentur priusquam omnes, qui sunt in domo eorum, Christianos Catholicos fecerint.* Profecto Apostolus I. ad *Timoth. V.* jam scripserat: *Si quis suorum, & maxime domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior.* Ejusmodi regula adeo æquitati conformis visa est, ut Julianus pro suo Christianis sese opponendi studio paganis sacerdotibus eandem injunxerit. Etenim in *Epist. ad Arfacium Galatiæ Sacerdotem* apud Sozomenum *Lib. V. cap. 16.* ipsum Arfacium monet, *ut a Sacerdotali Ministerio removeret, qui cum uxoribus, liberis, & familiis suis ad Deos non accederent.*

S. III. *De Disquisitione, quæ in externam hominum in Societate civili conditionem instituebatur.*

X. Quædam vitæ genera, quæ cum Officiis Clericorum plerumque consistere non poterant, homines ab Ordinationis privilegio excludebant.

vel si qui sunt in præteritum ordinati, sine dubio deponentur. *Eadem habet Inn. centius* I. *Epist. XXII. num. 4.*

(21) *Conc. Nicænum can. VIII.*

(22) *Codex. Can. Eccles. Africanæ can. XLVHL. & LVHL.*

bant. Ac 1. ejusmodi erant omnia illa munera, quæ sub generali Romanæ militiæ nomine comprehendebantur. Namque, uti notant Gothofredus, & Valesius (23), apud Romanos omne officium, & obsequium publicum *militia* dicebatur. Hinc triplex apud ipsos militiæ genus. Prior, & honoratissima *Palatina*: eorum scilicet, qui in palatio militabant. Altera *Castrensis*, sive *armata*. Tertia *cobortalis*, sive *togata*: nimirum Præfectorum, Præsidum, Advocatorum, Curialium, aliorumque, qui in publico aliquo officio sive Urbano, sive Municipali pro Patria militarent. Quinimmo Canones Ordinationem quoque eorum prohibent, qui post baptismum milites aliquando fuissent, licet militiæ cingulum jam abjecissent, eo quod fortassis manus suas cruore infecerint. Ita Innocentius I. & Concilium Tolet. I. (24).

2. Servi, nisi suorum Patronorum consensus accesserit; ita Canones Apostolici, & Concilium Toletanum I. (25). Tum neque Liberti ad clerum admittendi; præsertim quum eorum *Patroni de sæculo fuerint*, sive

E. 6 gen-

(23) Gothofred. Comm. in Cod. Theod. Lib. XII. Tit. 1. Leg. 63. Valesius Not. in Sozomen. Lib. V. cap. 4.

(24) Innocentius I. Epist. II. ad Vitricium Rothom. cap. 2. Si quis post remissionem peccatorum cingulum militiæ sæcularis habuerit, ad clericatum omnino admitti non debet. Idem præscribit Epist. XXIII. cap. 4. & 6.

Conc. Tolet. I. can. VIII. Si quis post baptismum militaverit, chlamydem sumserit, aut cingulum: etiam si graviora non admisit, si ad clerum admittitur fuerit, Diaconi non accipiat dignitatem.

(25) Canon Apostolicus LXXXI. Servos in clerum proveli non permittimus ad eorum, qui possident, molestiam. Si quando autem etiam dignus servus visus sit... & Domini concesserint, ac liberaverint, & adibus emiserint, fiat.

Conc. Tolet. I. can. X. Clericos, si quidem obligati sint, vel pro æquatione, vel de genere alicujus domus, non ordinandos, nisi probatum fuerit, & patroni consensus accesserit.

gentiles: ita *Canon Illiber. LXXX. (26)*. Cujus prohibitionis rationem dat *Albaspinæus* in eundem *Canonem*. Merito, inquit, cavebant ne liberti, quorum Patroni erant gentiles, ordinarentur, nam ab eis fabriles, aut officiales operas exigere poterant Patroni, quas soliti erant stipulari, quum eos libertate donarent, tenebanturque liberti non solum Patronis eas præstare, sed aliis etiam, quibus eæ locatæ essent. At indignum ejusmodi operis, pistoriis puta, aut fabrilibus Clericos distrabi &c. Quinimmo ex *Legum Imperialium præscripto Servi*, qui suæ conditionis jugum declinantes, ad *Ecelesiasticum se ordinem transfulerint*, exceptis *Episcopis, & Presbyteris*, ad *Domini jura* recedere cogebantur, dummodo non in eodem officio annum trigesimum transegerint. Ita *Valentinianus III. Novella XII. (27)*.

3. Præterea & ii, qui *Collegio* cuidam *Opificum* ad operam suam *Reipublicæ* præstandam adscripti erant, nisi prius veniam a *Collegio, & a Principe*, sub quo ministerium susceperant, nacti essent. Ita *Synodus Aurelianensis, & Leges Imperiales Theodosii Junioris, Valentiniiani III. aliorumque Imperatorum*, quas collectas dabimus, quum de *Personali Clericorum Immunitate* sermo redibit.

4. *Procuratores* quoque, & *Pupillorum Auctores*, antequam eorum administratio, & *Officium* perfecte expirasset (28).

5. Tan-

(26) *Conc. Illiber. can. LXXX.* Prohibendum est, ut liberti, quorum patroni in sæculo fuerint, ad clerum provehantur.

(27) *Valentinianus. III. Novell. XII. ad Calcem Cod. Theodos.*

(28) *Conc. Carthag. I. can. IX.* Recte statutum est, ut obnoxii alienis negotiis non ordinentur.

5. Tandem Digami, & quidem ex Præscripto Apostoli ad Timotheum scribentis: *Unius Uxoris virum.*

XI. Verum quum non una esse queat hujsce Apostolicæ Sententiæ significatio, hinc recte quæritur, quid illa heic sonet. Non desunt quidem, qui censeant non nullos ex antiquis Patribus, ac præcipue Theodoretum, & Chrysostrum (29), locum Apostoli de iis solum intellexisse, qui plures una uxores eodem simul tempore apud se haberent. Porro Chrysostrum, & Theodoretum testimonia si adcuratius perpendantur, illud non efferunt, sed tantummodo secundas nuptias haud damnandas docent. At vulgo omnes ferme antiqui Patres, & Interpretes de iis sunt interpretati, qui post baptismum duas duxerint, etsi legitimo, & successivo matrimonio alteram post alteram sibi adjunxerunt. Ita Origenes, Tertullianus, Ambrosius, Hieronymus, Epiphanius, &c. ac omnia, quæ in illam Apostoli sententiam commentata sunt, Concilia (30).

Quin-

(29.) *Chrysostrum* Hom. X. in 1. ad Timoth. cap. III. Unius Uxoris virum. Non hoc veluti sanciens dixit, quasi non liceat absque uxore Episcopum fieri: sed ejus rei modum constituens. Judæis quippe licitum erat etiam secundo matrimonio jungi, & duas itidem simul habere uxores: honorabiles enim nuptiæ. Quidam vero hoc ita intelligunt, ut scilicet ad Episcopatum is adsumatur, qui unius fuerit uxoris vir.

Theodoretus in eundem Apostoli locum: Olim consueverant & græci, & judæi cum duabus, & tribus & pluribus etiam uxoribus simul jungi lege matrimonii. Quin nunc etiam nonnulli, tametsi leges imperatoris prohibeant, duas simul uxores ducere, rem habent cum concubinis, & meretricibus. Dixerunt ergo, divinum Apostolum dixisse, eum, qui cum una sola uxore pudice cohabitavit, dignum esse, qui ordinetur Episcopus. Neque enim secundum, inquit, rejecit matrimonium.

(30.) *Origenes* Hom. XVII. in Lucam: Neque Episcopus, nec Presbyter, nec Diaconus, nec Vidua *Diaconissa* potest esse digamus. *Tertullianus* de Pœnit. cap. IX. Apud nos unius matrimonii esse oportet, qui adleguntur. Usque adeo.

Quinimmo Tertullianus, Innocentius I., Sircius, alique veteres quibusdam Episcopis crimini vertunt, quod priorem interpretationem sectarentur, eosdemque *Apostolos insultantes* dicunt (31).

XII. Igitur Apostolicæ sententiæ is sensus est: Non sit bigamus, seu nunquam inierit, ne successive quidem, alteras nuptias: Unam tantum feminam expertus fuerint. Constitutiones Apostolicæ *Lib. VI. cap. 17.* diserte dicunt: *Episcopos, Presbyteros, Diaconos omnino unius uxoris viros monogamus debere constitui, siue vivant eorum uxores, siue decesserint.* Tum Chrysostronus ipse in eadem videtur fuisse sententia. Etenim in *Epist. ad Timoth. Hom. X.* scri-

adæo memini digamos loco ejectos. *Eadem habet Lib. I. ad Uxor. cap. 7. Ambrosius de Officiis Lib. I. cap. 1.* Etiam ante baptismum iterato conjugio ad electionem muneris, & ordinationis prerogativam impedimenta generantur *Gr. Hieronymus. Epist. II. ad Nepotianum*: Prædicator continentia nuptias ne conciliet. Qui de monogamia sacerdos est, quare viduam hortatur, ut digama sit. *Et Epist. XI. ad Geront.* Considera, quod vidua non eligatur, nisi unius viri uxor; & nos putamus sacerdotum hoc tantum esse privilegium, ut non admittatur ad altare nisi qui unam habuerit uxorem. *Epiphanius Exposit. Fidei num. XXI.* Secundis nuptiis implicitus in Ecclesia ad Sacerdotium non admittitur. *Conc. Agath. can. 1.* Placuit de bigamis, aut internuptarum maritis, quamquam aliud Patrum statuta decreverint, ut qui hac usque ordinati sunt, habita miseratione, presbyterii, vel Diaconatus nomen tantum obtineant: officium vero presbyteri consecrandi, & ministrandi hujusmodi Diaconus non presumat. *Conc. Carthag. IV. can. LXIX.* Simili sententiæ subjacebit Episcopus, qui sciens ordinaverit clericum eum, qui viduam, aut repudiatam uxorem habuit, aut secundam.

(31) *Tertullianus de Monogamia cap. XII.* Quot enim, & digami præsent apud vos, insultantes Apostolo. *Sircius Epist. I. ad Himer. Tarrac. cap. 8.* Apostolus unius uxoris virum tam Sacerdotem, quam Diaconum fieri debere mandavit: Quæ omnia ita a vestrarum regionum despicuntur Episcopis, quasi in contrarium magis fuerint constituta. *Eadem habet Innocentius I. Epist. XXII. ad Episc. Macedonia cap. 1.*

scribit: Si quis uxorem duxit, sollicitus est, que sunt mundi. Episcopus hujusmodi sollicitudine tangi minime convenit: quomodo superior dicit: Unius uxoris virum? Quidam illum, qui post uxoris obitum constituitur Episcopus, significasse intelligunt. Alioqui licet eum, qui uxorem habeat, quasi non habentem esse. Tunc nempe rite istud concessit pro tempore, ac pro rei natura, que tunc inerat.

XIII. Profecto secundæ nuptiæ apud omnes gentes minus honoratæ, alicubi & pœnis nonnullis coercitæ sunt. Confer Titulum Codicis Justinian. de secundis Nuptiis. Id etiam testantur Chrysostomus *Serm. de Virginibus cap. 32.* & ad *Viduam*; & Hieronymus ad *Æriam*. (32). Legibus etiam Ecclesiasticis adversus nuptias iterantes pœnæ sancitæ sunt (33). Neque vero Christiani in ulla laudis parte cedere debebant Gentibus, apud quarum multas ad feminina Sacerdotia non admittæ, nisi univiræ, testibus Tertull. & Hieronymo (34). Hinc factum est, ut unius matrimonii esse oporteret eos, qui adlegebantur in ordinem Sacerdotalem: teste Tertulliano, qui

(32) Apud Mattheum Polum. Critic. Sac. Synop. Comm. in Epist. I. ad Timoth. cap. 3.

(33) Syn. Neocæsarensis can. III. De his, qui in plures nuptias inciderunt, tempus quidem prælitutum manifestum est; sed conversatio eorum, & siles tempus abbreviat. Et can. VII. Ne presbyter in nuptiis ejus, qui digamus efficitur, convivetur. Quum enim requiratur pœnitentiam digamus, quis erit Presbyter, qui eo quod sit convivio acceptus, nuptiis adsentiatur? Porro, uti recte observat doctiss. Baronius, ad annum CCCXIII. num. 91. Bigamis pœnitentia aliqua imposta est: Non quod secundum matrimonium contrahendo peccent, sed quod ipsam ipsi incontinentiam manifestant, & Bigamiam, que in humana infirmitatis remedium instituta est, licentius usurpent.

(34) Apud Matth. Polum. ibidem.

qui tum alibi, tum præcipue in Lib. de Monogamia, eos, qui in Clero sunt, monogamie jugo ab Apostolo adstrictos ait.

XIV. In Canonibus Apostolicis *Can. XVI.* in hunc modum decernitur: *Qui post baptismum duabus implicatus fuerit nuptiis, aut concubinam habuit: is Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut denique in consortio sacerdotali esse non potest.* Uni illud μετὰ τὸ Βάπτισμα dubio procul ex consuetudine illarum Ecclesiarum additum est, quæ nuptias ante baptismum admissas nolebant venire in calculum. Itaque tales, qui vidui ante baptismum facti, nuptias fecerint, interdum ad clerum admissos, præsertim apud Græcos, mox videbimus.

XV. Sequenti Apostolico Canone scilicet *XVI.* statuitur: *Qui viduam duxit, aut ejectam, vel meretricem.... Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconus, aut denique ex consortio sacerdotali esse non potest.* Profecto paria sunt facere aliquid, aut alteri ut faciat causam dare. Itaque διγαμους æquatur, qui feminam fecit διγαμου. Confer Basilium *can. X. Ad Amphiloebium,* & *Novellam Justiniani XXIII. & XXXVII.*

XVI. Jam vero gravis inde exoritur quæstio: num scilicet digamus habendus sit, atque adeo ad ordines promoveri non possit is, qui duas quidem Uxores habuerit; at vero alteram ante, alteram vero post acceptum baptismum. Ut vero ejusmodi quæstio facilius, feliciusque explicetur animadvertendum in antecessum prorsus cenfeo duplicem veteribus in Apostolica sententia agnitam rationem. 1. *Moralem,* quia digamus incontinentiæ suspicionem habet. 2. *Mythicam,* ad quam præcipue videtur Paulus respexisse, quia Episcopus

pus gerit vices Christi, qui unicam tantum sponfam habet, ideoque digamus Christum repræsentare haud videtur.

XVII. Porro Patres Græci priorem potius rationem, sive moralem, quam alteram, sive mysticam præ oculis habentes in ea videntur fuisse sententia, scilicet Decretum Apostoli, *unius uxoris virum* requirentis, de eo prorsus intelligendum, qui post baptismum unam duntaxat habuit, licet alteram ante baptismum habuerit: eo quod per baptismum omnis macula contracta deleatur; atque e veteri novus homo regeneretur.

XVIII. Id patet tum ex modo laudato can. Apostolico XVI. *Qui post sanctum baptismum duobus conjugii fuerit implicitus, vel habuerit concubinam, non potest esse Episcopus &c.* In quo Canone tum incontinentiæ, ejusve suspicionis potius ratio habetur, quam duobus conjugii implicitus cum habente concubinam conferatur; tum quoque haud obscure innuitur conjugium ante baptismum initum nullo esse impedimento, cur quis ad Clerum promoveatur. Unde Balsamon in hunc Canonem sic commentatus est: *Eum, qui post sanctum baptismum digamus fuerit, vel fornicatus sit, prohibet Canon fieri Episcopum, vel sacerdotale quidquam exercere. Quæ enim ante baptismum admissa sunt omnis generis peccata prætermittit, quum factum sit novum opus sola gratia Sancti Spiritus.*

XIX. Id clarius elucet ex altero etiam nuper laudato Apost. Canone: *Qui viduam duxit, vel ejetam, vel meretricem, vel servam, vel mimam, seu scenicam, non potest esse Episcopus, vel Presbyter, vel Diaconus, vel omnino ex numero Sacerdotali.* Profecto interdicti istoc canone contenti incontinentiam, ejusve suspicionem præcipue *συνουχ* fuisse manifestum videtur.

detur. Sanctus Hieronymus, qui diu in Oriente vixit, & cum Græcis frequenter versatus est, huic sententiæ adhæsisse videtur (35).

XX. At vero Patres latini potius mysticam, quam moralem Apostolicæ sententiæ interpretationem inspicientes, crediderunt Apostolum non incontinentiam, at vero ipsam nuptiarum iterationem præcipue respexisse: unde ex Occidentalis Ecclesiæ praxi ad sacerdotium haud provehendus, qui fuerit duabus nuptiis implicitus, licet priores ante baptismum inierit. Ejusmodi fuisse Latinorum Patrum sententiam, & universalem, antiquissimamque Occidentalis Ecclesiæ consuetudinem dubitandum haud est (36).

§. IV.

(35) *S. Hieronymus in Epist. ad Tit.* Quod autem ait, *unius uxoris vir*, sic intelligere debemus, ut non omnem monogamum digamum putemus esse meliorem, sed quod is possit ad monogamiam, & continentiam cohortari, qui sui exemplum præferat in docendo. . . . Multi supersticiosius magis, quam verius etiam eos, qui quum gentiles fuerint, & unam uxorem habuerint, qua missa post baptismum Christi alteram duxerint, putant in Sacerdotio non legendos: quum utique si hoc observandum sit, illi magis ab Episcopatu arceri debeant, qui vagam per meretrices ante exercentes libidinem, unam regenerati uxorem acceperint. Eadem habet in *Epist. LXXXIII. ad Oceanum*.

(36) *Innocentius I. Epist. ad Vitricium Episc. Rothomagensis cap. 6.* Ac ne ab aliquibus existimetur, ante baptismum si forte quis accepit uxorem, & ea de sæculo recedente, alteram duxerit, in baptismo esse dimissum, satis errat a regula; quia in baptismo peccata remittuntur, non acceptarum uxorum numerus aboletur.

Tum S. Augustinus Lib. de Bono Conjugali cap. XVIII. Propterea sacramentum nuptiarum temporis nostri sic ad unum maritum, & unam uxorem redactum est, ut dispensatorem Ecclesiæ non liceat ordinari, nisi *unius uxoris virum*. Quod acutius intellexerunt, qui nec eum, qui catechumenus, vel paganus habuerit alteram, ordinandum esse censuerunt: Rationem addunt: *De Sacramento enim agitur, non de peccato: nam in Baptismo peccata omnia dimittuntur. Sed qui dixit: Si acceperis uxorem non peccasti, & si nupserit non peccavit, & quod vult faciat, non peccat, si nubat, satis declaravit, nuprias nullum esse peccatum.* Propter Sacramenti sanctitatem sicuti femina etiam.

§. IV. De Ordinationibus Simoniacis.

XXI. In id semper veteres illi, ac sanctissimi Ecclesie Episcopi maximo studio incubuerunt, ut in ordinatione omnes prorsus illicitae, ac iniquae artes evitarentur: ac praesertim ambitio, & Simonia, quae tunc *impia ex Christo nundinatio* dicebatur (37). Tribus prioribus Ecclesie saeculis, quum martyrismum quasi res esset Episcopatu adnexa, haud magna adversus Simoniacos leges ferendi necessitas fuit; at secutis temporibus frequenter in Conciliis Canones edere oportuit, tum adversus Episcopos propter pecunias ordinationes facientes, aut ad Ecclesiastica ministeria promoventes: tum adversus eos, qui obliquas, ac sinistras hasce artes ad ingerendum se in Ordines, aut Ecclesiastica Officia adhibuissent.

XXII. Adversus ejusmodi *Gratie Christi nundinatores*, ut in Epistola Alexandri Episcopi Alexandrini dicuntur, plerumque depositionis.

etiamsi catechumena fuerit vitata, non potest post baptismum inter Dei virgines consecrari; ita non absurdum, cum, qui excessit uxorum numerum singularem, non peccatum aliquod commisisse; sed *normam* quandam *Sacramenti* amisisse, non ad vitae bonae meritum sed ad ordinationis Ecclesiasticae signaculum, necessariam. *Quae sit haec Sacramenti norma deus explicat*: Ac per hoc plures uxores antiquorum Patrum significaverunt futuras nostras ex omnibus gentibus Ecclesias *uni viro* subditas Christo, ita noster Antistes unius uxoris vir significat ex omnibus gentibus *unitatem* uni viro subditam Christo. . . . Sicut ergo Sacramentum pluralium nuptiarum illius temporis significat multitudinem futuram Deo subjectam in terrenis omnibus gentibus: sic Sacramentum nuptiarum singularium nostri temporis significat unitatem omnium nostrum subjectam Deo futuram in una caelesti civitate. *Eadem prorsus habet S. Ambrosius Epist. LXXXII. ad Vercellens. Confer. Notam 30. pag. 109.*

(37) *Epist. Alexandri Alexandr. apud Theodoret. Lib. I. cap. 4.* Isti vero impiam illius ex Christo nundinationem cernentes, non amplius Ecclesiae subjacere voluerunt.

nis, & a proprio gradu abjectionis, si Clerici fuerint; si autem laici, vel monachi, anathematis pœnam statuunt Canones; ac præcipue Chalcedonensis II. Aurelianensis III. Bracarenensis III. &c. (38), & Apostolicus XXIX. cujus hæc sunt verba. *Si quis Episcopus secularibus Principibus usus per eos Ecclesiam adeptus sit, deponatur, & segregetur, & omnes, qui illi communicant.*

XXIII. Audiendus omnino Justinianus, qui Lege quadam decrevit, ut quoties opus fuerit Episcopum ordinari *clerici, & primates civitatis, cujus futurus sit Episcopus, mox in tribus personis decreta faciant, propositisque eis sacrosanctis Evangeliiis periculo suarum animarum dicant, quod neque propter aliquam promissionem, aut amicitiam, aut quamlibet aliam causam.... hos elegerint.* Et alia ejusdem Imperatoris lege, tum hæc eadem firmatur Constitutio, tum quoque jubetur, *jurandum suscipere eum, qui ordinatur, per divinas scripturas, quod neque posthac daturus sit, vel ordinanti ipsum, vel his, qui sacra pro eo suffragia fecerunt, vel alii cuiquam ordinationis ipso faciendæ nomine: quibus dictis lex statim subnectit. Si quis autem præter*

(38) *Conc. Chalced. can. II.* Si quis per pecuniam fecerit ordinationem, & sub pretio redegerit gratiam, que non potest vendi, ordinaveritque per pecuniam Episcopum, Presbyterum, aut Diaconum, aut quemlibet ex his, qui numerantur in Clero, aut promoverit per pecuniam Dispensatorem, aut Defensorem, aut quemque, qui subiectus est Regule *Κανόνι*, pro sui turpissimi lucri commodo proprii gradus periculo subiacebit: & qui ordinatus est nihil ex hac ordinatione, aut promotione proficiat; sed sit alienus ab ea dignitate, quam pecuniis qualiterat. Si quis vero mediator tam emptibus, et nefandis datis, vel acceptis extiterit, Clericus gradu decedat, Laicus, & Monachus anathematizetur. *Eadem habent Concil. Aurelianensia II. can. III. & V. can. X. Turonicum II. can. XXVI. Bracarense III. can. III. &c.*

ter memoratam observationem Episcopus ordinetur, jubemus, & ipsum omnibus modis Episcopatu dejici, & eum qui contra talem observationem eum ordinare ausus fuerit. Profecto hi Ecclesiæ Canones, ac Imperatoriæ leges evidenter demonstrant, quam vere Severus Sulpitius, inter tempora persecutionum, & tempora tranquillitatis Ecclesiæ discrimen adsignans, scribat: *Certatim gloria in certamina ruebatur, multoque avidius tum martyria gloriosis mortibus quærebantur, quam nunc Episcopatus pravis ambitionibus adpetuntur* (39).

§. V. De Regulis, quas Episcopi in Ordinatione servare tenebantur.

XXIV. Prior ea erat, quæ in Synodo III. Carthaginensi statuta est: nimirum ut Episcopis, & Clericis, qui ordinandi essent, prius ab Ordinationibus suis Conciliorum Decreta eorum auribus inculcarentur, ne se deinde aliquid ipsorum auctoritati adversum fecisse pœniteret (40). Istæ sane regula tacitum involvebat promissum, fore ut ordinatus Canones sibi prælectos observaret. Sed majoris securitatis gratia deinceps in explicitum promissum res abiit. Atque inde procul dubio orta videtur illa obedientiæ professio, & jussurandum a Catholicis Episcopis S. Petro Apostolo præstandum, quo Generalium Conciliorum Decreta se observaturos pollicentur (41).

XXV.

(39) *Severus Sulpitius Hist. Lib. II.*

(40) *Codex Africanus can. XVIII.* Placuit, ut ordinatis Episcopis, & Clericis prius ab ordinatoribus suis placita Conciliorum auribus eorum inculcentur, ne se aliquid contra statuta Concilii fecisse pœniteat.

(41) *Baronius ad annum DCCCLXIX. Liber Diurnus Rom. Pontificum apud Garnerium.*

XXV. Secundo: Nullus, nisi ad certam quandam Ecclesiam designatus ordinari poterat, nec libertas ei, ubicunque vellet ministrandi, relinquebatur ad devitanda diversa incommoda, quæ ex hac libertate oboriri solebant. Hanc vetustam Ecclesiæ consuetudinem Canone firmavit Concilium Chalcedonense (42). Clerici ita ordinati *Locales* apud Latinos dicebantur: hinc Synodus Valentiniæ in Hispania celebratum can. VI. *quemquam ordinari prohibet, qui localem se futurum primitus non sponderit.* Profecto Paulinus Episc. VI. de se ipse testatur: *Ea conditione, inquit, in Barcinonensi Ecclesia consecrari adductus sum, ut ipsi Ecclesiæ non adligarer, in sacerdotium tantum Domini, non in locum Ecclesiæ dedicatus.* Tum Hieronymus Episcopum Antiochenum ipsum ordinare volentem sic est adlocutus: *Si sic presbyterium tribuis, ut monachum non auferas: tu videris de iudicio tuo. Sin autem sub nomine Presbyteri tollis mihi, propter quod seculum dereliqui, ego habeo, quod semper habui.* Demum Barse, & Eulogius Edessæ monachi, Sozomeno auctore *Lib. VI. cap. 34.* & Macedonius Syrus Anachoreta eadem conditione Episcopi ordinati sunt, ut nulli essent Ecclesiæ adligati, sed in suis Monasteriis sacerdotalia munia exercerent. Porro ejusmodi exceptiones inveniuntur quidem in Veteri Historia, at oppido raræ, & nonnisi extraordinariis occasionibus admixtæ; adeo

(42) *Conc. Chalcedon. can. VI.* Nullum absolute ordinari convenit, nec Presbyterum, nec Diaconum, nec omnino aliquem eorum, qui sunt in Ordine Ecclesiastico, nisi specialiter in Ecclesia civitatis, vel pagi, vel martyrio, vel monasterio is, qui ordinatur, designetur. Eos autem, qui absolute ordinantur, decrevit sancta Synodus irritam, ac invalidam habere ejusmodi manuum impositionem, ac nunquam exercere, ac operari posse ad ejus, qui ordinavit, injuriam.

adeo veteres Episcopi in eo canone servando adcurati fuere.

XXVI. Tertia Regula ea erat, qua omnino vetabantur Episcopi Clericos, qui ad aliam spectarent Ecclesiam, sine suorum Episcoporum consensu ordinare, vel in suam admittere Ecclesiam. Hæc Regula adeo severe in Conciliorum Decretis statuta est, ut irritæ istiusmodi Ordinationes pronuntiarentur. Ita Synodi Nicæna, Sardicensis, Arelatensis II. &c. (43). Adhæc in Ecclesiis Africanis neque laicos ad alias Ecclesias spectantes cuicui Episcopo ordinare licebat: Ita Synodus Carthag. I. cap. V. (44). Tantummodo Episcopo Carthaginensi, ceu totius Africae Primate, permissum erat, unde voluerit, Clericum ordinare (45). Verum hæc exceptio Regulam in reliquis omnibus Africanis Ecclesiis servandam firmabat.

XXVII. Quarto: Nulli Episcopo facultas erat in aliena Diocesi quempiam ordinare. Ita Canones sic dicti Apostolici: tum & Concilia Antiochenum, Constantinopolitanum, & Ephesinum (46). Hinc quum Epiphanius Diaconum

(43) *Concilium Nicænum can. XVI.* Si ausus fuerit quicumque eum, qui ad alium pertinet, surripere, & in Ecclesia ordinare, non consentiente proprio Episcopo a quo recessit, qui in canone censetur, irrita sit ordinatio.

Concilium Sardicense Can. XV. Si quis Episcopus ex aliena parochia velit alienum ministrum sine consensu proprii Episcopi in aliquo gradu constituere, irrita, & infirma ejusmodi constitutio existimetur. *Eadem habent Conc. Chalced. Can. XX. Arausicanum I. Can. VIII. Arelatense II. Can. XIII. &c.*

(44) *Conc. Carthag. I. can. V.* Non debere clericum alienum ab aliquo suscipi sine litteris Episcopi sui, neque apud se retinere; nec laicum usurpare sibi de plebe aliena, ut eum ordinet sine conscientia ejus Episcopi, de cujus plebe est.

(45) *Codex Can. Africanorum, Ut Carthaginensi Episcopo, unde voluerit, clericum liceat ordinare.*

(46) *Canon Apostolic. XXXV.* Ne quis Episcopus audeat extra suos fines facere ordinationes in urbibus, & pagis
 ei non

conum in Chrysoftomi Diœcesi ordinasset, Chrysoftomus sic eum per Epistolas est adfatus: *Multa contra Regulas agis, o Epiphani, qui primum quidem in Ecclesiis sub dispositione mea constitutis ordinationem feceris.* Eandem Regulam etiam in Africanis Ecclesiis vuisse testis est Augustinus (47). Verum heic notandum aliquando Episcopos sanctissimos necessitate, maxima Ecclesiæ utilitate, aut extraordinaria quadam occasione id ferente, in quacunque mundi parte Clericos ordinasse, alioſve Officii Episcopalis actus exercuisse. Istuc Athanasius, & Eusebius Samosatensis hæresis Arianæ longe lateque dominantis tempore præstitere: ut *Part. I. cap. XIII. §. II.* jam vidimus.

§. VI. *De Sollemnibus Ordinationis temporibus.*

XXVIII. Ac primo illud quæri posse videtur, num Ecclesia tribus prioribus Sæculis statuta Ordinationis tempora habuerit, uti nunc habet. Hac de re nihil certi ex antiquis monumentis hauriri potest. Episcopi namque ex Canonum Præscripto eligebantur, & ordinabantur statim ac Ecclesiæ vacarent. Tum Presbyteri, Diaconi, aliique inferiores Clerici fortassis quovis tempore ordinibus initiabantur, prout res Ecclesiæ exegisset. Cyprianus

ei non subjectis. Eadem habent Concilium Constantino-
litanum can. II. Ephesinum Actione VII. in Decretis de
Episc. Cypri, Antiochenum can. XXII. Eodem Antioche-
no Canone pena etiam sancitur in Episcopos in ejusmodi
legem impingentes: Si quis autem, inquiunt Patres An-
tiocheni, tale quid ausus fuerit, infirma sit ordinatio, &
ipse a Synodo puniatur.

(47) *Augustinus Epist. CCXXV.* Dicebam ego ... nec a
promissi fide me posse dimoveri, nec ab alio Episcopo Ec-
clesiæ mihi tradita, nisi me interrogante, ac permitte-
nte posse ordinari.

nus namque Aurelium Lectorem Kalendis Decembris, & Optatum Hypodiamonum mense Augusto ordinavit (48): tum Paulinus die Nativitatis Domini memoriæ sacro Presbyter est ordinatus (49). Pontificale quidem Romanum sub nomine Damasi in Romana Provincia Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum Ordinationes semper mense Decembris factas memorat: verum præter quam quod hujus Libri fides multo recentioris ævi est, quam inscriptio fert, nec ulla ratione priorum sæculorum Historiæ innititur, illud tantummodo probat Liber hic unum fixum ordinationis tempus Romæ fuisse, non quatuor.

XXIX. Igitur vero similis videtur nonnisi post quartum Sæculum Quatuor anni tempora Ordinationibus fuisse statuta. Præterea eodem sæculo quarto primum dies Dominicus, aliique sollempniores dies festi Ordinationibus præstituti sunt; quum antea quolibet Hebdomadis die indiscriminatim celebratæ fuerint; solidissimis argumentis, exemplisque contra Papebrochium demonstravit eruditus Pagius (50). Igitur de consuetudine quarto duntaxat Sæculo introducta intelligendus est S. Leo, ubi scribit ordinationes alio quam Dominico die factas Canonibus, ac Patrum traditioni esse contrarias (51); in quo aliquid immutasse videtur Gelasius, qui non longe post S. Leonem vixit; ubi in *Epistola IX.* ad Episcopos Lucaniæ sic statuit: *Ordinationes Presbyterorum, & Diaconorum nisi certis temporibus, & diebus exerceri non debent quarti mensis*
 Tom. II. F jeju-

(48) *Personius* Annal. Cyprian. anno CCL. num. 15. & 20.

(49) *Paulinus* Epist. VI. ad Severum.

(50) *Pagius* Critic. in Baronium ann. LXVII. num. 14.

(51) *S. Leo* Epist. LXXXI. ad Dioscorum cap. 1.

jejunio, septimi, & decimi, sed & etiam quadragesimalis initii, ac mediana quadragesima die, Sabbati jejunio circa vesperam noverint celebrandas. In qua Decreti sui parte singularis videtur fuisse Gelasius. Etenim antiquissima illa fuit Ecclesiæ Regula, ut Ordinationes durante cultu Dei matutino peragerentur. Hinc inter alia, quæ Novatiano objecta fuere, illud fuit, quod hora decima, sive quarta pomeridiana, eaque minus canonica ordinatus fuerit (52). Tum Concilium Laodic. *can. V.* Ordinationes non sub conspectu Audientium, & Catechumenorum, sed tempore oblationis celebrandas jubet. Cujus rei illa idonea reddi posse ratio videtur, nimirum, ut ordinatus vel consecrare, vel participare sacram Eucharistiam posset. Profecto de Macedonio Anachoreta, & de Pauliniano fratre Hieronymi testantur Theodoretus, & Epiphanius, eosdem tempore mystici sacrificii fuisse Presbyteros consecratos (53).

§. VII. *De Coactis, & Iteratis Ordinationibus.*

XXX. Etsi prioribus Ecclesiæ sæculis non defuerint, qui officia Ecclesiastica pravis ambitionibus adpeterent; erant tamen, qui non minori studio illa aversabantur. Hi plerumque illata vi ad ordinationem trahebantur. Et sane antiquitus nihil populo erat usitatus, quam homines vi corripere, invitosque Episcopo exhibere ordinandos. Istuc Nepotiano, Martino

(52) *Cornelius Papa* Epist. ab Fabianum apud *Eusebium Lib. VI. cap. 43.* A quibusdam sui simillimis, quod ad id comparaverat, inclusos hora decima temulentos, & crapula oppressos, adumbrata quadam, & inani manuum impositione Episcopatum sibi tradere per vim coegit.

(53) *Theodoret. Hist. Relig. Cap. XIII. Epiphani. Epist. ad Joann. Jerosolym.*

tino Turonensi, Macedonio Anachoretæ Antiocheno, Augustino, Paulino Nolano, Pauliniano fratri Hieronymi accidisse antiquissima probant Ecclesiæ monumenta (54). Neque preces, & obsecrationes quascunque ad ordinationem avertendam funderent, locum ul- lum habebant, nisi interposito jurejurando pu- blice contradicerent. In hoc enim casu tan- tummodo libertati suæ relinquebantur, nec adversus tam sollemnem contradictionem ordi- nandi erant. Hinc quidam Basilii Canon sic habet: *Qui jurarunt se ordinationem non ad- missuros; si eam detrectent, non cogentur peje- rare* (55). Atque istuc in causa fuisse vide- tur, cur Epiphanius Paulinianum Hieronymi fratrem ordinare volens, ipsum per multos Diaconos apprehendi jussit, & teneri os ejus, ne forte, ut ipsemet scribit Epiphanius ibi- dem, liberari se cupiens, adjuraret nos per no- men Christi; & primum Diaconum ordinavi- mus, proponentes ei timorem Dei, & compel- lentes, ut ministraret.... Quum ministraret in sanctis Sacrificiis, rursus eum ingenti difficul- tate tento ore ejus ordinavimus presbyterum.

XXXI. Verum illa consuetudo invitos trahen- di ad ordinationem postmodum canonibus pro- hibita fuit. Hinc Simplicius Papa privationem potestatis ordinandi minuitus est Joanni Epi- scopo Ravennatensi, qui tale quid commiserat (56). Et Concilium Aurelianense III. Canone

F 2

VII.

(54) Hieronym. Epist. III. Epitaph. Nepotian. Sulpitius Sever. Vita S. Martini Lib. 1. Theoret. Hist. Relig. cap. XIII. Possidius Vita Augustini cap. IV. Paulinus Epist. XXXV. inter Epist. Augustini, Epiphanius Epist. ad Joan. Jerosolym.

(55) Basilii Epist. Canonica ad Amphilocho.

(56) Simplicius Epist. II. ad Joan. Ravenn. Denuntia- mus, quod si posthac quidquam tale præsumas, & ali- quem seu Episcopum, seu Presbyterum, seu Diaconum invitum facere credideris, ordinationes tibi Ravennatis Ecclesiæ, vel Emilienfis noveris auferendas.

VII. sic decrevit: *Episcopus, qui invitum, vel reluctantem præsumpsisset ordinare, annuali pœnitentiæ subditus missas facere non præsumat.*

XXXII. Heic notandum eos, qui inviti dicuntur ad Ordines promoti, non fuisse omnino reluctantes, ac perpetuo constantissime contradicentes: sed demisse de se sentientes a populo adprehensos, & nihil ea de re cogitantes raptos, oblatosque Episcopis, quibus tandem sponte adqueverint. Ad rem Augustinus: *Multi; ut Episcopatum suscipiant, tenentur inviti, perducuntur, includuntur, patiuntur tanta, quæ nolunt, donec eis adsit voluntas suscipiendi operis boni.* Et de Pauliniano scribit ipsemet Epiphanius ibidem: *Valde quidem obnitebatur indignum se esse contestans. Vix ergo compulimus eum, & persuadere potuimus testimoniis Scripturarum, & persuasione mandatorum Dei.* Vide repugnantiam ex humilitate ortam: vide humilitatem persuasionibus tandem cedentem.

XXXIII. Illud heic recte quæritur, num Ordinationes ab Episcopis hæreticis, aut schismaticis in Ecclesia peractæ, fuerint aliquando iteratæ. Tertio Ecclesiæ seculo, qui baptismum ab hæreticis collatum validum negabant, majori vi eorundem ordinationibus virtutem abjudicabant (57). Verum illa semper videtur fuisse magis recepta Ecclesiæ sententia hæreticorum Ordinationes validas esse habendas (58); namque eo duntaxat sensu irritæ aliquan-

(57) *Canon Apost. LXVII.* Si quis Episcopus, vel Presbyter, aut Diaconus secundam ordinationem ab alio susceperint, deponatur & ipse, & qui ordinavit.

(58) *Concilium Carthag. III. can. XXXVIII.* Illud suggerimus mandatum nobis, quod etiam in Capuensi plenaria Synodo videtur statutum: Non liceat fieri rebaptizationes, & reordinationes, & translationes Episcoporum.

quando dictæ sunt, quod ii, qui eas susceperint, ab altaris ministerio arcebantur, nisi Ecclesiæ utilitas, necessitasve id requireret, ut in iisdem officiis, & honoribus reciperentur, quibus antea ornati fuissent. Quod Novatianis Synodum Nicænam, ac Donatistis Collationem Carthaginensem indulgisse alibi notavimus. Verum de hoc capite fusius agemus *Lib. III.*

E X C U R S U S.

De Cœlibatu Clericorum.

I. **O**pportuna heic sese offert occasio, ut pauca, veluti Appendicis loco, de Clericorum cœlibatu subnectamus. Qua in re illud primo constat, Sacerdotibus Christianis convenire quam quod maxime, ut cœlibatum, vel saltem continentiam profiteantur. Purissima namque hostia, quam suis manibus quotidie offerunt, atque adeo participant, aliisque participandam tradunt, ejusmodi vitæ rationem omnino postulare videtur. Ad rem Origenes *Hom. XXIII. in Num. Videtur mihi, quod illius est solius offerre sacrificium indefinens, qui indefinenti, & perpetuæ se devoverit castitati.*

II. Tum Apostoli sacerdotio vel virginitatem conjunxerunt, vel perpetuæ castitatis professionem. Filius namque Dei, qui *σσιουδως substantialiter* Puritas est, quique de Virgine matre nasci voluit, Apostolos suos, atque eorundem successores puritatis suæ certo quodam

F 3

dam

Angustinus contr. Parmen. Lib. II. cap. 13. Utrumque Baptismus, & Ordo Sacramentum est, & quadam consecratione utrumque homini datur, illud quum baptizatur, istud quum ordinatur; ideoque in Ecclesia Catholica utrumque non licet iterari.

Theodoretus Hist. Relig. cap. XIII. Fieri non potest, ut bis eadem fiat manuum impositio.

dam modo voluit eſſe conſortes. Atque hinc Hieron. Apol. contra Jovinianum: *Chriſtus virgo, virgo Maria, utriusque ſexus virginitatem dedicavere. Apoſtoli, vel virgines, vel poſt nuptias continentes . . . adſumpti in Apoſtolatum reliquerunt officium conjugale.* Profecto Sacerdotalis ordinationis *σπαγῆς* character potiori, quam Apoſtolatus, jure puritatis candorem requirit.

III. Quamobrem primis ſæculis, licet clericis continentiæ lex indicta non fuerit, conſuetudine tamen, moribusque, jam obtinebat, ut ad ſacros promoti ordines, ab ipsis, quas legitimo antea ſibi matrimonio uxores conjunxerant, abſtinerent. Id patet tum ex nuper indicata Origenis auctoritate, tum ex Hieron. Lib. adverſus Jovinianum: *Quid facient, inquit, Orientis Eccleſiæ? quid Ægypti, & Sedis Apoſtolicæ, quæ aut Virgines clericos accipiunt aut continentes, aut ſi uxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt . . . Si laicus, & quicumque iſdelis orare non poteſt niſi careat officio conjugali: Sacerdoti, cui ſemper pro populo offerenda ſunt ſacrificia, ſemper orandum eſt. Si ſemper orandum eſt, ergo ſemper cavendum matrimonio.* Tum denique vel maxime ex Eusebio, & Epiphanio (1), qui tanquam de diſciplina

uni-

(1) Eusebius *Demonſtr. Evangelic. Lib. IX. cap. 9.* Doctores, ac Prædicatores verbi divini maxime in præſentia, ut melioribus ſtudiis vacent liberius, ſejunctus a re uxoria victus adamatur: velut iis, qui divina, & incorporea ſobole propaganda occupati teneantur; & non minus, neque duorum liberorum, ſed acervatim innumera bilis multitudinis educationem, ſanctamque diſciplinam, ac reliquæ inſtituendæ vitæ curam ſuſceperint. Illis, qui ſacrati ſunt τοῖς ἱερωμένοις, atque in Dei miniſterio, cultuque occupati, continere deinceps ſeipſos convenit a commercio uxoris.

Epiphanius *Expoſit. fidei num. XXI.* Sacerdotium ex Virginitate ordine præcipue conſtat, aut ſi minus ex vir-

gâr

universe jandiu in Ecclesia servata loquuntur, qua Episcopi, & Presbyteri, ut melioribus studiis vacarent liberius, uxorios amores posthabebant, quippe qui divinæ, & incorporeæ soboli procreandæ destinati essent. Tum Sæculo IV. ejusmodi consuetudo adeo invaluit, ut Epiphanius eandem ab Apostolico instituto originem ducere crediderit, ac in suis Operibus plus vice simplici indicaverit (2). Quod sane de consuetudine jam inde ab apostolica ætate in Ecclesiam inducta recte intelligas. Igitur moribus antiquissimis, atque adeo etiam Apostolicis ea viguit in Ecclesia disciplina, ut Episcopi, Presbyteri, & Diaconi perpetuam servarent continentiam.

IV. Quod vero per illud temporis Sacerdotes continentiaæ fibula nullo Apostolico, vel Ecclesiastico præcepto fuerint obstricti pluribus constat.

I. Ex eo, quod hujusce legis nulla mentio occurrat in Canonibus veterum Conciliorum.

F 4

2. Quin-

ginibus, certe ex Monachis, aut si minus e Monachorum ordine, ex his creari Sacerdotes solent, quia a suis uxori- bus continent, aut secundum unas nuptias in viduitate versantur.

(2) Epiphanius *Hæres. XLIX. num. 7.* Quam Sacerdotalia Christus munera, & ornamenta cum illis, qui post unas nuptias continentiam servaverint, aut in virginitate perstiterint, communicanda esse veluti in exemplari monstraverit. Id quod Apostoli deinde honeste, & religiose decreverunt per Ecclesiasticam Sacerdotii regulam: τὴν ἐκκλησιαστικὴν κανόνα τῆς ἰρσοσύνης.

Tum *hæresi LIX. n. 4.* Quin eum, qui adhuc in matrimonio degit, ac liberis dat operam, tamen unius sit uxoris vir, nequaquam tamen ad Diaconi, Presbyteri, Episcopi, aut Hypodiaconi ordinem admittit Ecclesia. Sed eum duntaxat, qui ab unius uxoris consuetudine sese continerit, aut ea sit orbatus: quod in illis locis præcipue fit, ubi Ecclesiastici Canones accurate servantur.

2. Quinimmo licet antiquæ Synodi haud semel occasionem habuerint hujusce legis indicandæ; nunquam tamen præstitere. Sic Concilium Nicænum *can. III.* quo decernit non licere his, qui in clero sunt, *συνασάντες sub-introductas* habere mulieres. Gangrense *can. IV.* ubi illos damnat, qui docent abstinendum ab oblatione Presbyteri conjugati. Neocæsareense *can. I.* quo depositionis pœna in Presbyteros, qui uxores acceperint, animadvertendum sancitur; tum *can. VIII.* quo Clerici cum suis uxoribus cohabitare non prohibentur, dummodo adulterium illæ non admiserint; eas enim tunc dimittere jubentur. Atque adeo Concilium Ancyranum *can. X.* Diaconis etiam post ordinationem uxores accipere permittit, *ubi in ipsa ordinatione testati sunt, & dixerunt, oportere se uxores ducere, quum non possint sic manere.* Profecto si quod Apostolicum, vel Ecclesiasticum de Clericorum cœlibatu præceptum traditum fuisset, qui fieret, ut Concilia hæc, aliaque per ea tempora celebrata in his, similibusque Decretis illius unquam meminissent?

3. Pynito Gnoffiorum in Creta Episcopo sæculo II. Dionysius Corinth. auctor fuit, ne continentia legem fratribus suis imponeret, quod ille in animo habebat, ea nimirum de causa, scilicet *ne grave onus castitatis, tanquam necessarium imponeret, sed ejus, quæ in plerisque hominibus insit, infirmitatis rationem haberet:* Euseb. Lib. IV. cap. 23.

4. Tum in Nicæna Synodo quum quidam Episcopi Canonem condere vellent, quo Clerici majores vetarentur cum uxoribus, quas ante ordinationem legitime sibi confociaverant, conjugale commercium habere, Paphnutius Episcopus Ægyptius, vir non conjugii modo,

modo, verum & cujuslibet muliebris congressus omnino expers, illi propositioni *vehementer est vociferatus. Non grave hoc jugum clericis, & sacerdotibus esse imponendum . . . neque enim omnes ferre posse tam districta continentie disciplinam . . . congressum viri cum uxore legitima castitatem esse adserens. Satis esse, ut qui in Clerum fuissent adscripti, juxta veterem Ecclesie traditionem jam non amplius uxores ducerent: Socrates Lib. I. cap. 11. Sozomenus Lib. I. cap. 23.*

5. Denique Socrates ipse Lib. V. cap. 22. narrat quidem in Thesſalia auctore Heliodoro Tricæ Episcopo depositionis pœnam fuisse sancitam adversus Clericos, qui dormierint cum uxore, quam ante clericatum legitimo matrimonio sibi copulaverant; at statim subnectit: *Quum in Oriente cuncti sua sponte etiam Episcopi ab uxoribus suis abstineant, nulla tamen lege, aut necessitate obstricti id faciant.*

V. Porro ex dictis plura colligere est. Primum: Clericos primis illis sæculis non modo cum uxoribus cohabitasse, verum & rei uxoriæ aliquando vacasse. Quid enim unquam a sobole procreanda abstinere, Clericis grave onus castitatis, aut districta continentie disciplina dici quiverit? Tum vetus Ecclesiastica historia exempla præbet Episcoporum, & Presbyterorum, qui in Episcopatu, & Presbyteratu filios genuerunt: quod ipsis crimini imputatum non est. Id ex Socrate loco modo indicato constat, ubi scribit: *Multi enim illorum Episcopus etiam sui tempore, liberos, ex legitimo conjugio susceperunt; & speciatim de Chæremone urbis Nili Episcopo narrat Eusebius; de Philoromo, & Philea Eusebius ipse; de Numidico Presbytero Carthag. Cyprianus; de Novato ipsemet Cyprianus; de Cæcilio*

Presbytero etiam Carthag. Pontic. in *Vita Cyprian.* (3).

VI. Alterum: ejusmodi disciplinam non fuisse in Ecclesia generalem; sed plures etiam per illud temporis fuisse particulares Ecclesias, in quibus lex continentiae jam Clericis imposita fuerat: uti de Thessalia ex Socrate modo observavimus, qui & *ibidem* testatur id juris per Thessalonicam, Macedoniam, & Achajam obtinuisse: & ex eo quoque evincitur, quod in Synodo Nicæna plures Episcopi de imponenda lege continentiae jam conenserant, licet sua cuique libertas relicta fuerit.

VII. Tertium: Majoribus Clericis post ordinationem nuptias contrahere semper fuisse vetitum. Et quidem 1. id *veterem Ecclesie traditionem* in Concilio Nicæno adpellavit Paphnu-

(3) *Eusebius Lib. VI. cap. 42.* Chæremôn erat quidam grandævus Nili Urbis Episcopus. Hic una cum *conjugè* in Arabicum montem fuga delatus non ulterius reversus est.

Eusebius Lib. VIII. cap. 9. Hujusmodi fuit Philoromus.... Hujusmodi etiam fuit Phileas Ecclesie Thmuitarum Episcopus... Cum iudex ipse eos cohortaretur, ut sui ipsorum misereri, & uxoribus, ac liberis suis consiliorè vellent *Gr.*

Cyprianus Epist. XXXV. al. XL. Numidicus Presbyter *uxorem adhaerentem lateri suo* concrematam simul cum ceteris (vel conservatam magis dixerim) lætus adspexit. Ipse semiustulatus, & lapidibus obrutus, & pro mortuo derelictus, dum postmodum filiâ sollicita pieratis obsequio cadaver Patris inquireret, semianimis inventus, & extractus, & refocillatus est.

Cyprianus Epist. XLIX. al. LII. ad Corneliam. Uterus uxoris (Novati) calce percussus, & abortione properante in parricidium partus expressus, & damnare nunc audet sacrificantium manus, quum sit ipse nocentior pedibus, quibus filius, qui nascebatur, occisus est.

Ponticus Vit. Cypriani: Erat sane illi etiam de nobis contubernium viri justî, & laudabilis memoriæ Cæcili, & arate tunc, & honore Presbyteri... qui de sæculo excedens arcessitione jam proxima commendaret illi *conjugem*, ac liberos suos.

Paphnutius. 2. Synodus Neocæsarensis, uti modo vidimus, depositionis pœna multandum sanxit Presbyterum, qui conjugium adtentaret. 3. Canones sic dicti Apostolici Cantoribus duntaxat, & Lectoribus uxores accipere permittunt (4). 4. Vix Diaconos excipit nuper productus Canon Ancyranus, qui tamen in ipsa Ordinatione aperte edixissent, oportere se uxores ducere, quum non possint sic manere. Qua in re rigidior fuisse videtur Latine Ecclesiæ disciplina, ubi neque Episcopi indulgentia poterant Diaconi nuptias contrahere.

VIII. Porro in Occidente jam inde ab IV. ineunte sæculo lex continentia imponi cœpit. Patres Illiberitani Episcopos, Presbyteros, & Diaconos, & omnes Clericos positos in ministerio continentia vinculis obstrictos omnino voluere (5): Tum eodem exeunte sæculo Siricius Papa (6) *Epist. ad Himerium Tarracon. cap. VII. & Epist. IV. ad Africanos cap. 9.* Presbyteris, & Diaconis præcipit, ut

F 6 ab

(4) *Canones Apost. can. XXV.* Ex his, qui cœlibes in Clerum pervenerunt, iubemus ut lectores tantum, & cantores, si velint, nuptias contrahant.

(5) *Concilium Illiberitanum can. XXXIII.* Placuit in totum prohiberi Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus, vel omnibus Clericis positis in ministerio, abstinere se a conjugibus suis, & non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur. *Et can. XXVII.* Episcopus, vel quilibet Clericus alius aut sororem, aut filiam virginem dicatam Deo tantum habeat, extraneam vero nequaquam secum habeat.

(6) *Siricius Papa Epist. I. cap. 7.* Quarum sanctionum Sacerdotes omnes, atque Episcopi indissolubili lege continentur, ut a die ordinationis nostræ sobrietati, ac pudicitia & corda nostra mancipemus, & corpora . . . Et quia aliquanti de quibus loquimur, ut tua sanctitas reculit, ignoratione se lapsos esse desert, his hac conditione misericordiam dicimus non negandam, ut sine ullo honoris argumento in hoc, quo detesti sunt, quandiu vixerint, officio perseverent, si tamen post hæc continentes se stuerint exhibere. *Eadem habet Epist. IV. ad Africanos cap. 9.*

ab uxoribus pridem ductis continerent : id quod postea Innocentius I. *Epist. II. ad Victoricium Rothomag.* Leo M. *Epist. VIII. ad Anastas. Thessal.* (7) aliique deinceps Pontifices confirmarunt : tum & Concilia, uti *Carthaginienſia, II. & V. Toletanum I. Taurinatenſe, Turonenſe, Arauſicanum &c.* (8). Videlicet Thomassinum de N. A. *Eccl. Disciplina P. I. L. II. cap. 61.* quibus Decretis potius antiquissima Ecclesie Occidentalis disciplina confirmata est, quam nova sanctio evulgata.

IX. Ve-

(7) *Innocentius I. Epist. ad Victoricium Rothomag. Episcopum cap. 9.* Præterea quod dignum, & pudicum, & honestum est, tenere Ecclesia animo debet, ut Sacerdotes, & Levitæ cum uxoribus suis non coeant, quia ministerii quotidiani necessitatibus occupantur.

S. *Leo M. Epist. VIII. al. LXXII. ad Anastasium Thessalonic. Episc. cap. 4.* Nec subdiaconibus carnale conjugium conceditur, ut & qui habent, sint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant singulares. Quod si in hoc ordine, qui quartus a capite est, dignum est custodiri, quanto magis in primo, aut secundo, vel tertio servandum est, ne aut Levitico ministerio, aut presbyterali honore, aut Episcopali excellentia quisquam idoneus existimetur, qui se a voluptate uxoria necdum frenasse detegitur.

(8) *Concilium Carthaginienſe II. can. IV.* Faustinus Episcopus Ecclesie Potentinae provincie Piceni legatus Romanae Ecclesie dixit: Placet, ut Episcopus, Presbyter, & Diaconus, vel qui sacramenta contrectant, pudicitiae custodes ab uxoribus se abstineant. Ab universis Episcopis dictum est: placet, ut in omnibus pudicitia custodiatur, qui altari inserviunt. *Concilium Carthag. IV. Cod. Canonum Eccles. Africana can. XXV.* Placuit, quod & in diversis Conciliis firmatum est, ut subdiaconi, qui sacramenta contrectant, & diaconi, & presbyteri, sed & Episcopi secundum priora statuta etiam ab uxoribus se contineant &c.

Concilium Carthag. V. can. III. Placuit Episcopos, & Presbyteros, & Diaconos, secundum propria Statuta etiam ab uxoribus continere. Quod nisi fecerint, ab Ecclesiastico removeantur officio.

Concilium Arelatenſe II. can. II. Adsumi aliquem ad sacerdotium non posse in conjugii vinculo constitutum, nisi fuerit præmissa al. promissa conversio. Idem sanctam occurrit *Conc. Toletani I. can. I. Taurinatenſis can. VII. Turonenſis II. can. XIII. Arauſicani I. can. XXII.*

IX. Verum non æque feliciter res proces-
sit in Oriente. Etenim sensim adeo ab pri-
mævæ disciplinæ candore desciverant Clerici
Orientales, ut fatius illa videretur temperan-
da, quam ad pristinam puritatem reducenda.
Epiphanius *Hæres. LIX. n. 4.* de nonnullorum
hac in re ignavia graviter conqueritur; tum
scribit, vix in Ecclesiis, ubi Ecclesiastici Ca-
nones adcurate custodiuntur, primigenium il-
lad institutum superesse (9). Socrates, uti su-
pra monuimus, de sua ætate testatur, multos
Presbyteros, atque adeo Episcopos in ipso
Presbyteratu, & Episcopatu filios genuisse.
Nimia, ac prava Agapetarum familiaritas in
caussa fuisse videtur, cur vetus hac in re di-
sciplina remitteretur, & corrumpetur. Por-
ro tanta, tamque gravis corruptela sic tempe-
rata est; scilicet, ut relicta Presbyteris, &
Diaconis potestate suis legitimis utendi ux-
oribus, duntaxat ad Episcopatum ii solummo-
do Clerici promoverentur, qui neque filios,
neque nepotes, neque uxorem haberent, aut
illi saltem non cohærent: Justinianus *No-
vella VI. cap. 1. & 2.* (10). Quæ disciplina
in

(9) *Epiphanius Hæres. LIX. num. 4.* Eum duntaxat Ec-
clesia admittit, qui ab unius uxoris consuetudine sese
continuerit, aut ea sit orbatus. Quod in illis locis præ-
cipue fit, ubi Ecclesiastici Canones adcurate servantur.
Tum ibidem fatetur quidem in quibusdam Ecclesiis Subdia-
conos, Presbyteros a lege cælibatus recessisse: at statim
subnectit; non illud ex Canonis auctoritate fieri, sed pro-
pter hominum ignaviam, quæ certis temporibus negligen-
ter agit.

(10) *Justin. Novell. VI. cap. 1. §. 3.* Sancimus . . .
dum quispiam ad ordinationem Episcopatus adducitur,
considerari prius ejus vitam secundum sanctum Apostolum
si honesta, & inculpabilis, & undique irreprehensibilis
sit. . . Et neque uxori copulatus, sed aut in virginitate
degens a principio, aut uxorem quidem habens, ex vir-
ginitate autem ad eum venientem, & non viduam, neque
sæcunctam a viro, neque concubinam, neque filios, aut
nepotes habens &c.

in Synodo Trullana *Can. XII.* firmata, ad hæc usque tempora apud Græcos perseverat. Illud præterea ex veteri disciplina in eadem Synodo Trullana *Can. XIII.* sancitum est, nimirum, ut quum clerici æque superiores, ac inferiores ad sacra peragenda accederent, ab uxoribus abstinerent.

X. Inferiores ordines quod spectat, in quibusdam Orientalibus Ecclesiis quarto sæculo hypodiatonis, quod jam ad proximæ ministrandum altari, & ad vasa sacra contrectanda admitti cœpissent, lex continentiae indicta est: Epiphanius *Hæres. LIX. Conc. Chalced. Can. XIV. (11)*. Idem videtur præscriptum in Hispania a Patribus Illiberitanis: continentiam enim injungunt non modo Episcopis, Presbyteris, & Diaconibus, verum *& omnibus Clericis positis in ministerio (12)*. Eadem erat quoque disciplina Ecclesie Romanæ tempore Leonis M. uti patet ex ejus *Epistola ad Anastasium Thessalon. (13)* Peculiaris quidam mos vigeat in Africa, ubi Lectores ad annos pubertatis venientes cogebantur aut uxorem ducere, aut continentiam profiteri: *Conc. Carthag. III. Can. XIX. (14)*. Verum secutis temporibus relicta clericis inferioribus matrimonii contrahendi potestate, soli hypodiatoni lege continentiae obstricti sunt: id quod
Ca-

(11) *Epiph. Hæres. LIX. Confer Not. 2. Conc. Chalced. san. XIV.* Quia in quibusdam provinciis conceditur pluralitas, & lectoribus uxores accipere, statuit sancta Synodus &c.

(12) *Conc. Illiberitanum can. xxxiiii. Confer Notam 5.*

(13) *Leo M. Epist. lxxxii. ad Anastasium Thessalonensem: Confer Notam 7.*

(14) *Conc. Carthag. III. san. xix.* Placuit, ut lectores quum ad annos pubertatis pervenerint, cogantur aut uxores ducere, aut continentiam profiteri.

Canone univērsali in Ecclesia obtinuit, hodieque obtinet. Confer nostras Institutiones Canonicas Lib. I. Tit. XXIX.

XI. Igitur ut paucis rem omnem complectar: Lex continentiae primis saeculis in Ecclesia aequae Orientali, ac Occidentali antiquissimis moribus ab majoribus clericis servata est: at nulla Apostolica, aut Ecclesiastica sanctione id iubente. Saeculo IV. ac V. aequae Synodis, ac Pontificiis Decretis disciplina hujusmodi in Occidente firmata. In Oriente quum clerici ad primae aevae puritatis disciplina resisterent, tantummodo ad Episcopatum non nisi vel coelibes, vel continentis promoti: idque per Canones praecipue Trullanos. Denique quod ad Ordines inferiores varia primum fuit Ecclesiarum disciplina: at post in Ecclesia latina solum subdiaconi continentiae legibus obligati.

C A P U T V.

De Singularibus quibusdam obsequiis, quae Clericis antiquitus in Ecclesia praestabantur.

§. I. De Caritate, ac Reverentia, quam sibi mutuo Clerici exhibuere.

I. Q Uum de necessariis Clericorum requisitis, necnon de praecipuis, quas Episcopi in Ordinationibus antiquitus servarent, Regulis dixerimus, non abs re erit proximo loco de caritatis, ac reverentiae indicis sermonem instituere, quae Clericis, officii quod gerebant intuitu, semper fuerunt exhibita: ac primo specialiora, quae sibi mutuo praestitere, exponemus. Primum illud erat, ut quum urgente aliqua necessitate peregrinarentur, a Fra-

tribus suis de Clero, ubicunque eos consistere oportuerit, hospitio reciperentur, necnon e publicis Ecclesiæ reatibus alerentur. Hinc crimini vertebatur Episcopo, qui Ecclesiæ hospitalitatem repudiaret, atque ad alium hospitium diverteret. Profecto Socrates, & Sozomenus Epiphanium reprehendere videntur, quod Constantinopolim adventans in privato quodam domicilio diversari maluisset, quam in ædibus Ecclesiasticis, ad quas illum Joannes Chrysostomus invitarat, misso etiam honoris causa in ejus occursum universo clero. Quod sanæ ceu diremptæ cum eo Ecclesiasticæ communionis indicium habitum est. Profecto Epiphanius in Theophilo Alexandrino instigatus Constantinopolim advenerat actionem in Chrysostomum intendere paratus (1). Tum ex altera parte si cuidam de Clero hujusmodi occasione hospitium denegaretur, id argumento erat repudiari pacis communicationem, & adpellationem fraternitatis. Audiendus omnino Tertullianus de Præscript. Cap. XX. *Dum illis est, inquit, communicatio pacis, & adpellatio fraternitatis, & contesseratio hospitalitatis.*

II. Alterum: Quum Episcopus, vel Presbyter ad extraneam quandam veniret Ecclesiam, ei honoris causa munus conferri consuevit, ut in sacro conventu concionem ad Populum haberet, sacris operaretur, & Eucharistiam

con-

(1) *Socrates Lib. VI. cap. 12.* Joannem quidem a quo invitabatur, refugit, ut gratificaretur Theophilo: in privato autem quodam domicilio diversatus est.

Sozomenus Lib. VIII. cap. 14. Eam ingredientem Joannes occursum Cleri totius honoravit. At vero Epiphanius perspicue declaravit, quod calumniis adversus Joannem concionatis fidem habuisset. Invitatus enim, ut ædibus Ecclesiasticis manere vellet, nequiquam acquievit.

consecraret. Hinc Anicetus, teste Irenæo, Polycarpo in Ecclesia consecrandi munus honoris causa concessit, & quidem se præsentem, quod Irenæi verba manifesto produnt (2). Eiusmodi morem in legem abiisse demonstrant tum Canones Concilii Arelatensis, & Carthaginienſis, tum & Auctor Constitutionum (3). Atque id profecto in causa fuit, cur litteræ Formatæ, seu Commendatitiæ in usu essent, sine quibus ne ad percipiendam quidem Sanctam Eucharistiam Peregrinum ullum admittere licebat. De Litteris formatis, ac diversis earundem speciebus Part. I. Cap. XIII. §. III. jam sermonem habuimus.

§. II.

(2) Irenæus apud Eusebium Lib. V. cap. 20. Communiarunt sibi invicem: Et Anicetus in Ecclesia consecrandi munus Polycarpo honoris causa concessit; tandemque cum pace a se invicem discesserunt. In hunc modum Irenæi verba intellexerunt Rufinus, aliique veteres apud Valesium heic: quamvis non desuerint, qui crediderint Anicetum porrexisse duntaxat Polycarpo Eucharistiam, quorum interpretationem rejicit Valsius ipse ibidem.

(3) Concilium Arelatense I. can. xviii. De Episcopis peregrinis, qui in urbem solent venire, placuit eis locum dari, ut offerant.

Concilium Carthaginienſe IV. can. xxxiiii. Episcopi, vel Presbyteri si causa visitandæ Ecclesiæ ad alterius Ecclesiam venerint, in gradu suo suscipiantur, & tam ad verbum faciendum, quam ad oblationem consecrandam invitentur.

Auctor Constitutionum Apostolicarum Lib. II. cap. 62. Si quis frater ex parocchia advenerit . . . si Episcopus fuerit, cum Episcopo sedeat, eodem honore ab eo acceptus. Rogabitque eum, Episcopo, ut sermonem habeat ad populum docendi causa . . . deinde, Episcopo, commite ei, ut offerat Eucharistiam: si vero tanquam sapiens propter reverentiam erga te offerre noluerit, coge, ut saltem benedicat populo.

§. II. *Ad Quemnam spectarit lites inter Clericos obortas dirimere.*

III. Si qua inter Clericos suborirerur controversia, proprium erat Episcopi, vel Concilii eam dirimere; nec ipsis fas erat ad civilis magistratus iudicium provocare, gravissimis in Clericos interminatis pœnis, qui a iudicio sæculari poposcisset auxilium: ita Concilia Chalcedonense, Carthaginense III. Veneticum, Cabilonense, Matisconense &c. Verum de hoc Capite mox redibit sermo. Canonem Chalcedonensem duntaxat liceat heic producere, cuius hæc sunt verba: *Si quis Clericus habens cum Clerico litem, aut negotium proprium, Episcopum non relinquat, & ad sæcularia iudicia excurrat; sed causam prius apud proprium Episcopum agat; vel de Episcopi sententia apud eos, quos utraque pars elegerit, iudicium agitur. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis pœnis subjaceat.*

§. III. *Quanam Cautiones in recipiendis Clericorum Accusationibus adhibendæ essent.*

IV. Porro illud heic omnino animadvertendum, veteres Episcopos, & Clericos tantam mutuæ existimationis, ac dignitatis rationem habuisse, ut omni studio, ac diligentia id cavere saterint, ne falsis quorumvis accusationibus, & calumniis exponerentur. Hinc in omnibus accusationibus speciatim contra Episcopos, & Presbyteros duo, vel tres testes omnino requirebantur. Ita Canones sic dicti Apostolici (4). Hinc Theodoretus *Lib. 1. Cap.*

(4) *Canones Apostolici can. LXXIV. In testimonium ad-*

I. Cap. 21. Pseudo-Synodum Antiochenam eo nomine accusat, quod Eustathium Antiochenum Episcopum ex unius testimonio damnasset contra præscriptum Apostolicum: *Adversus Presbyterum accusationem ne recipito, nisi sub duobus, vel tribus testibus* (5).

2. Neque hæretici, aut Schismatici, neque publici facinorosi, ac generatim omnes, qui sceleribus irretiti essent, ad dicendum contra Episcopos, & Presbyteros testimonium admittebantur. Hanc regulam, quum ab Arianis accusaretur, pro se adlegabat Athanasius (6): *Apolog. ad Constant.* urgens suos accusatores esse Meletianos, quibus, utpote schismaticis, fides habenda non esset. Tum Concilium Chalcedonense *Can. XXI.* diserte statuit: *Clericos, vel laicos Episcopos, aut Clericos accusantes non indiscriminatim, nec citra inquisitionem ad accusationem recipi debere, nisi eorum existimatio prius examinata fuerit.* Et Conc. Carthaginense II. *Can. XI.* *Placet, ut is, qui aliquibus sceleribus irretitus est, vocem adversus majores natu non habeat accusandi.*

3. Concilium Constantinopolitanum I. inter propriam, idest privatam quærelam distinguit,
& cii-

adversus Episcopum hæreticus ne admittatur; sed nec unus solus fidelis. In ore enim duorum, vel trium testium stabit omne verbum.

(5) *Theodoret. Lib. 1. cap. 21.* Quum illi neminem objecti criminis testem habere se dicerent, æquissimi iudices jurandum ei detulerunt: idque quamvis lex diserte clamaret, ea, quæ dicuntur, duorum, aut trium testimonio confirmari oportere: & Apostolus aperte præcipiat, ne quidem contra presbyterum admittendam esse accusationem abique duobus, aut tribus testibus.

(6) *Athanas. Apolog. ad Const.* Ecce novam his licet evidentissimis argumentis accessionem presentibus scilicet nobis nihil probasse accusatores adversus Macarium presbyterum, absentibus arbitrio suo rem gessisse. Eujusmodi Acta minime valent primo divinis, deinde nostris legibus decernitur.

& crimen Ecclesiasticum, idest publicum, quod Episcopo, vel Presbytero intendatur. In priori statuit nec accusatoris personam, nec religionem examinari oportere, quum unicuique, cujuscunque sit religionis, jus suum persequi liceat. In posteriori vero accusatorum personas examinari oportere (7).

4. Tandem, si qua falsa adversus Clericos sive publice, sive privatim fieret accusatio, in delinquentem severe, ac vehementer vindicabatur. Hinc Canones Apostolici Canon. XLVII. *qui Clericus Episcopum contumelia adfecerit, deponatur; & Canon Illiber. LXXV. Si quis Episcopum, vel Presbyterum, aut Diaconum falsis criminibus adpetierit, & probare non potuerit, nec in fine dandam ei communionem.*

CA-

(7) Concilium Constantinopolitanum I. can. VI. Si quis propriam querelam, idest privatam intendat Episcopo, ut oppressus, vel alias injuria aliqua ab ipso adfectus: in ejusmodi accusationibus nec accusatoris personam, nec religionem examinari . . . Si autem sit crimen Ecclesiasticum, quod Episcopo intenditur, tum examinare oportet personas accusatorum, ut primum quidem haereticis non liceat orthodoxos Episcopos de rebus Ecclesiasticis accusare.

C A P U T VI.

De Clericorum a Judiciis Sæcularibus
Exemptione.§. I, Num Clerici ad dicendum Testimonium in
Judicium Sæculare trahi potuerint?

I. Pientissimus Imp. Constantinus inter bene multa, quæ pro sua religione, ac pietate Episcopis exhibuit reverentiæ indicia, illud hac in re primo lege quadam decrevit: nimirum, ut testimonium, ab uno licet Episcopo perhibitum, omnes judices indubitanter accipiant, nec alius audiatur, quum testimonium Episcopi a qualibet parte fuerit repromissum: Cod. Theodof. Lib. XVI. Tit. XII. Leg. I.

II. Hoc Episcoporum Privilegium nova prærogativa auxit Justinianus, qui lege quadam Novell. CXXIII. Cap. 2. sancivit, ut nullus sæcularis Judex Episcopos cogat ad judicium venire pro exhibendo testimonio: Sed Judex mittat ad eos quosdam ex personis ministrantium sibi: ut propositis sanctis Evangeliiis, secundum quod decet Sacerdotes, dicant quæ noverint. Hinc illud quoque privilegium a Justiniano Episcopis concessum est, ut quum eorum testimonium privatim reciperetur, non ut alii testes jurejurando, sed fide duntaxat sua propositis Evangeliiis illud firmarent. Quam Justiniani Legem secuta Synodus Triburicensis Can. XXI. statuit: ut Presbyter vice juramenti per Sanctam consecrationem interrogetur; quia Sacerdotes ex levi causa jurare non debent. Hac prærogativa ante Justiniani tempora ne ipsi quidem Episcopi fruebantur. Concilium enim Chalcedonense jusjurandum ab Episcopis Ægy-

gyptiacis requisivit (1). Quod & ab Iba Episcopo Edfesseno Concilium quoque Tyrium postulavit (2).

III. Presbyteri quoque, licet ad dicendum testimonium in publicum iudicium evocari possent, attamen ex Lege quadam Theodosii adhibitis flagris, tormentisve ad veri confessionem cogi non poterant (3). Namque Leges Romanæ gravibus quæstionibus testes ad veritatem declarandam adduci sinebant; uti ex Legibus Imperatoriis, & ex Augustino, & Synesio licet colligere (4).

§. II. *De Clericorum in Caussis pure Ecclesiasticis a Judiciis Sæcularibus Exemptione.*

IV. Potissimum, quod ab Imperatoribus Clericis tributum est Privilegium, Exemptio est a Judicium Sæcularium cognitione in diversis Caussarum generibus. Jam vero, ut in hac re via, & ordine nostra procedat tractatio,

(1) *Conc. Chalcedonense Actioe IV.* Permanentes in proprio habitu Reverendissimi Episcopi Ægyptiorum, aut dent fidei iustores, si hoc illis est possibile: aut per Sacramentum eis credatur, quia expectant &c.

(2) *Concilium Tyr. in Act. IX. Conc. Chalced.* Super hoc nos exigimus Sacramentum a religiosissimo Episcopo Iba, qui eum &c.

(3) *Codex Theodos. Lib. XI. Tit. XXXIX. Leg. 10. & Cod. Justinian. L. 1. Tit. III. Leg. 8.* Præsbyteri citra injuriam quæstionis testimonium dicant; ita tamen ut falsam non simulent . . . salva tamen sit litigatoribus falsi actionis si forte Præsbyteri, qui suo nomine superioris loci testimonium dicere citra aliquam corporalem injuriam sunt præcepti, hoc ipso, quod nihil metuant, vera suppresserint: Multo magis enim pœna digni sunt, quibus quum plurimum honoris per nostram jussionem delatum sit, occulto inveniuntur in crimine.

(4) *Codex Theodos. Lib. XIII. Tit. IX. Leg. 2. Codex Justinian. Lib. IX. Tit. XL. Augustinus Serm. XLIX. de diversis, Synesius Epist. LIX.*

tio, quatuor caussarum genera omnino distinguere oportet. Quædam enim puræ Ecclesiasticæ erant; e. g. crimina contra Fidem, vel Morum Regulas, in quas pœnis canonicis animadvertendum erat. Quædam vero mere civiles, & pecuniariæ, quæ inter Clericum, & Laicum vertebantur. Aliæ ad res politicas attingebant, quæque *atrocia delicta* in Legibus adpellantur; uti crimen læsæ Majestatis, rebellio, rapinæ, homicidia &c. Aliæ tandem ad civilem quoque politiam spectabant, sed quæ minus graviter in eam offendebant, quæque in legibus *levia delicta* dicuntur.

V. Ac primo ad Causas mere Ecclesiasticas quod attinet, in his Clerici a Judicium Sæcularium cognitione omnino exempti fuere. Exstant hac de re perspicuæ leges Constantii, Theodosii M., Valentiniani, aliorumque Imperatorum, quas Valentinianus III. & Justinianus suis Novellis firmarunt. Idem quoque elucet ex veterum Conciliorum æque Orientalium, ac Occidentalium Canonibus, quorum veluti historiam heic texere supervacaneum haud ducimus.

VI. Ac I. in Concilio Nicæno *Can. V.* sancitum est, ut *per singulos annos in singulis provinciis bis in anno Episcoporum Concilium fiat, ut simul in unum convenientes ex communi provincia ejusmodi examinent Ecclesiasticas questiones.*

2. Concilium Constantinopolitanum I. *Can. VI. Sed nonnulli . . . dicant se habere aliquas adversus Episcopum criminationes; eos jubet S. Synodus primum quidem apud Provincie Episcopos accusationem persequi . . . Quod si evenerit, ut provinciales Episcopi crimina, quæ Episcopo intentata sunt, corrigere non possint, tunc ipsos accedere ad majorem Synodum Diocesanos.*

3. Can-

3. Concilium Chalced. *Can. VII.* pœnis etiam canonicis in Clericos illos animadvertendum decrevit, qui *lites suas, proprio Episcopo posthabito, ad sæcularia fora deferrent.* Constituta pœna non equidem levis fuit; erat enim dignitatis amissio, uti patet ex Conc. Carthag. III. *Can. IX.* quo statuitur, ut *quisquis Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, vel aliorum Clericorum, si relicto Ecclesiastico judicio, publicis, sive sæcularibus judiciis contendit, etiamsi pro ipso lata fuerit sententia, locum suum amittat, & hoc in criminali judicio. In civili perdat, quod evicit, si locum suum obtinere maluerit.*

4. Idem jam sanxerat Concilium Carthag. I. *Can. XI.* Clerici, qui *superbi, vel contumeliosi sunt, coerceantur* Unde si quis *tumidus, vel contumeliosus exstiterit in majorem natu, vel aliquam causam habuerit, a tribus vicinis Episcopis, si Diaconus est, arguatur, & Presbyter a sex, si Episcopus a duodecim.*

5. Idem quoque præscripsere Concilium Carthag. IV. *Can. IX.* *Discordantes Clericos Episcopus, vel ratione, vel potestate ad concordiam trahat: inobedientes Synodus per audientiam damnet.*

6. Innocentius I. *Epist. ad Victricium Rothomag. Cap. 3.* *Si quæ autem causæ, vel contentiones inter Clericos tam superioris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exortæ, ut secundum Synodum Nicenam congregatis ejusdem provinciæ Episcopis jurgium terminetur.*

5. Concilium Tolet. III. *Can. XIII.* quo vetantur Clerici *conclericos suos, relicto Pontifice suo, ad judicia publica pertrahere: dein subjungitur: Si quis hoc præsumserit facere, & causam perdat, & a communione efficiatur extraneus.*

8. Concilium Parisiense an. 615. *Nullus Judi-*

dicum neque presbyterum, neque diaconum, neque clericum ullum, aut juniores Ecclesie sine licentia al. scientia Pontificis per se distringat, aut condemnare presumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia, cui injuriam irrogare dignoscitur, tandiu sit sequestratus, quousque reatum suum agnoscat, al. corrigat, & emendet. Eadem exhibent, quæ postea deinceps habita sunt, Concilia.

VII. Hanc Episcoporum in cognoscendis Clericorum causis potestatem tantum abest, ut Imperatores imminuerint, ut potius legibus perlatis, & exemplis confirmarint. Et re quidem vera I. Constantinus M. in Synodo Nicæna quum ab Episcopis multarum accusationum libellos sibi delatos accepisset, eos comburendos jussit, inquit: *Vos Dii estis a vero Deo constituti: ite, & inter vos causas vestras discutite, quia dignum non est, ut judicemus Deos: Eusebius de Vita Const. Lib. III. Cap. 10. Rufinus Lib. I. Cap. 2.* Tum ipsemet Imperator causam Cæciliani Episc. Carthag. Episcoporum Synodis definiendam commisit: Optatus Milev. *Collat. contra Donatistas, Eusebius Lib. X. Cap. 5. (5).*

Tum. II.

G

2. Tum

(5) Optatus Milevit. *Collat. Carthag. Cognit. I. §. 4.* Et quamvis una sit omnium, & manifesta sententia catholica legis plena veritatem recto hominum cultu, & cælesti sententia comprobata; studio pacis, & gratiæ, venerabilium virorum Episcoporum legationem libenter admisimus; quæ congregari Donatistas Episcopos ad cæteram celeberrimam desiderat civitatis, ut electis etiam sacerdotibus, quos pars utraque delegerit, habitis disputationibus superstitionem manifesta ratio confutet.

Epistola Constantini Imperat. apud Euseb. lib. X. cap. 5. Placuit mihi, ut idem Cæcilianus una cum decem Episcopis, qui accusare ipsum videntur, & cum decem aliis, quos ipse ad suam causam necessarios esse judicaverit, Romam naviget; ut ibi coram vobis, & coram Reticio, Materno, ac Marino Collegis vestris, quos ea causa Romam properare jussi, possit audiri, quemadmodum sanctæ legi convenire optime nostis.

2. Tum Constantius an. 354. lege lata prohibuit Episcopos in judiciis, scilicet sæcularibus, accusari . . . *Si quid est igitur quarrelarum, quod quispiam defert, apud alios potissimum Episcopos convenit explorari, ut oportuna, atque commoda cunctorum quæstionibus audientia commodetur.* Cod. Theodosian. Lib. XVI. Tit. II. Leg. 12. Profecto tum Patres Sardicenses *Epist. apud Athanasium Apol. II. pag. 582.* tum S. Hilarius Pictaviensis supplicii libello apud Constantium hoc inter cætera postularunt, *ut Judices, quibus Provinciarum administrationes credite sunt, ad quos sola cura, & sollicitudo publicorum negotiorum pertinere debet, a religiosa se observantia abstineant, neque posthac præsumant, atque usurpent, & putent se causas cognoscere Clericorum.*

3. Eandem in causis duntaxat Ecclesiasticis immunitatem Clericis omnibus tributam voluere Valens, Gratianus, & Valentinianus: ad Valentinianum enim Juniolem de ipsius patre in hunc modum scripsit Ambrosius *Ep. XXXII. Augustæ memoriæ pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit: in causa fidei, vel Ecclesiastici alicujus Ordinis eum judicare debere, qui nec munere impar sit, nec jure dissimilis. Hæc enim verba Rescripti sunt: b. e. Sacerdotes voluit de Sacerdotibus judicare.* Et in Cod. Theod. Lib. XVI. Tit. II. Leg. 23. eorundem Imperatorum sanctio occurrit, quæ sic se habet: *Qui mos est causarum civilium, iidem in negotiis Ecclesiasticis obtinendi sunt: ut si qua sunt ex quibusdam dissensionibus, levibusque delictis ad religionis observantiam pertinentia, locis suis, & a suæ Dioceseos Synodis audiantur.*

4. Tum Theodosius M. Cod. Theodof. *ibid. Tit. Ult. Leg. 3. Continua lege sancimus:*

nomen Episcoporum, vel eorum, qui Ecclesiæ necessitatibus serviunt, ne ad iudicia sive ordinariorum, sive extraordinariorum iudicum pertrahatur: habent illi iudices suos, nec quicquam his publicis commune cum legibus, quantum ad causas tamen Ecclesiasticas pertinent, quas decet Episcopali auctoritate decidi.

5. Arcadius quoque, & Honorius ibid. Tit. XI. Leg. 1. Quoties de Religione agitur, Episcopus convenit iudicare: ceteras vero causas, quæ ad ordinarios cognitores, vel ad usum publici juris pertinent, Legibus oportet audiri.

6. Adhæc Valentinianus III. Novella XII. ad calcem Cod. Theodos. Quum inter Clericos jurgium vertitur, & ipsis litigatoribus convenit, habeat Episcopus licentiam iudicandi, præeunte tamen vinculo compromissi. Quod & de laicis, si consentiat, auctoritas nostra permittit: Quoniam constat Episcopos, & Presbyteros forum legibus non habere; nec de aliis causis (secundum Arcadii, & Honorii divalia constituta, quæ Theodosianum corpus ostendit) præter religionem posse cognoscere.

7. Postremo Iustinianus Leg. XXIX. §. 4. Cod. de Episc. Audient. Hæc autem actiones, siquidem ad Ecclesiastica negotia pertinent, necesse fore iubemus, ut a solis religiosissimis Episcopis, aut Metropolitanis, aut a sacris Synodis, aut sanctissimis Patriarchis cognoscantur. Et Novella LXXXIII. Si vero Ecclesiasticum sit delictum, egens castigatione Ecclesiastica, & multa, Deo amabilis Episcopus hoc discernat, nihil communicantibus clarissimis provinciæ iudicibus. Neque enim volumus talia negotia omnino scire civiles iudices, quum oporteat talia Ecclesiastice examinari.

VIII. Verum in hætenus productis Legibus Imperatoriis animadvertere est ejusmodi sanctiones causas, & quæstiones Ecclesiasticas

Ἐκκλησιασικὰ ζήτηματα respicere. Hoc indicant clausulæ in ipsis adpositæ: *In causa fidei, vel Ecclesiastici alicujus ordinis . . . ad religionis observantiam pertinentia . . . quantum ad causas tamen Ecclesiasticas pertinet . . . quoties de religione agitur . . . nec de aliis causis præter religionem posse cognoscere . . . siquidem ad Ecclesiastica negotia pertinent &c.* Canones vero Ecclesiastici prius adlati, quum de causis Clericorum generatim loquantur, potiori quodam jure de causis Ecclesiasticis intelligendi sunt.

§. III. *De Civilibus Clericorum causis.*

IX. Quod vero ad causas mere civiles, & pecuniarias id juris obtinebat: nimirum vel inter Clericos intercedebant, & tunc Episcopi erat illas cognoscere; vel inter clericum, & laicum, & tunc integrum erat laico sive actori, sive reo adversus clericum in suo foro vel actionem intendere, vel jus suum tueri; neque causam suam ad Ecclesiasticum judicem deferre cogebatur, nisi ex compromisso hujusmodi conditioni sese subjecisset.

X. Primum quam evidentem ostendunt modo productæ Ecclesiasticæ sanctiones, quibus causæ, quæ inter Clericos excitentur, Episcopo, vel Synodo provinciæ discutiendæ, ac terminandæ reservantur: ac præsertim 1. Canon Chalced. IX. *Si quis Clericus habet cum Clerico litem, aut negotium, proprium Episcopum non relinquat, & ad secularia judicia excurrat &c.*

2. Quibus addesis Canonem XI. Concilii Cabilonensis I. quo excommunicationis pœna infligitur in judices, qui publice contra veteranam consuetudinem per omnes parochias, vel monasteria, quæ mos est Episcopis circumire,

re, ipsi illicita præsumptione videantur discurre-
re; etiam & Clericos, & Abbates, ut eis pro-
ponant invitos, atque districtos ante se faciant
exhiberi: quod omnimodis nec religioni conve-
nit, nec canonum permittit auctoritas.

Tum 3. & Canonem VIII. Syn. Matisconen-
sis I. quo sancitur: *Ut nullus Clericus ad ju-
dicem sæcularem quemcunque alium fratrem de
Clericis accusare, aut ad causam dicendam
trahere quocunque modo præsumat, sed omne
negotium clericorum, aut in Episcopi sui, aut
in presbyterorum, vel archidiaconi præsentia
finiatur.*

XI. Alterum plures quoque Conciliorum
canones efferunt; quorum tamen plerique pe-
tendam Episcopi veniam jubent. Ita 1. Con-
cilium Epaonense *Can. XI. juxta Sirmondi
editionem: Clerici si pulsati fuerint, sequi ad
sæculare judicium non morentur.*

2. Conc. Aurelianense III. *Can. XXXI.
Clericus cujuslibet gradus sine Pontificis sui
permisso nullum ad sæculare judicium præsu-
mat adtrahere. Neque laico, inconsulto sacer-
dote, Clericum in sæculare judicium liceat ex-
hibere.*

3. Conc. Aurelianense IV. *Can. XIII. Si
quis judicum Clericos . . . publicis actionibus
adplicare præsumserit, si a sacerdote admoni-
tus emendare noluerit, cognoscat se pacem Ec-
clesiæ non habere. Et Can. XX. Ut nullus sæ-
cularium personarum prætermissio Pontifice, seu
præposito Ecclesiæ, quemquam Clericorum pro
sua auctoritate constringere, discutere audeat.
Idem præscribunt & aliæ, quæ seculis tem-
poribus celebratæ sunt Synodi.*

XII. Consonant & Leges Imperatoriæ; ac
præcipue 1. Novella XII. Valentiniæ ad
calcem Cod. Theodos. *In clerico petitore con-*

sequens erit, ut secundum leges pulsati forum sequatur, si adversarius suus ad Episcopi, vel Presbyteri audientiam non praestat adsensum.

2. Marcianus Leg. XIII. Cod. de Episc. Audient. *Decernimus ut quicumque ... sive de Ecclesiasticis, sive de propriis, & ad ipsum solum pertinentibus causis quemcumque earundem Ecclesiarum Clericum aliqua voluerit lite pulsare, apud memoratum beatissimum Archiepiscopum causam dicat... Volentibus tamen actoribus pateat Episcopale iudicium, ac nullus, qui huiusmodi intendit in sacrosanctas Ecclesias, vel in praedictos Clericos actionem, ad religiosissimum Antistitem ducatur invidus.* Non absimili ratione idem Imp. loquitur in Leg. XXV. Cod. de Episc. & Cler.

3. Jam vero Leo, & Anthemius Leg. XXXIII. Cod. De Episc. & Cler. sanxerunt, ut Sacerdotes, & Clerici cujuscunque gradus sint, monachi quoque in causis civilibus . . . apud suos Judices ordinarios, idest Provincia- rum Rectores, in quibus locis degunt, omnium contra se agentium excipiant actiones: ipsis duntaxat praerogativa indulta; Ne ad extranea iudicia pertrahantur. Tum Basiliscus Tyrannus haud parum Clericorum immunitatem deminuit. Verum Leonis Imp. Decretum illuc tantummodo respexisse videtur, scilicet quum Clericus adversus laicum ageret: Basilici autem acta omnino rescidit Leo junior, ac veterem immunitatis praerogativam demo in integrum Clericis restituit: Leg. XVI. Cod. de Sacros. Eccles. firmavitque Justinianus Leg. XXIX. Cod. de Episc. Audient. ubi statuit, ut nemo Clericus ab aliquo sive clerico, sive laico ab initio apud provinciae Patriarcham accusetur, sed juxta sacra instituta apud Epi-
sco-

scopum civitatis, in qua clericus versatur: tum si is suspectus est, apud Metropolitanum Episcopum reum agat.

§. IV. *De Caussis criminalibus Clericorum, earumque cognitione.*

XIII. Imperatores duplex criminum genus distinctum voluere: scilicet leviora, & graviora. Leviora Episcoporum cognitioni fuisse a legibus reservata tum 1. ex Ambrosio deducunt, qui supra producto loco: *Quin etiam, inquit, si alias quoque argueretur Episcopus, & morum esset examinanda caussa, etiam hanc voluit ad Episcopale judicium pertinere;* quod ad leves duntaxat caussas trahunt Gothofredus in *Leg. XXII. Cod. Theodos. de Episc. & Cler.* & Petrus de Marca *Disert. in Caput Clericus.*

Tum 2. ipsimet Auctores inferunt ex *Lege Valentiniani, & Gratiani ibidem Leg. XXIII.* quæ in hunc modum habet: *Si quæ sunt ex quibusdam dissensionibus, levibusque delictis ad Religionis observantiam pertinentia, locis suis, & a sue Diæceseos Synodis audiantur.*

XIV. Quod vero in eadem *Lege statim addatur: Exceptis, quæ actio ab ordinariis, extraordinariisque judicibus, aut illustribus potestatibus audienda constituit:* inde deducunt, Clericos in gravioribus quibusdam criminibus a *Judicum sæcularium potestate non prorsus fuisse immunes:* tum ex aliis quoque *Legibus in eodem Codice exstantibus eruunt jure Imperiali tunc temporis atrociora quædam, licet a Clericis perpetrata crimina, publicis Magistratibus punienda fuisse assignata.* Ac 1. saltem de criminibus gravioribus intelligendam contendunt superius adlatam *Arcadii, & Honorii legem, ubi post verba: Quoties de*